

T.C.
KIRŞEHİR AHİ EVRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK BİLİM DALI

ERGENLERDE KENDİLİK ALGISI VE KİMLİK GELİŞİMİ
SÜREÇLERİNİN AKRAN ZORBALIĞI İLE İLİŞKİSİ

Gökhan GÜMÜŞ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KIRŞEHİR-2020



©2020-Gökhan GÜMÜŞ

T.C.

KIRŞEHİR AHİ EVRAN ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

EĞİTİM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI

REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK BİLİM DALI

**ERGENLERDE KENDİLİK ALGISI VE KİMLİK GELİŞİMİ
SÜREÇLERİNİN AKRAN ZORBALIĞI İLE İLİŞKİSİ**

**THE RELATIONSHIP BETWEEN SELF-PERCEPTION AND
IDENTITY DEVELOPMENT PROCESSES İN
ADOLESCENTS WITH PEER BULLYING**

Hazırlayan

Gökhan GÜMÜŞ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Ertuğrul TALU

KIRŞEHİR-2020

KABUL VE ONAY

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı yüksek lisans öğrencisi, Gökhan GÜMÜŞ tarafından hazırlanan “*Ergenlerde Kendilik Algısı ve Kimlik Gelişimi Süreçlerinin Akran Zorbalığı ile İlişkisi*” adlı tez çalışması 25.11.2020. tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından oybirliği ile **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

Danışman.....(İmza)

Dr. Öğr. Üyesi Ertuğrul TALU

Jüri Başkanı.....(İmza)

Prof. Dr. Ercan KOCAYÖRÜK

Üye.....(İmza)

Doç. Dr. Davut AYDIN

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

.../.../20..

(İmza)

Prof. Dr. Hüseyin ŞİMŞEK

Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.



25/11/2020

Gökhan GÜMÜŞ

İmza

ÖZET

ERGENLERDE KENDİLİK ALGISI VE KİMLİK GELİŞİMİ SÜREÇLERİNİN AKRAN ZORBALIĞI İLE İLİŞKİSİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan: Gökhan GÜMÜŞ

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Ertuğrul TALU

2020 – (XIII + 140)

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü

Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı

Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı

Jüri

Dr. Öğr. Üyesi Ertuğrul TALU

Prof. Dr. Ercan KOCAYÖRÜK

Doç. Dr. Davut AYDIN

Ergenlik dönemi bireylerin kimlik arayışı sürecini yaşadıkları ve kimlik aidiyeti oluşturdukları bir dönemdir. Ergenlik dönemiyle birlikte ergenlerin fiziksel, bilişsel, sosyal ve benzeri gelişim alanlarındaki gelişimlerini büyük oranda tamamlamaları beklenir. Ancak ergenlik ergen için birçok gelişim fırsatı sunmasının yanında belirli olumsuz durumların da oluşma riskini taşır. Bu araştırmanın amacı ergenlik döneminde sıklıkla rastlanılan sorunlardan biri olan akran zorbalığı davranışının ergenlerin kendilik algısı ve kimlik gelişimi süreçleri ile olan ilişkisini ortaya koymaktır. Araştırma ilişkisel tarama modeli kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın çalışma grubu 2019-2020 eğitim ve öğretim yılında Malatya ilinde, Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı 12 devlet lisesinde öğrenim gören 411 öğrenciden oluşmuştur. Çalışma grubunun belirlenmesinde tabakalı örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak "Akran Zorbaliğı Belirleme Ölçeğı", "Sosyal Karşılaştırma Ölçeğı" ve "Genişletilmiş Objektif EGO Kimlik Statüsü Ölçeğı" kullanılmıştır. Elde edilen veriler değişkenler arası ilişkinin düzeyi ve yönünün belirlenmesi için korelasyon (r , r_s) analizi ile incelenmiştir. Değişkenlerin, cinsiyet türüne göre farklılaşmasını tespit etmek için bağımsız örneklemler t test ve Mann Whitney U Testi; lise türüne göre farklılaşmasını tespit etmek için tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ve Kruskal Wallis - H Testi kullanılmıştır. Elde edilen bulgulara göre akran zorbalığı yapma ve akran zorbalığı kurbanı olma durumları ile kendilik algısı ve kimlik gelişiminin kimlik arayışı boyutu arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Araştırmanın bağımsız değişkenlerinden biri olan cinsiyet değişkeni için erkek cinsiyetinde olmanın akran zorbalığı açısından dezavantaj oluşturduğu, bir diğer bağımsız değişken olan lise türüne göre ise akran zorbalığında meslek ve anadolu lisesi öğrencilerinin dezavantajlı olduğu tespit edilmiştir. Araştırma bulguları değerlendirildiğinde akran zorbalığının ergenlerde kimlik gelişimi ve kendilik algısı için önemli risk faktörlerinden biri olduğu söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Akran Zorbaliğı, Ergen, Kendilik Algısı, Kimlik Gelişimi, Kimlik Statüleri

ABSTRACT

THE RELATIONSHIP BETWEEN SELF-PERCEPTION AND IDENTITY DEVELOPMENT PROCESSES IN ADOLESCENTS WITH PEER BULLYING

M.Sc.Thesis

Preparer: Gökhan GÜMÜŞ

Advisor: Asst. Prof. Dr. Ertuğrul TALU

2020 – (XIII + 140)

Kırşehir Ahi Evran University, Graduate School Of Social Sciences

Educational of Sciences Department

Guidance and Psychological Counseling Science

Jury

Asst. Prof. Dr. Ertuğrul TALU

Prof. Dr. Ercan KOCAYÖRÜK

Assoc. Prof. Dr. Davut AYDIN

Adolescence is a period in which individuals experience the process of searching for identity and form identity belonging. With the adolescence period, the adolescent is expected to complete their development in physical, cognitive, social and similar developmental areas. However, adolescence not only offers many development opportunities for adolescents but also carries the risk of certain negative situations. The purpose of this study is to reveal the relationship between the behavior of peer bullying which is one of the frequently encountered problems in adolescence, with the self-perception and identity development processes of adolescents. The research was carried out using the relational screening model. The study group of the research consisted of 411 students studying in 12 state high schools affiliated to the Ministry of National Education in the province of Malatya in the 2019-2020 academic year. The stratified sampling method was used to determine the study group. In the research, "Peer Bullying Scale", "Social Comparison Scale" and "Expanded Objective EGO Identity Status Scale" were used as data collection tools. The data obtained were analyzed by correlation (r , r_s) analysis to determine the level and direction of the relationship between variables. Independent samples t-test and Mann Whitney U test to determine the differentiation of variables according to gender and type; One-way analysis of variance (ANOVA) and Kruskal Wallis - H test were used to determine the differentiation according to school type. According to the findings, it is determined that there is a meaningful relationship between peer bullying and being a victim of peer bullying also identity seeking dimension of self-perception and identity development. According to the gender variable which is one of the independent variables of the study, it was determined that vocational and anatolian high school students were at a disadvantage in displaying peer bullying behavior according to the type of school, another independent variable in which being male is an important risk factor for peer bullying. When the findings of the study are evaluated, it can be said that peer bullying is one of the important risk factors for identity development and self-perception in adolescents.

Keywords: Peer Bullying, Adolescent, Self Perception, Identity Development, Identity Status

ÖNSÖZ

Bu araştırma ergenlik dönemindeki öğrenciler arasında sıklıkla rastlanılan problemlerden biri olan akran zorbalığının, kendilik algısı ve kimlik gelişimi süreçleri ile olan ilişkisini ortaya koymak amacıyla gerçekleştirilmiştir. Bu ilişkinin ortaya konulmasının ergenlik dönemi gelişim ve ruh sağlığı çalışmaları alanına önemli katkılar sağlayacağı ve gelecekte yapılacak araştırmalara kaynaklık teşkil edebileceği düşünülmektedir.

Tezimi hazırlama sürecinde büyük desteğini gördüğüm danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Ertuğrul TALU'ya, bu süreçte beni her daim maddi ve manevi olarak destekleyen anne ve babam Sabır ve Halil GÜMÜŞ'e, ablalarım Gözde ÖKSÜZ ve Gözlem GÜMÜŞ'e, can dostlarım Aytekin GÜRTEPE'ye, Remzi ÜNLÜ'ye, Ahsen SARIKAHRAMAN'a, Meriç TEKDAL'a, Mehmet KISADAL'a, Cansu DURKAYA'ya, Gülistan AĞAN'a, hayatıma bir şekilde girmiş tüm insanlara ve tüm insanlığa teşekkürü borç bilirim.

Son olarak...

“Yaşamak kolay değil ya kardeşler,

Ölmek de değil;

Kolay değil bu dünyadan ayrılmak”

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY.....	i
BİLDİRİM.....	ii
ÖZET.....	iii
ABSTRACT.....	iv
ÖNSÖZ.....	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
TABLOLAR/ÇİZELGELER LİSTESİ.....	x
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xii
SİMGELER VE KISALTMALAR.....	xiii
BÖLÜM I.....	1
1. GİRİŞ.....	1
1.1. ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ.....	1
1.1.1. Alt Problemler.....	6
1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI.....	6
1.3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ.....	6
1.4. ARAŞTIRMANIN VARSAYIMLARI.....	7
1.5. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI.....	7
BÖLÜM II.....	8
2. KURAMSAL VE KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	8
2.1. ERGENLİK DÖNEMİNİN GENEL ÖZELLİKLERİ.....	8
2.1.1. Ergenlikte Fiziksel ve Cinsel Gelişim.....	9
2.1.2. Ergenlikte Bilişsel Gelişim.....	10
2.1.3. Ergenlikte Duygusal Gelişim.....	10
2.1.4. Ergenlikte Psikososyal Gelişim.....	11

2.2. AKRAN ZORBALIĞI.....	11
2.2.1. Zorbalık Türleri.....	16
2.2.2. Zorbalığın Oluşumu.....	19
2. 3. KENDİLİK ALGISI.....	21
2.3.1. Sosyal Karşılaştırma Kuramı.....	22
2.3.2. Sosyal Karşılaştırmanın Oluşumu.....	23
2.3.3. Kendilik Algısı Kavramı.....	24
2.4. KİMLİK GELİŞİMİ.....	26
2.4.1. Psikososyal Gelişim Kuramı.....	27
2.4.2. Marcia'nın Kimlik Statüleri Kuramı.....	29
BÖLÜM III.....	34
3. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	34
3.1. AKRAN ZORBALIĞI İLE İLGİLİ YAPILAN ARAŞTIRMALAR.....	34
3.1.1. Türkiye'de Akran Zorbalığı ile İlgili Yapılan Araştırmalar.....	34
3.1.2. Yurtdışında Akran Zorbalığı ile İlgili Yapılan Araştırmalar.....	43
3.2. KENDİLİK ALGISI İLE İLGİLİ YAPILAN ARAŞTIRMALAR.....	49
3.2.1. Türkiye'de Kendilik Algısı ile İlgili Yapılan Araştırmalar.....	49
3.2.2. Yurtdışında Kendilik Algısı ile İlgili Yapılan Araştırmalar.....	51
3.3. KİMLİK GELİŞİMİ İLE İLGİLİ YAPILAN ARAŞTIRMALAR.....	54
3.3.1. Türkiye'de Kimlik Gelişimi ile İlgili Yapılan Araştırmalar.....	54
3.3.2. Yurtdışında Kimlik Gelişimi ile İlgili Yapılan Araştırmalar.....	58
BÖLÜM IV.....	64
4. YÖNTEM.....	64
4.1. ARAŞTIRMA MODELİ.....	64
4.2. ARAŞTIRMANIN EVREN VE ÖRNEKLEMİ.....	65
4.3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI.....	65

4.3.1. Kişisel Bilgi Formu.....	65
4.3.2. Akran Zorbalığı (Kurbanı – Zorba) Belirleme Ölçeği.....	66
4.3.3. Sosyal Karşılaştırma Ölçeği.....	66
4.3.4. Genişletilmiş Objektif EGO Kimlik Statüsü Ölçeği.....	66
4.4. VERİ ANALİZİ.....	67
BÖLÜM V.....	68
5. BULGULAR.....	68
5.1. BETİMSSEL İSTATİSTİKLER.....	68
5.2. KORELASYON ANALİZİ SONUÇLARI.....	70
5.2.1. Ergenlerde Kendilik Algısı ve Kimlik Statülerinin Akran Zorbalığı ile İlişkisi.....	70
5.2.2. Ergenlerde Kendilik Algısının ve Akran Zorbalığının Alt Boyutları Arasındaki İlişki.....	71
5.2.3. Ergenlerde Kimlik Statülerinin ve Akran Zorbalığının Alt Boyutları Arasındaki İlişki.....	73
5.3. DEĞİŞKENLERİN CİNSİYETE GÖRE FARKLILAŞMALARINI.....	75
5.3.1. Ergenlerde Kendilik Algısının Alt Boyutlarının Cinsiyete Göre Farklılaşması.....	75
5.3.2. Ergenlerde Kimlik Statüleri Alt Boyutlarının Cinsiyete Göre Farklılaşması.....	76
5.3.3. Ergenlerde Akran Zorbalığının Alt Boyutlarının Cinsiyete Göre Farklılaşması.....	77
5. 4. DEĞİŞKENLERİN LİSE TÜRÜNE GÖRE FARKLILAŞMASI.....	80
5.4.1. Ergenlerde Kendilik Algısının Alt Boyutlarının Lise Türüne Göre Farklılaşması.....	80

5.4.2. Ergenlerde Kimlik Statüleri Alt Boyutlarının Lise Türüne Göre Farklılaşması.....	82
5.4.3. Ergenlerde Akran Zorbalığı Alt Boyutlarının Lise Türüne Göre Farklılaşması.....	84
BÖLÜM VI.....	91
6. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER.....	91
6.1. TARTIŞMA.....	91
6.1.1. Ergenlerde Kendilik Algısı ve Akran Zorbalığı İlişkisi.....	91
6.1.2. Ergenlerde Kendilik Algısının Cinsiyete Göre Farklılaşması.....	92
6.1.3. Ergenlerde Kendilik Algısının Lise Türüne Göre Farklılaşması.....	93
6.1.4. Ergenlerde Kimlik Statüleri ve Akran Zorbalığı İlişkisi.....	93
6.1.5. Ergenlerde Kimlik Statülerinin Cinsiyete Göre Farklılaşması.....	94
6.1.6. Ergenlerde Kimlik Statülerinin Lise Türüne Göre Farklılaşması.....	95
6.1.7. Ergenlerde Akran Zorbalığı Alt Boyutlarının Cinsiyete Göre Farklılaşması.....	96
6.1.8. Ergenlerde Akran Zorbalığı Alt Boyutlarının Lise Türüne Göre Farklılaşması.....	97
6.2. SONUÇ.....	99
6.3. ÖNERİLER.....	100
KAYNAKÇA.....	102
EKLER.....	128
ÖZGEÇMİŞ.....	140

TABLolar/ÇİZELGELER LİSTESİ**Sayfa**

Tablo 5.1. Araştırma Örnekleminin Cinsiyete, Lise Türüne ve Sınıf Düzeyine Göre Dağılımı.....	68
Tablo 5.2. Betimsel İstatistikler.....	69
Tablo 5.3. Kendilik Algısı ve Kimlik Statüleri ile Akran Zorbalığının Korelasyon Analizi (r, r _s) Sonuçları.....	70
Tablo 5.4. Kendilik Algısının ve Akran Zorbalığının Alt Boyutlarının Korelasyon Analizi Sonuçları.....	71
Tablo 5.5. Ego Kimlik Statülerinin ve Akran Zorbalığının Alt Boyutlarının Korelasyon Analizi Sonuçları.....	73
Tablo 5.6. Kendilik Algısı t test Analizi Sonuçları.....	75
Tablo 5.7. Kimlik Statüleri t test Analizi Sonuçları.....	76
Tablo 5.8. Akran Zorbalığı (fiziksel, sözel zorbalık kurbanlığı; fiziksel, sözel zorbalık) t test Analizi Sonuçları.....	77
Tablo 5.9. Akran Zorbalığı (izolasyon, söylenti, eşya ve cinsel zorbalık kurbanlığı; izolasyon, söylenti, eşya ve cinsel zorbalık) Mann Whitney U Testi Sonuçları.....	78
Tablo 5.10. Sosyal Sınıf Bileşeni, Çekicilik Bileşeni ve Sosyal Meziyetlerin Levene Testi Sonuçları.....	80
Tablo 5.11. Sosyal Sınıf Bileşeni, Çekicilik Bileşeni ve Sosyal Meziyetlerin Lise Türüne Göre Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları.....	81
Tablo 5.12. Kimlik Statülerinin Levene Testi Sonuçları.....	83
Tablo 5.13. Kimlik Statülerinin Lise Türüne Göre Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları.....	83
Tablo 5.14. Kimlik Statülerinin Levene Testi Sonuçları.....	85
Tablo 5.15. Fiziksel/ Sözel Zorbalık Kurbanı Olmanın ve Fiziksel/ Sözel Zorba Olmanın Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları.....	86

Tablo 5.16. Akran Zorbalığı Kurbanı Olmanın ve Akran Zorbası Olmanın Kruskal

Wallis - H Testi Analizi Sonuçları.....88



ŞEKİLLER LİSTESİ

Sayfa

Şekil 1.1. Zorbalık, Saldırganlık ve Şiddet kavramları ilişkisi.....	14
Şekil 1.2. Marcia'nın kimlik statüleri kuramına göre kimlik statülerinin oluşumu.....	31
Şekil 3.1. Araştırma modeli.....	64



SİMGELER VE KISALTMALAR

Bu çalışmada kullanılmış kısaltmalar, açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur.

Kısaltmalar	Açıklamalar
ANOVA	Analysis Of Variance (Tek Yönlü Varyans Analizi)
η^2	Eta Kare
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
SPSS	Statistical Package for the Social Sciences (Sosyal Bilimler İçin İstatistik Programı)

BÖLÜM I

1. GİRİŞ

İnsan doğduğu günden itibaren bir değişim, dönüşüm ve gelişim süreci içerisinde var olur. Bu değişim, dönüşüm ve gelişim süreci bir olaylar bütünü olarak değerlendirilmelidir. Bu olaylar bütünü insan gelişimi olgusu olarak düşünülebilir. Bu olguda her gelişim dönemi önceki gelişim dönemlerinden etkilenirken kendinden sonra gelen dönemi de etkilemektedir. Bu gelişim dönemlerinin birbirleri üzerinde olan etkisi çeşitli düzeylerde olabilir. Bazı gelişim dönemleri diğer gelişim dönemlerinden daha kalıcı etkiler bırakabilir. Bu önemli dönemlerden bir tanesi de ergenliktir. Ergenlik dönemi kimliğin geliştiği, bireyin kendisini tanıdığı ve akranlarıyla olan ilişkilerinin yeni boyutlar kazandığı bir dönemdir.

1.1. ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ

Ergenlik dönemi, insan gelişiminin önemli aşamalarından birisidir. Bu dönemle birlikte bireyler çocukluktan çıkıp yetişkinliğe adım atarlar. Bu açıdan ergenlik çocukluk ve yetişkinlik arasında bir ara dönem olarak kabul edilebilir. Yetişkinliğin getirdiği sorumluluklar ve çocukluktan kalan bilişsel eksiklikler bu dönemde birlikte yaşanır.

Ergenlik, çeşitli aşamaları içinde barındıran bir süreçtir. Sosyal, duygusal, bilişsel, biyolojik gelişim alanları hem ayrı ayrı gelişirken hem de birbirlerinin gelişimlerinden etkilenirler. Ergenlik dönemi doğası gereği biyolojik gelişimle başlasa da kısa bir süre sonra diğer gelişim alanlarında (bilişsel, sosyal vb.) da gelişmelere neden olur (Yörükoğlu, 2019).

Ergenlik, yoğun ve ani değişimlerden dolayı bazı görüşlerce stres ve karmaşa dönemi olarak nitelendirilmektedir. Bu karmaşa ve stres dönemi tanımlamasının yanında ergenliği gelişimin normal ve olağan parçası olarak değerlendiren görüşler de mevcuttur. Arnett'e (1999) göre, toplumsal ve kültürel farklılıklardan dolayı stres ve karmaşa düzeyi değişmektedir. Ancak bu görüşler ergenliğin önemli bir gelişim dönemi olduğu gerçeğinde birleşmektedir (Santrock, 2020).

Ember (1973) ergenlik dönemi çatışmalarının tek başına ergen üzerinden incelenmesinin doğru olmayacağını belirtmiştir. Ergen aslında tek başına tüm süreçten sorumlu değildir. Toplum ergeni belirli kalıplar içerisinde görme eğiliminde olabilir. Bu kalıplardan bir tanesi erkeksi ve kadınsı rollerdir. Bu roller aslında toplumun normal

saydığı ve olmasını istediği durumları ifade eder. Bu rollerin dışına çıkan ergen toplumsal dışlanma ile yüz yüze kalabilir.

Steinberg (2004) ergenlik dönemiyle birlikte belirli zamanlarda ergenin beklenen sosyal rollerin dışına çıktığını bildirmiştir. Yargılamada ve karar vermede oluşan değişimler ile birlikte ergen belirli riskli ve zararlı davranış kalıpları gösterebilir. Bu karar verme değişiklikleriyle birlikte ortaya çıkan davranışlar ergenin ve akranlarının düşünce ve duygu dünyası üzerinde kalıcı olumsuz etkiler bırakabilir.

Ergenlik kişinin gelişimi için olumlu fırsatlar sunarken diğer yandan insanları olumsuz davranışlara yöneltmesi bakımından riskli bir dönemdir. Ergenler sonsuza dek hayatta kalacaklarına, yenilmez bir kişi olduklarına inanırlar. Bu gibi düşüncelerden dolayı bu dönem belirli riskli davranışların ortaya çıktığı bir dönemdir (Kapıkıran, 2013).

Ergenliğin getirdiği sorunlar ergenin hayatını tehlikeye atmasına, akranlarıyla çatışmasına, ebeveynleriyle sorun yaşamasına neden olabilir. Bunun yanında ergenlik dönemi ergenlerin kendilerini kanıtlamasına, kendilerini geliştirmesine ve bağımsızlıklarını elde etmesine yönelik fırsatlar sunan bir dönem olarak ifade edilebilir (Çok, 2017).

Ergenlikte risk, ergenlerin sosyal ve psikolojik gelişimini olumsuz etkileyebilecek hatta engelleyebilecek faktörler olarak tanımlanabilir. Riskli davranışlar, ergenlerin iyilik durumlarına tehdit oluşturan ve sorumlu yetişkin olabilme potansiyellerini kısıtlayan istemli hareketler olarak açıklanabilir (Ögel ve Aksoy, 2007).

Arnett'e (1999) göre ergenlikle birlikte anne - babayla çatışma, duygu karmaşası ve risk alma davranışları gözlenebilir. Ergenlik döneminin riskli davranışları incelendiğinde bu riskli davranışların akran etkileşiminin artmasıyla birlikte akran çevresinde daha yoğun yaşandığı görülmektedir. Alisinanoğlu (2002) da bu dönemde ergenlerin hem akranlarıyla birlik olup riskli davranışlarda bulunabileceğini hem de kendi davranışlarıyla akranlarına zarar verebileceğini ifade etmiştir. Bu zararlardan bazıları şiddet veya zorbalık olarak nitelendirilmektedir.

Son yıllarda yapılan araştırmalar vurma, itme, küfretme gibi gözlenen saldırgan davranışlara ek olarak dışlama, söylenti yayma, küsme gibi ilişkiyel saldırgan davranışların incelenmesinin önemli olabileceğine işaret etmektedir. Bu tür davranışlar akran zorbalığı olarak ifade edilmektedir (Kurnaz ve Kapçı, 2013).

Akran zorbalığıyla ilgili araştırmaların öncüsü olan Olweus (2003); zorbalığı, bir ya da daha fazla öğrencinin defalarca olumsuz davranış sergilemesi, okul zorbalığını (school

bullying) ise yaşça daha büyük ya da fiziksel olarak güçlü olan çocukların, daha güçsüz olan çocukları sürekli olarak hırpalaması, eziyet ve rahatsız etmesi olarak tanımlanmaktadır. Bununla birlikte zorbalık davranışı literatürde çeşitli biçimlerde sınıflandırılmıştır. Sözel zorbalık, fiziksel zorbalık, sanal zorbalık zorbaca davranışlardan bazılarıdır. Olweus ise doğrudan zorba / kurban olma ile dolaylı zorba / kurban olma arasında ayırım yapmanın önemini vurgulamıştır. Ona göre, doğrudan zorba/kurban olma durumu, kurbanı yönelik açık bir saldırıya işaret etmektedir. Buna karşılık dolaylı zorba/ kurban olma durumu ise sosyal açıdan yalnız bırakma ve bir gruptan kasıtlı olarak dışlamaya işaret etmektedir (Atalay, 2010).

Genel olarak bakıldığında sürekli saldırgan davranışlar sergilemeleri ve problem çözmede saldırganlık içeren yöntemler kullanmaları akran zorbalığı gösteren çocukların ayırıcı özellikleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Zorbaların aile işlevlerinin zayıf olduğu, aile içinde şiddete daha fazla tanık oldukları (Baldry, 2003), ebeveynleri tarafından kötü muameleye maruz kaldıkları (Shields ve Cicchetti, 2001), zorbalık yapan çocukların daha ziyade sıcak ilişkilerin olmadığı, bütünlüğün sağlanamadığı, ilişkilerinin zayıf olduğu ve problem çözümünde fiziksel cezalandırmaların uygulandığı ailelerden geldikleri görülmektedir (Flouri ve Buchanan, 2003).

Zorbalık davranışı çeşitli faktörlerden etkilenmekle birlikte zorbalık davranışının ortaya çıkması için bazı şartların oluşması gerekmektedir. İlk olarak zorba ve kurban arasında bir güç dengesizliği olmalıdır. Bunun devamında zorbaca davranış sürekli ve kasti olarak ortaya çıkmalıdır. Tarafların güç dengesinin olması, yani taraflardan birinin geri çekilme davranışını göstermemesi sonucu zorbalık değil de şiddetin ve saldırganlığın oluştuğu söylenebilir. Bu açıdan bakıldığında zorbalık kurbanının kendisine yönelik algısının daha itaatkâr ve savunmasız olduğunu söylemek mümkündür. Bunun yanında zorbalık süreci sonunda zorba belirli kazanımlar (grup içi statü, para, eşya vb.) elde ederken kurban, ezilmişlik ve çaresizlik duygusu yaşamaktadır. Bu durumda da kurbanın kendine yönelik algıları gelişimsel açıdan olumsuz bir hal alabilir (Seçer, 2015).

Zorbalık hem kurbanın hem de zorbanın kendine yönelik algılarını değiştirir. Ancak bunun hangi düzeyde ve hangi koşullarda şekillendiği tam olarak bilinmemektedir. Bu etkinin ortaya çıkarılması ergen ruh sağlığı açısından önem taşımaktadır. Kişinin kendine yönelik algıları literatürde "kendilik algısı" olarak adlandırılmaktadır. Kendilik algısı, aynı zamanda kişinin çevresindeki insanlardan gelen iletişimsel geri dönüşler sonucunda kendine yönelik atıf ve düşünceleri olarak da ifade edilir (Shavelson, Hubner ve Stanton,

1976).

Ausubel, Sullivan ve Ives'e (1980) göre ise kendilik kişinin görsel, duygusal, fiziksel ve anısal imajlarının bütünüdür. Bu açıdan sağlıklı bir ruhsal gelişim için kendilik algısının önem taşıdığı söylenebilir.

Bireylerin kendilik kavramı geniş yaşam deneyimlerinden edindikleri bilgilerle şekillenir. Bu olurken, bireyler yetenekleri, başarıları, tercihleri, değerleri ve hedefleri hakkında geniş bir bilgi edinirler ve onlarla ilgili düşünceler geliştirirler. Bu nedenle öz-bilgi, kişiliğin temel bir unsurudur. Bu unsur duygusal durumların, motivasyon durumlarının ve performans odaklı durumların oluşturduğu bütünü içerir. Kısaca ifade etmek gerekirse kendilik algısı, kim olduğumuza dair inançlarımızın hepsidir (Koç, 2008).

Sosyal karşılaştırma açısından kendilik algısı, kişinin kendi potansiyelini nasıl algıladığının ve sahip olduğu mevcut kapasite durumlarının tamamının bilgisidir. Kendilik algısının oluşumu çevredekilerin bireye karşı nasıl geri bildirim sunduğuna, kişinin başkalarını nasıl algıladığına, kültürel yapıyı nasıl içselleştirdiğine ve kimliğini nasıl oluşturduğuna bağlıdır (Bogenç, 1998). Kişilerin kendilik algıları literatürde fiziksel özelliklere, geçmiş yaşantılara, sosyal ilişkilere göre incelenmiştir. Olumlu sosyal ilişkiler, olumlu geçmiş yaşantılar ve kabul edilen fiziksel özellikler kendilik algısını olumlu etkilemektedir (Baumeister, Campbell, Krueger ve Vohs, 2003).

Konuyla ilgili literatür incelendiğinde zorbalığın hem zorbanın hem de kurbanın kendilik algıları üzerinde etki bıraktığı söylenebilir. Bu etkinin açığa çıkarılması hem kurbanın ruh sağlığının hem de zorbanın ruh sağlığının korunması açısından önemlidir. Bununla birlikte ergenlik dönemiyle birlikte ergen kendisinin farkına varır. Bu süreçle ergen kendisini tanımaya ve kimliğini oluşturmaya başlar. Bu süreçle kimlikleriyle ilgili bir arayış çalışması da başlar. Erikson bu dönemi "kimlik kazanımına karşın rol karmaşası dönemi" olarak adlandırır. Erikson'a göre bu dönemin temel sorusu kısa ve nettir: "Ben kimim?" Bu soru aynı zamanda kimlik arayışının da başlamasına neden olmaktadır (Özdemir, Özdemir, Kadak ve Nasıroğlu, 2012).

Erikson'un (1968) belirttiği gibi bu dönem kimliğin şekillendiği dönemdir. Ancak Erikson'un kimlik gelişimi yaklaşımında ölçülebilir sorunları bulunmaktadır. Marcia (1993) araştırmalarında kimliğin ölçülebilmesi sorununa odaklanmıştır ve yeni bir model önermiştir. Marcia'nın araştırmalarıyla Erikson'un kimlik gelişimi modeli kavramsal olarak geliştirilmiş ve sonrasında yapılan araştırmalarla kanıtlar toplayarak dört kimlik statüsü

belirlenmiştir:

- Başarılı Kimlik Statüsü: Bu kimlik statüsüne sahip olan ergenlerin yoğun kimlik arayışı süreci yaşayarak bir kimliğe adanmışlık (bağlanma) geliştirdikleri söylenebilir. Bu durum ergenlerde kimlik gelişimi süreci açısından en istendik durum olarak ifade edilebilir.
- İpotekli/ Bağımlı Kimlik Statüsü: Bu kimlik statüsüne sahip olan ergenlerin kimlik arayışı süreci yaşamadan bir kimliğe adanmışlık (bağlanma) geliştirdikleri söylenebilir. Bu durum ergenlerin kimlik gelişimi açısından birtakım riskler barındırmaktadır.
- Askıya Alınmış/ Moratoryum/ Ertelenmiş/ Kararsız Kimlik Statüsü: Bu kimlik statüsüne sahip olan ergenlerin kimlik arayışı süreci yaşamadıkları ancak bu konuda kaygılarının ve isteklerinin olduğu söylenilebilir. Bununla birlikte şu an için herhangi bir kimliğe de adanmışlık (bağlanma) geliştirmemişlerdir. Bu kimlik statüsüne sahip ergenlerin kimlik geliştirme sürecini bir süre için erteledikleri söylenebilir.
- Dağınık/ Kargaşalı Kimlik Statüsü: Bu kimlik statüsüne sahip olan ergenlerin kimlik arayışı süreci yaşamadığı ve bu konuda ne kaygılarının ne de isteklerinin olduğu söylenilebilir. Bu kimlik statüsüne sahip ergenler herhangi bir kimlik kaygısına sahip olmadıkları için bir kimliğe adanmışlık (bağlanma) da geliştirememişlerdir.

Kimlik statülerinin özelliklerine bakıldığında hem başarılı kimlik statüsündeki hem de askıya alınmış (moratoryum) kimlik statüsündeki bireyler kendi davranışlarının sorumluluğunu dağınık kimlik statüsündeki bireylerden daha fazla kabul ettikleri gözlenmektedir. Bununla birlikte başarılı ve askıya alınmış kimlik statüsündeki bireylerin dağınık ve ipotekli kimlik statüsündeki bireylere göre benlik saygıları düzeylerinin daha yüksek oldukları görülmektedir. Askıya alınmış kimlik statüsündeki bireylerin diğer üç kimlik statüsündeki bireylere göre daha kaygılı oldukları görülmektedir. İpotekli kimlik statüsündeki bireyler kişisel özerklik konusunda en düşük puanı alırlar ve sosyal kabule gereksinim duyarlar. İpotekli kimlik statüsündeki bireyler diğer üç kimlik statüsündeki bireylere göre daha yetkeci görünmektedir (Muuss,1988).

Sonuç olarak literatür incelendiğinde akran zorbalığının ergenlik dönemi için önemli sorunlardan biri olduğu tespit edilmiştir. Bu bağlamda zorbalık davranışlarının ergenlerin kendilik algısı ve kimlik gelişimi süreçleri ile ilişkisinin ortaya konmasının

ergenlik dönemi gelişim ve ruh sağlığı çalışmaları açısından literatüre önemli katkılar sağlayacağı düşünülmektedir.

Bu araştırmanın temel problem cümlesi şu şekildedir:

1. Ergenlik döneminde akran zorbalığı ile kendilik algısı ve kimlik gelişimi arasında ilişki var mıdır?

1.1.1. Alt Problemler

Bu araştırmanın amacı ergenlerdeki kendilik algısı ve kimlik gelişimi süreçlerinin akran zorbalığıyla olan ilişkisinin ortaya konmasıdır. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. Akran zorbalığı ile kendilik algısı arasında ilişki var mıdır?
2. Akran zorbalığı ile kimlik gelişimi arasında ilişki var mıdır?
3. Akran zorbalığı cinsiyete ve lise türüne göre farklılaşmakta mıdır?
4. Kendilik algısı cinsiyete ve lise türüne göre farklılaşmakta mıdır?
5. Kimlik statüleri cinsiyete ve lise türüne göre farklılaşmakta mıdır?

1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu araştırmanın amacı insan gelişiminin kritik dönemlerinden biri olan ergenlik dönemindeki bireylerde akran zorbalığı (zorba olma – kurban olma) ile kendilik algısı düzeyleri ve kimlik gelişimi süreçleri arasındaki ilişkiyi ortaya koymaktır.

1.3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Son yıllarda okullarda gözlenen şiddet olaylarındaki artışlar dikkatleri akran zorbalığının yoğun yaşandığı orta dereceli okullara çevirmiştir. Hatta bu konuda Milli Eğitim Bakanlığı 2019 - 2020 eğitim ve öğretim yılında ülke genelinde rehberlik hedeflerinden biri olarak okullarda şiddetin azaltılmasına yönelik çalışmalara önem verileceğini belirtmiştir.

Bu bağlamda okullarda şiddet davranışının bir boyutu olan zorbalığa etki eden faktörlerin belirlenmesi okullardaki şiddetin azaltılması için önem arz edecektir. Bu açıdan bu araştırmanın ülkemizde şimdiye değin akran zorbalığına etki eden faktörler arasında çok da ele alınıp araştırılmayan ergenlerdeki kendilik algısı ve kimlik gelişimi süreçlerinin

akran zorbalığına olan etkilerini ortaya çıkarması açısından literatüre önemli katkılar sağlayacağı düşünülmektedir.

1.4. ARAŞTIRMANIN VARSAYIMLARI

Araştırma sürecinde aşağıda sıralanan varsayımlar kabul edilmiştir:

1. Araştırma örneklemini araştırma evrenini temsil edebilecek güçtedir.
2. Araştırmanın katılımcıları ölçme araçlarına içten ve gerçekçi cevaplar vermiştir.

1.5. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

Araştırma sonuçları değerlendirilirken aşağıdaki sınırlılıklar göz önüne alınmalıdır:

1. Bu araştırma 2019-2020 eğitim ve öğretim yılında Malatya ilinde eğitim gören lise öğrencileri ile sınırlıdır.
2. Bu araştırmanın sonuçları araştırma katılımcılarına benzer özellikteki ergenler ile sınırlıdır.
3. Bu araştırma kapsamında ele alınan kendilik algısı, Öksüz ve Malhan (2004) tarafından belirtilen kendilik algısı alt boyutlarıyla; kimlik gelişimi ise Marcia'nın kimlik statüleri kuramı esas alınarak Oskay (1998) tarafından oluşturulan kimlik statüleri boyutlarıyla; akran zorbalığı ise Ayas ve Pişkin (2015) tarafından belirlenen akran zorbalığı alt boyutlarıyla sınırlıdır.

BÖLÜM II

2. KURAMSAL VE KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde araştırma değişkenlerinin literatürde nasıl incelendiği değerlendirilmiştir.

2.1. ERGENLİK DÖNEMİNİN GENEL ÖZELLİKLERİ

Ergenlik dönemi insan gelişiminin kritik dönemlerinden bir tanesidir. Marcia'ya (1980) göre ergenlik “*Yetenekler ve özalgılarla birlikte bir yığın sosyo-politik duruşun içsel organizasyonudur*”. Bununla birlikte ergenlik doğal bir ihtiyaçtır. Bu ihtiyaç kimliğin varoluşsal konumunu aramasından kaynaklanır. Bu dönem bu nedenle başta kimlik arayışı olmak üzere birçok arayışın yaşandığı bir dönemdir.

Ergenlikle ilgili yapılacak tanımlamaların ilk aşaması ergenliğin biyolojik kökeniyle ilgilidir. Ergenlik dönemi dış görünüşü de belirleyen fiziksel özellikler bakımından çocukluk dönemine kıyasla, cinsiyet farklılığının belirgin olarak ortaya çıktığı gelişimsel bir dönemdir. Bu dönemde cinsiyete özgü farklılaşma hormonal dengenin değişmesiyle birlikte keskinleşerek kadın ve erkek figürlerini oluşturmaya başlar (Steinberg, 2013; Bacanlı, 2016).

Ergenliğin temelini oluşturan biyolojik gelişimle birlikte bilişsel, sosyal ve duygusal gelişim de başlar. Bu dönemle birlikte ergenin düşünme süreçlerinde değişimler yaşanır. Ergenleri bilişsel açıdan geliştiren temel öge düşünmeyi düşünmektir. Bu da onlara düşüncelerini yönetme gücü verirken diğer yandan neden böyle düşündüğünü anlama yetisi katar. Öte yandan ergenlik tüm düşüncelerin bütünüyle kontrol edilemediğinin, istenmeyen düşüncelere de sahip olunabildiğinin fark edildiği bir gelişim evresidir (Steinberg, 2013).

Ergenlikle birlikte ortaya çıkan bu bilişsel ilerleme ve düşüncelerde gelişme süreci beraberinde bazı olumsuz durumlar da getirebilir. Bu nedenle ergenlik düşünsel gelişme dönemi olsa da bir yandan coşkulu, heyecanlı, çalkantılı, tutkulu bir dönemdir. Güvensizlik, kararsızlık, otoriteye karşı gelme, söz dinlememe, eleştirme, hata bulma ergenlik dönemindeki bireyin muhtemel tutumlarından (Alikışifoğlu ve Ercan, 2009).

Ergenlik dönemiyle ilgili yapılan araştırmaların birçoğu ergenlik dönemiyle birlikte psikolojik problemlerin ortaya çıktığını söylemektedir. Bu durum erken çocukluk dönemi travmalarının birikerek ergenlik döneminde su yüzüne çıkması olarak ifade edilebilir. Bu

durum üzerinde bilişsel gelişimin de önemli bir etkisi olduğunu söylemek mümkündür (Weiner ve Del Gaudio, 1976).

Ergenlik döneminin insanın yaşam döngüsünde kritik bir dönem olduğunu savunan ve ergenlik dönemine ilişkin çeşitli görüşleri olan Hall (1916) aynı zamanda “ergenlik krizini” psikoloji literatürüne kazandıran önemli kuramcılardan birisidir. Hall, ergenlik dönemini “fırtına ve stres” dönemi olarak adlandırmıştır (Gallatin, 1995; Kulaksızoğlu, 1998). Fırtına ve stres halinin ergenlik döneminde şiddetli ruh hali değişimlerinin bir tasviri olarak görüldüğünü ve ergenlerin enerji ve coşkuya karşı kayıtsızlık ve sıkılma, neşe ve kahkahaya karşı hüznün ve melankoli, kibirlilik ve övünmeye karşı aşağılanma ve utangaçlık, duyarlılığa karşı vurdumduymazlık, şefkate karşı acımasızlık gibi çelişkili davranışları çokça sergilediklerini belirtmiştir (Dacey ve Travers 1996; Adams, 2000).

Sarı (2019) ergenliğin tek başına yaşanılan bir süreç olmadığını belirtmektedir. Çoğu ergen yaşamlarını anne ve babalarıyla sürdürse de bu dönem için akranlar hayati öneme sahiptirler. Ergenler akranları ile paylaşımda bulunur. Akranlarından öneriler alır, akranlarına öneriler verirler. Akranlarıyla planlar yaparlar, hedefler belirlerler ve artık yaşamlarını yönetme konusunda ailelerine mutlak bağlı değildirler. Burada bir bağımsızlaşmadan söz etmek mümkündür ancak bu aileden bağımsızlaşma zamanla akrana bağlanmaya dönüşebilmektedir.

Ergenliği bilişsel yapının yeniden düzenlenmesi olarak görmek mümkündür ancak bununla birlikte belirli bilişsel karmaşaların da varlığını göz önünde tutmak gerekir. Ergenlikteki bilişsel yapıdaki çarpıklıklar belirli riskler barındırır. Bu risklerden biri, ergenin yaptığı hatalı bir davranışı (zorbalık, riskli davranış vb.) kendi duygu ve düşünce dünyasında normal bir davranış olarak algılayabilmesidir. Bazen bu algısal farklılıklar ergen ve yetişkin çatışmasına neden olabilmektedir (Petersen, Crockett, Richards ve Boxer, 1988). Ergenlik döneminde yaşanılan bu çatışmaları anlamak için öncelikle ergenlikteki gelişimsel süreçleri incelemek faydalı olacaktır.

2.1.1. Ergenlikte Fiziksel ve Cinsel Gelişim

Ergenlik dönemi insan gelişiminin önemli dönemlerinden birisidir. Bu dönemde gelişim ilk olarak fizyolojik değişimlerle başlar ve hormonal artışla kendini gösterir. Bu biyolojik süreçler zaman içerisinde cinsel gelişime de sığar ve cinsel gelişim başlar. Bu süreç kız ergenlerde adet kanamasının başlaması, erkek ergenlerde ise testislerin olgunlaşması ile üreme yetisi kazanılmasıyla kendisini göstermektedir. Ancak biyolojik

gelişim ergenliğin temeli olsa da zaman içinde biyolojik gelişim belirli bilişsel ve duyuşsal gelişim özelliklerinin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Bedenin bu denli hızlı gelişmesi ve duygusal değişimlerin yaşanması ile zamanla beden imgesi de oluşmaya başlar. Bununla beraber ergenlikle birlikte vücuttaki ani güç artışı ve sağlık fonksiyonlarının zirveye ulaşması ile ergen kendi bedeninin çok sağlıklı olacağını ve kendisine hiçbir koşulda bir şey olmayacağını düşünebilir. Bu düşünceler zaman içerisinde bilişsel yapıda da kendine yer edinmektedir (Flavell,1986).

2.1.2. Ergenlikte Bilişsel Gelişim

Piaget (1972, 1973) ergenlikle birlikte hızlanan bilişsel gelişim sürecinde soyut düşünme yeteneğinin ortaya çıktığını belirtir. Ergenlik öncesi, son çocukluk dönemine kadar bireyler daha çok somut düşünme eğilimindedir. Ancak ergenlikle birlikte ortaya çıkan soyut düşünmeyle birlikte düşünsel becerilerde artış olmaktadır.

Soyut düşünmeyle birlikte ergen zamanla düşüncesini kendisine yöneltebilmektedir. Bu durumda “ergen benmerkezciliği” olarak adlandırılan bir inanç yapısı ortaya çıkmaktadır. Bu inanç üç yapı üzerinde şekillenir. Bu yapılardan ilki “hayali seyirci” olarak adlandırılır. Hayali seyirci ergenin hayatının dışarıdan gözlendiği veya izlendiği duygusunu hissetmesinden kaynaklanır. Bu durumda ergen yalnız olsa bile her an izleniyor, takip ediliyormuş gibi davranabilir. Ergen benmerkezciliğinin “kişisel efsane” olarak adlandırılan ikinci yapısına göre ergen hayatının özel bir önemi olduğunu düşünebilir. Bu durumda ergen hayatını evrensel bakışla değil öznel bir bakışla değerlendirir. Ergen benmerkezciliğinin üçüncü boyutunda ise ergenin yenilmez olduğuna dair inançlarını içeren “omnipotent düşünce” bulunur. Bu düşünceye göre ergen yenilmez, yılmaz ve yıkılmaz olduğunu düşünür. Ergenlik dönemi süresince normal olan bu düşünceler ergenlik döneminin sonlarına doğru bireyin yetişkin dünyasına adım atmaya başlamasıyla kaybolmaktadır. Bu sürecin sonunda ergenin normal yetişkin düşünce biçimine sahip olması beklenir (Miller, 1997).

2.1.3. Ergenlikte Duygusal Gelişim

Ergenlikle birlikte duygusal yoğunlukta bir artış olmaktadır. Ancak bu artışla birlikte duygusal karmaşa ve istikrarsızlaşma da ortaya çıkmaktadır. Bu karmaşalar ergenin gelecek kaygılarını, aile ve akran tutumlarındaki olumsuzlukları temel almaktadır. Ergenlikle ortaya çıkan bilişsel yapıdaki değişimler de bu karmaşaların oluşmasında etkili

olabilir. Ergenlikle ortaya çıkan sosyal ilişki artışı ve karşı cinsle olan iletişim artışı da bu dönemde duygusal gelişime önemli etkilerde bulunmaktadır. Yaş grubu, aile tutumları, bireysel farklılıklar, toplumsal kabul ve eğitimin sürekliliği ergenlik dönemi duygusal gelişimlerini etkileyen faktörler olarak sıralanabilir (Çoban, 2013).

2.1.4. Ergenlikte Psikososyal Gelişim

Erikson (1968) ergenlik dönemini bir kimlik gelişimi dönemi olarak görmektedir. Bu dönemle birlikte ergenler kim olduklarını, dünyaya ne için geldiklerini ve yaşam amaçlarını düşünmeye başlarlar. Bu düşünme süreciyle birlikte ergen kendisine bir hayat amacı belirlemeye çalışır. Ancak bu dönem belirli açılardan bir deneme dönemidir. Bu dönemde ergen belirli fikirleri, düşünceleri, inançları ve benzeri yapıları test ederek kendi kimliğini oluşturmaya çalışır. Kısacası ergenlik dönemi kimlik arayışının olduğu ve farklı kimlik statülerinin test edildiği bir dönemdir. Araştırmanın sonraki bölümlerinde ergenlik dönemindeki psikososyal gelişimin önemli bir boyutunu oluşturan kimlik gelişimi kavramı ayrıntılı olarak ele alınacaktır.

2.2. AKRAN ZORBALIĞI

Okul çağındaki gençler arasında yaygın bir şiddet davranışı olan zorbalık; zorba ve kurban arasında bir güç farkı bulunduran, belirli aralıklarla tekrarlanan akran saldırganlığı olarak kavramsallaştırılabilir. Niyet ve güç farklılıkları, zorbalığı bu özelliklerden yoksun olabilecek akranlar arasındaki genel saldırganlıktan ayırır. Zorbalıkla ilgili hemen hemen her araştırmada bu bilinen tanıma atıfta bulunulmasına rağmen zorbalık kısa bir açıklamayla tanımlanamayacak kadar çok boyutlu bir olgudur (Jia ve Mikami, 2018).

Elliott (2002) “Zorbalık (Okullarda başa çıkmak için pratik bir rehber)” isimli kitabının ilk bölümünde zorbalık yaşayan öğrencilere yönelik örnekler vermektedir. Bu örnekler incelendiğinde zorbalığın ne gibi sorunlara yol açabileceği görünmektedir. Bazı kurbanlar zorbalık sonucunda travma geçirirken bazı kurbanlar intihar girişiminde bulunabilir. Bazı kurbanlar insanlara güvenini kaybedebilir. Bazı kurbanlar da durumunu kabul edip çaresizce zorbalığa boyun eğebilirler. Bu durum zorbalığın olası sonuçlarından bazıları olarak değerlendirilebilir. Zorbalık özellikle gelişimin her açıdan hızlı ilerlediği ergenlik döneminde birçok olumsuz olası sonuç doğurabilir. Bununla birlikte zorbalık hem kurbanı hem de zorbayı riskli durumların içine sokabilir. Bu açıdan zorbalık ergen gelişim sürecini olumsuz etkileyecek durumlardan bir tanesi olarak görülebilir.

Akran zorbalığıyla ilgili genel özellikler incelendiğinde zorbalığın gelişimsel açıdan ne gibi sorunlar oluşturabileceğini göz önüne sermektedir. Akran zorbalığı ile ilgili çalışmaların öncüsü olan Olweus (1993) zorbalığı *“Fiziksel ve ruhsal olarak güçlü olan biri tarafından sürekli ve kasıtlı olarak saldırganlığa maruz kalma”* olarak tanımlamaktadır.

Zorbalık bir bireyin güç kullanarak kurbanı zayıf düşürmeyi hedeflediği bir güç elde etme yöntemidir. Tekrarlıdır ve süreklidir. Akran zorbalığı ise bu zorbalık davranışın akranlar arasında gözlenen halidir. Her yetişkin ya zorbalık görmüştür ya zorbalık yapmıştır ya da zorbalığı gözlemlemiştir. Ancak bu durum zorbalığı hiçbir zaman olağan bir durum olarak algılamaya yanılgısına neden olmamalıdır (Albayrak, 2012). Saldırganlığın özel bir boyutu olan zorbalık temelde üç özelliği içerisinde barındırır (Yıldırım, 2012). Bu özellikler şu şekildedir:

1. Rahatsız edici/ Zarar verici
2. Sürekli
3. Taraflar arası güç dengesizliği

Zorbalık ile ilgili genel özellikler göz önüne alındığında, zorbalık başka bir boyutuyla akranların güçlerini sistematik olarak kötüye kullanılması olarak tanımlanır. Küresel olarak karmaşık ve ciddi bir sorun olarak kabul edilmektedir. Araştırmalar zorbalığın çeşitli ülkelerde çeşitli faktörlerden etkilendiğini ve bu konuda literatürün geniş ve belirli oranlarda çelişkili bulgulara sahip olduğunu belirtmektedir (Menesini ve Salmivalli, 2017).

Ortaokul yıllarında zorbalık davranışları zirveye çıkmaktadır. Akran ilişkisinin önem kazandığı bu erken gelişim döneminde ergenler birbirlerine karşı statü kazanmaya çalışırken var olan statüyü de korumaya yönelik çaba gösterme eğiliminde olabilirler. Bu süreçte zorbalık davranışı belirli açılardan akranlar arasında statünün kazanılmasında ve sürdürülmesinde önemli bir araç haline gelebilir (Graham, 2016).

Daha güçlü bir akran tarafından aşağılanmaya ve saldırılara maruz kalmak, muhtemelen bir çocuğun veya ergenin akran çevresinde karşılaşılabileceği en travmatik deneyimlerden birisidir. Bu açıdan bakıldığında zorbalık içerisinde ciddi ruhsal problemlerin oluşma riskini taşımaktadır. Zorbalığa maruz kalma ciddi ve bazen de uzun süreli sonuçlar doğurabilir. Bununla birlikte zorbalığa tanık olmanın da izleyiciler için olumsuz sonuçlar doğurduğuna dair çeşitli kanıtlar vardır. Bu nedenle zorbalığı sadece iki

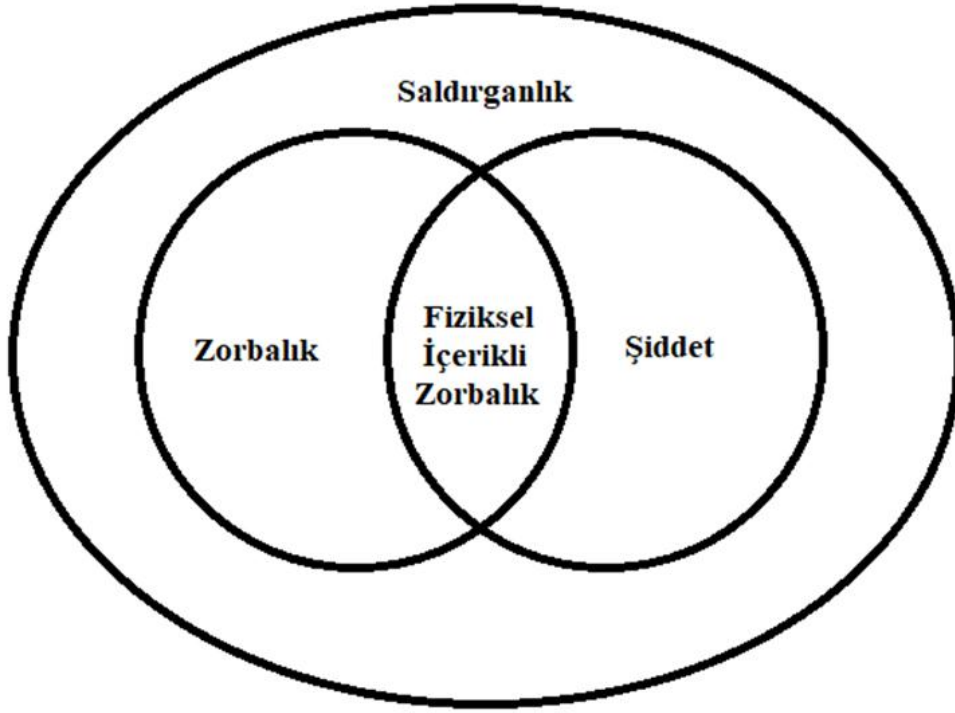
birey arasında yaşanan şiddet içerikli bir durum olarak görmek yanlış olacaktır. Zorbalık, sürece katılan tüm katılımcılar (zorba, kurban, gözlemci) üzerinde olumsuz etkiler bırakabilmektedir (Salmivalli ve Peets, 2018).

Zorbalıkla ilgili en önemli konu zorbalığın hedefidir. Zorbalık davranışı yanlışlıkla ortaya çıkmış bir davranış değildir. Bunun tersine hedef yönelimlidir. Kurbanı yıldırmaya odaklanır ve sürekli bir yapı gösterir. Bu açıdan zorbalık davranışı isteyerek zarar verme olarak düşünülebilir (Şahin ve Akbaba, 2017).

Akran zorbalığı içerisindeki güç dengesizliği unsuru bakımından diğer zorbalık türlerinden (işyeri zorbalığı, kardeş zorbalığı vb.) farklılaşmaktadır. Örnek olarak iş yerinde yaşanan zorbalıklar yabancı literatürde “mobbing” olarak tanımlanırken okullarda yaşanan akran zorbalığı ise “bullying” ya da “peer bullying” olarak tanımlanmaktadır. Akran zorbalığının normal yetişkin çatışmalarından en önemli farkı ise tarafların duygusal yıpranma düzeylerinin farklı olmasıdır. Yetişkinlerin çatışma süreçlerinde tarafların tamamı belirli oranlarda duygusal yıpranma hissederken akran zorbalığında bu duygusal yıpranma sadece kurban tarafından hissedilir. Bu açıdan akran zorbalığında zorba ve kurbanın duygusal süreçlerinin farklı olduğu unutulmamalıdır (Seçkin, 2017).

Zorbalık literatürü incelendiğinde akran zorbalığının ülkeler ve bölgeler bağlamında farklı kaynaklara odaklandığı görülmektedir. Bazı ülkelerde zorbalık ten rengi kaynaklı olurken bazı ülkelerde zorbalık cinsel yönelim, toplumsal kimlik ve benzeri sosyolojik kavramlara odaklanmaktadır. Bu durum zorbalığın farklı kaynaklardan beslendiği anlamına gelebilmektedir (Finkelhor, 2014).

Akran zorbalığı yapısal olarak bir çeşit saldırganlıktır. Ancak bu saldırganlık eylemi yapısı gereği normal şiddetten farklılık gösterir. Zorbalık olarak tanımlanabilecek saldırganlık antisosyal davranış örüntüleri içeren ancak içerisinde birçok saldırganlık unsuru taşıyan bir olgudur (Karataş, 2011). Akran zorbalığı ve saldırganlık ilişkisi şekil 1.1’de gösterilmiştir.



Şekil 1.1. Zorbalık, Saldırıcılık ve Şiddet kavramları ilişkisi (Olweus, 1999 ss. 13/ Smith, Catalano, Junger-tas, Slee, Morita, ve Olweus (eds.), 1999 içinde)

Olweus ve Limber (1983) Norveç'te uygulanması için "Olweus Zorbalık Önleme Programı (The Olweus Bullying Prevention Program)" adı altında bir program geliştirmişlerdir. Bu programın oluşturulma nedeni üç ergenin zorbalık kurbanı olma nedeniyle intihar etmeleridir. Bu örnek akran zorbalığının kurbanın üzerinde bıraktığı etkilerin anlaşılması açısından önemlidir. Akran zorbalığının kasıtlı ve sistematik yıldırma durumundan dolayı kurbanın ruhsal durumu bir anda bozulabilir. Bu durum akran zorbalığının tek başına bir olay olarak görülmemesi gerektiği sonucunu ortaya koyar. Özellikle ergenlik döneminin gelgitli bilişsel ve duyuşsal yapısında akran zorbalığı birçok olası sorunun oluşmasına neden olabilmektedir.

Çocuklar büyüdükçe akranlarıyla daha çok vakit geçirirler. Akran sosyalleşmesi bu dönemde gelişimsel açıdan önem kazanmaktadır. Ancak sözlü veya fiziksel saldırılar ve sosyal dışlamalar ergenlerin sosyal gelişimleri için önemli riskler doğurur. Lereya, Copeland, Costello ve Wolke (2015) tarafından 38 ülkede yapılan bir araştırmaya göre çocukların ve ergenlerin üçte biri akranları tarafından kötü muameleye maruz kaldıklarını bildirmektedirler. Bu yüksek oran akran zorbalığının özellikle okul ortamlarında ne denli

yüksek derecede görüldüğünün anlaşılması için yeterlidir. Bu durumun oluşturacağı muhtemel sorunlar hem ergen ruh sağlığını hem de eğitim kalitesini ve eğitimin işlevselliği tehlikeye atmaktadır.

Nishina ve Juvonen (2005) zorbalığın sadece kurban ve zorba üzerinde değil aynı zamanda gözlemci olan diğer bireyler üzerinde de olumsuz etkiler bıraktığını belirtmektedirler. Bazen bu olumsuz etkilerin travmalara kadar gidebildiği görülmektedir. Özellikle zorbalığı gözlemleyen bireyler çevrelerine karşı güvensizlik geliştirebilirler. Bu durum onların diğer akranlarıyla olan sosyal ilişkilerini de etkileyebilmektedir. Bu açıdan bakıldığında akran zorbalığının çok boyutlu bir etki alanı olduğu söylenebilir.

Salmivalli (2010) zorbalığın sadece saldırganlık olarak düşünülmesinin yanlış olacağını belirtmektedir. Zorbalık içerisinde antisosyal davranış olarak tanımlanabilecek saldırganlığı taşısa da bir taraftan dışlama, yok sayma, söylenti çıkarma, aşağılama ve benzeri unsurları içerisinde barındıran çok boyutlu bir durumdur. Zorbalık bu açılardan antisosyal davranış olarak adlandırılan riskli davranışlarla ilişkili olsa da antisosyal davranışlardan daha başka süreçleri içerisinde barındırmaktadır.

Zorbalığın yapısı üzerine yapılan araştırmalar ve açıklamalar zorbalığın hem zorba hem kurban hem de gözlemci için gelişimsel riskler doğurduğunu göstermektedir. Bununla birlikte zorbalık saldırganlıktan öte çok boyutlu yapıya sahip bir olgudur. Zorbalığın yapısı ile ilgili bu temel açıklamalar yukarıda belirtilmiştir. Ancak akla temel bir soru gelmektedir: “Zorbalar ne istiyor?” Zorbaların temelde grup içerisinde güçlü ve baskın konuma gelmek istedikleri söylenebilir. Bu açıdan zorbalığın hem bir sonuç hem de bir yöntem olduğunu söylemek mümkündür (Pellegrini, 2002).

LaFontana ve Cillessen (2002) ergenliği bir statü arttırma dönemi olarak görmektedir. Bu durumda ergenlik döneminde yapılan zorbaca davranışlar kimlik oluşumunun bir parçası olarak değerlendirilebilir. Ergenler sağlıklı yöntemler (eğitim, kitap okuma, kültür, sanat vb.) kullanmak yerine sağlıksız yöntemler (riskli davranışlar, akran zorbalığı vb.) kullanarak kimlik oluşturma eğilimi gösterebilirler. Bu durum zorbaca davranışların hem zorba hem de kurban özelinde kimliğe olan etkisini akla getirmektedir. Ancak burada unutulmaması gereken temel durum zorbalığın tek boyutta incelenemeyeceğidir. Zorbalık, çeşitli türlere ayrılır ve her zorbalık türünün zorbaya ve kurbanı olan etkisi değişebilmektedir. Bu açıdan ilk olarak zorbalık türlerini incelemek yararlı olacaktır.

2.2.1. Zorbalık Türleri

Zorbalık türleri çeşitli kaynaklarda farklı biçimlerde ele alınmıştır. Bunun yanında dünyanın değişimiyle birlikte zorbalık da biçim değiştirerek yeni haller almıştır. Örnek olarak 30 yıl kadar önce siber zorbalıktan bahsetmek mümkün olmazken bugün önemli bir zorbalık türü haline gelmiştir. Bu açıdan literatürde çeşitli zorbalık türlerinin var olduğunu söylemek mümkündür. Ancak bu araştırmada Olweus (1996), Elliott (2002) ve Ayas ve Pişkin'in (2015) akran zorbalığı konusundaki görüşlerinden hareketle zorbalığın altı türüne ilişkin aşağıdaki açıklamalara yer verilmiştir.

2.2.1.1. Fiziksel Zorbalık

Fiziksel zorbalık daha çok şiddet içerikli davranışlar olarak değerlendirilebilecek bir davranıştır. İçerisinde itme, vurma, çelme takma gibi fiziksel temasları taşımaktadır. Fiziksel zorbalık kolay gözlemlenebilecek zorbalık türlerinden birisidir. Zorba ve kurban arasında diğer zorbalık türlerinde olduğu gibi güç farkı bulunmaktadır. Ancak bu güç farkı dengeden çok uzaktır ve zorba çok güçlüdür. Kurban ise çok güçsüz ve zayıftır. Zorba bu avantajını kullanarak kurbanı sindirmekte ve onun üzerinde baskı kurmaktadır. Kimi durumlarda ise zorba fiziksel olarak daha güçsüz olsa da tehdit içerikli malzemeler (silah, bıçak vb.) kullanarak ya da çevresindeki daha güçlü insanları kullanarak kurban üzerinde ezici bir güç oluşturabilmektedir. Kısacası zorbalar kimi durumlarda okula veya okul dışına kendinden çok daha güçlü bir zorba daha getirerek ya da okulda kullanımı kesinlikle yasak olan bir saldırı aleti getirerek kurban üzerinde baskı oluşturabilmektedir. Bu açıdan bakıldığında fiziksel zorbalığın kapsamının antisosyal davranışlardan daha geniş içerikli olduğu gözlenmektedir.

Bununla birlikte fiziksel zorbalığı bireysel veya grup eylemi olarak görmek mümkündür. Fiziksel zorbalar bazı durumlarda gruplar halinde dolaşarak “çete” olarak adlandırılabilirler. Bu durumun grup yapısı içerisinde olması zorbalık davranışını daha riskli hale gelmesine yol açmaktadır.

2.2.1.2. Sözel Zorbalık

Sözel zorbalık fiziksel zorbalık kadar kolay gözlenebilecek bir zorbalık türü olarak belirtilebilir. Sözel zorbalıkta fiziksel temas yerine sözel temas bulunmaktadır. Bu sözel temaslar fiziksel temaslardan farklı olarak kişi üzerinde psikolojik travmalara da yol

açabilmektedir. Aşağılayıcı dil kullanma, fiziksel eksikliklerle alay etme, ait olunan kültüre karşı aşağılayıcı ifadeler kullanma, aile değerlerini ve ebeveynleri aşağılama gibi durumlar sözel zorbalık kapsamında değerlendirilebilir.

Sözel zorbalık fiziksel zorbalıkta olduğu gibi birey üzerinde olumsuz etkiler bırakabilmektedir. Ancak bu etkiler daha çok kurbanın içsel dünyasında olumsuz yer etmektedir. Aşağılanan ve hor görülen kurban kendini değersiz hissedebilir. Bu durum sonunda kurbanda özgüven eksikliği, duygusal yıpranma ve yalnızlaşma görülebilir. Sözel zorbalığın okullarda en çok görülen zorbalık türlerinden biri olduğu söylenilebilir.

2.2.1.3. İzolasyon Zorbalığı

Zorbalık sadece bir eylem sonucu ortaya çıkmayabilir. Bazı durumlarda eylemsizlik davranışı da zorbalığa neden olabilir. Bir bireyi yok sayma, onu görmezden gelme ve dışlama davranışı da zorbalık olarak nitelendirilebilir. İzolasyon zorbalığı olarak adlandırılan bu durum gruptan dışlamayı ve yalnızlaştırmayı içerisinde barındırmaktadır. Okullarımızda dışlanmış, arkadaş grubundan uzaklaştırılmış öğrenciler görmemiz çok olasıdır. Bu zorbalık türü fiziksel ve sözel zorbalıktan daha zor tespit edilebilir. Bu nedenle kimi durumda fark edilmeyebilir.

İzolasyon zorbalığının kolayca tespit edilme zorluğu çözümünü de güçleştirir. İzolasyon zorbalığı bu nedenle en az diğer zorbalık türleri gibi kurbanın üzerinde olumsuz etkiler bırakabilir. Bu etkiler yalnızlaşma, duygusal olarak yıpranma ve değersiz hissetme şeklinde olabilmektedir. Ancak kimi durumlarda birkaç zorbalığın bir arada gözlemlenebileceği gerçeği de unutulmamalıdır. Bu nedenle izolasyon zorbalığının diğer zorbalıklara eşlik edebileceği bilinmelidir.

2.2.1.4. Söylenti Zorbalığı

Söylenti zorbalığı sözel zorbalığa benzetilebilir. Ancak aralarında önemli bir fark vardır. Sözel zorbalıkta, zorba kurbanı yönelen hakaret içerikli ve rencide edici kelimeleri kullanırken söylenti zorbalığında direkt kurbanı yönelen bir sözel saldırı yoktur. Zorba, kurban hakkında bazı özel bilgileri (gerçek ya da kurmaca) onun bilgisi ve izni olmadan başkalarıyla paylaşır. Bu açıdan bu zorbalık türü şekil itibari ile diğer zorbalık türlerinden ayrılmaktadır. Söylenti zorbalığında hedef kurban olsa da araçlar kullanılarak zorbalık yapılmaktadır.

Söylenti zorbalığında diğer zorbalık türlerinden farklı olarak zorbaca davranış ertelenmiş olarak kurbanı ulaştır. Kısacası zorba, zorbalığı yapar ancak zorbalık etkilerini bir süre sonra göstermeye başlar. Kurban kendisi hakkında söylentileri duydukça zaman içinde psikolojik yıpranma yaşar. Bu söylentilerin bir kısmı doğru bir kısmı kurmaca olsa da aynı şekilde kurbanın yıpranmasına ve sosyal anlamda özgüveninin yok olmasına neden olabilir.

2.2.1.5. Eşya Zorbalığı

Eşya zorbalığı zorbanın kurbanı ait olan özel eşyaları zorla alması olarak tanımlanabilir. Ancak bu zorbalık, hırsızlık olarak düşünülmemelidir. Eşya zorbalığı hırsızlıktan farklı olarak kasten ve açık bir şekilde de yapılır. Eşya zorbalığı yapan zorba, kurbanı ait olan özel bir eşyaya onun gözü önünde kaba kuvvetini kullanarak el koyar. Bu açıdan bakıldığında eşya zorbalığında temel amaç eşyaya sahip olmak değil kurbanı aşağılamaktır. Zorbalar kurbanın eşyalarına kaba kuvvet ile sahip olarak kurbanda güvensizlik ve yetersizlik duygularını oluştururlar.

Bazı durumlarda zorbalar kurbanın eşyalarına el koyup kullanmak yerine o eşyalara zarar vermeyi de seçebilirler. Eşyalarına zarar verildiğini gören ve bu durum karşısında bir şey yapamayan kurbanlar ezilmişlik hissedebilirler. Kimi durumlarda ise zorbalar eşya zorbalığını bir mesaj olarak kullanmaktadırlar. Kurbanın eşyalarına zarar vererek kurbanların güvende olmadıkları mesajını verirler. Bu durumlarda zorba bu eylemi herkesin gözü önünde tüm gruba mesaj vermek için yapabilirken kimi zaman da gizli bir şekilde yapabilir. Ama hepsinde ortak amaç kurbanda güvensizlik ve korku duygusu yaratmaktır.

2.2.1.6. Cinsel Zorbalık

Ergenlik döneminin gelişimsel süreçlerinin bir parçası da cinsel gelişimdir. Ergenlikle birlikte ergenler kendi bedenlerini ve cinsel güdülerini fark etmeye başlarlar. Ancak bu süreç belirli sorunları da beraberinde getirebilir. Bu sorunlardan bir tanesi de cinsel zorbalıktır. Cinsel zorbalık içerisinde sarkma, cinsel içerikli sözcükler kullanma ve elle tacizi kapsamaktadır. Bu tür davranış örüntüleri cinsel zorbalık olarak değerlendirilebilir.

Cinsel zorbalık sadece kız ve erkek ergenler arasında gözlenmeyebilir. Erkek ergenler ve kız ergenler bu zorbalık faaliyetlerini kendi hemcinsleri üzerine de

uygulayabilirler. Cinsel zorbalığın içerisinde aşağılama mesajları taşıması da bu durum üzerinde etkilidir. Her zorbalık türünde olduğu gibi cinsel zorbalıkta da zorba, kurban üzerinde baskı oluşturmak ve onu aşağılamak istemektedir. Bu kimi zaman uygunsuz el kol hareketleriyle yapılırken kimi zaman da cinsel içerikli aşağılayıcı argo sözlerle olabilir. Bu açıdan bakıldığında cinsel zorbalığın içerisinde diğer zorbalık türlerinde olduğu gibi küçük düşürücü mesajlar olduğunu görmek mümkündür.

2.2.2. Zorbalığın Oluşumu

Zorbalığı tek yönlü (zorbanın kurbanına müdahalesi) değerlendirmek mümkün değildir. Zorbalık birçok karmaşık durumun bir araya geldiği genel bir süreçtir. Zorbalık süreçlerini değerlendirmeden önce akran zorbalığı sürecindeki rolleri tanımlamak yararlı olacaktır. Bu roller aşağıda verilmiştir (Elliott, 2002; Olweus, 1993).

- Zorba: Zorbaca davranışı ortaya koyan bireydir. Kendi kişisel çıkarları için kurbanı ya da kurbanları çeşitli yönlerde fiziksel ve psikolojik şiddete maruz bırakır. Sahip olduğu fiziksel ve sosyal gücü kullanarak kurbanlar üzerinde otorite kurar. Bu sayede kendini önemli ve değerli hissedebilir.
- Kurban: Zorbaca davranışın mağduru olan bireydir. Zorbalar tarafından çeşitli fiziksel ve psikolojik şiddete maruz kalırlar. Zorbaya göre fiziksel ve sosyal açıdan zayıftır. Zorbalık davranışı yüzünden çeşitli ruhsal ve davranışsal sorunlarla karşılaşabilir.
- Seyirci: Zorbalık süresince herhangi bir doğrudan müdahaleye maruz kalmazlar. Ancak zorbanın kurban üzerinde kurduğu otorite yüzünden psikolojik olarak yıpranırlar. Zorbalığa karşı içinde karşı çıkma isteği olsa da korku ve kaygıları yüzünden zorbalığa müdahale edemez. Bazı durumlarda ise gözlemciler zorbaların güçlerinden etkilenebilir ve zorbalığa karşı çıkmak yerine kendileri de zorba olabilirler.
- Kurban-Zorba/ Zorba-Kurban: Akran zorbalığı süreci domino taşı etkisi gösterir. Bir bireyin başka bir bireye zorbalık yaptığı durumda kurbanlar çeşitli tepkiler gösterebilir. Bu tepkilerden bir tanesi yalnızlaşıp içe kapanmak olurken bir diğeri ise zorbaca davranışı benimsemek ve kullanmaktır. Akran zorbalığı sürecinde bazı kurbanlar zorbalık davranışını benimseme eğilimi gösterirler. Bir akran zorbalığının kurbanı olan birey başka bir akran zorbalığı sürecinde zorba karaktere dönüşebilir.

Görüldüğü gibi zorbalık akranlar arasında tek boyutlu ilerleyen bir süreç değildir. Akran zorbalığından bahsederken her zorbanın zamanında bir kurban olabileceği, her kurbanın da gelecekte bir zorba olabileceği unutulmamalıdır.

Elliott (2002) akran zorbalığı ile mücadelenin en önemli adımının seyircilere ve akran gruplarına odaklanmak olduğunu söyler. Bu düşüncenin temeli zorbalığın sosyal bir olay olmasıdır. Seyirci grubu zorbalığı kimi durumlarda destekleyebilir. Bu durumun nedeni akran grubunun zorbalığı heyecan verici olarak değerlendirmesidir. Akran grupları bu nedenle zorbalığı durdurmak yerine zorbalığı teşvik edebilirler.

Howard, Landau ve Pryor (2014) tarafından Amerika Birleşik Devletleri'nin Midwest eyaletlerinde 10-15 yaş aralığında 206 erkek ergen örneğinde yapılan araştırma bulguları ilgi çekicidir. İlgili araştırmaya göre zorbalık kurbanı olan ergenler diğer ergenler tarafından dışlanmaktadır. Bu durum birçok açıdan zorbalık rollerinin ne derece iç içe geçtiğini ve karışık olduğunu ortaya koymaktadır. Bu sonuçla birlikte zorbalık süreçlerinin yalnızca zorba ve kurban için değil diğer tüm bireyler için sonuçlar doğurabileceği söylenilebilir.

Bakıldığında zorbalığı destekleyen akran gruplarının dolaylı zorbalık davranışı gösterdiğini söylemek mümkündür. Olweus (1993) zorbalığı değerlendirirken zorbalığın iki boyutlu yapısı üzerinde durmuştur. Buna göre zorbalık doğrudan ve dolaylı zorbalık olmak üzere iki boyutlu bir yapı gösterir.

- Doğrudan Zorbalık: Zorbaca davranışın açık ve aleni bir şekilde yapıldığı, aracı veya gizleme gereksinimi duyulmayan zorbalık davranışlarıdır. Her zorbalık türü için doğrudan zorbalık davranışı olabilir.
- Dolaylı Zorbalık: Zorbaca davranışın kapalı ve gizli bir şekilde yapıldığı, aracı ve gizleme gereksinimi duyulan zorbalık davranışlarıdır. Her zorbalık türü için dolaylı zorbalık davranışı olabilir.

Raskauskas ve Stoltz (2007) tarafından 80 ergen örneğinde yapılan araştırmada geleneksel yollarla zorbalığa maruz kalan ergenlerin sanal dünyada zorba olarak davrandıklarını tespit edilmiştir. Bu durum zorbalığın oluşum yapısında bir döngünün var olduğunu göstermektedir. Bir birey zorbalığa maruz kalır ve sonrasında zorba gibi davranmaya başlayabilir. Bu açıdan bakıldığında zorbalığın bir anda oluşmadığını ve tepkisel özellikleri içinde barındırdığını söylemek mümkündür.

İlgili literatür incelendiğinde görülmektedir ki her kurban ve seyirci potansiyel bir zorba adaydır. Bu durumda akran zorbalığı ile mücadelenin ilk aşamasının kurban ve seyirciye odaklanmak olduğu görülmektedir. Elliott (2002) akran zorbalığı kurbanlarının aşağıdaki özellikleri gösterdiğini bildirmiştir:

- Okula gidip gelmekten korkmak.
- Okula gitmemek için sürekli mazeretler öne sürmek.
- Okuldan atılmak için çaba harcamak.
- Okula giden yolu her gün değiştirmek.
- Okul çalışmalarına ilgisiz kalmak.
- Okul malzemelerine sürekli zarar vermek.
- Okuldan sürekli aç dönmek.
- Kekeleme ve konuşma güçlüğü yaşamak.
- Diğer çocuklara vurmaya başlamak.
- Takıntılı derecede temiz olmaya çalışmak.
- Somatik belirtiler göstermek.
- İntihar girişiminde bulunmak.
- Uyumak için ağlamak.
- Kâbuslar görmek ve rüyada yalvarma, altını ıslatmak.
- Açıklanamayan yara ve çürüklere sahip olmak.
- Para çalmaya başlamak (zorbaya vermek için).
- Cep harçlıklarını sürekli kaybettiğini söylemek.
- Neyin doğru neyin yanlış olduğunu söylemekten kaçınmak.
- Yukarıda yazılı olan durumlara açıklanması imkansız bahaneler sunmak.

Elliott (2002) tarafından belirtilen zorbalık kurbanı olma belirtileri incelendiğinde zorbalığın olası sonuçları göz önüne gelmektedir. Bu açıdan bakıldığında zorbalığın riskleri ortaya çıkmaktadır. Zorbalık davranışı sonucunda başta kurbanlar olmak üzere zorbalığın tüm tarafları ruhsal olarak yıpratıldığı görülmektedir.

2.3. KENDİLİK ALGISI

Festinger (1954) insan ilişkilerinin en temel öğelerinden birisinin sosyal karşılaştırma olduğunu belirtir. Sosyal karşılaştırma bireylerin sosyal ilişkileri içerisinde yaptıkları değerlendirmeler bütünüdür. Bu değerlendirme sürecinde birey bir açıdan kendisini merkeze alırken diğer açıdan çevresini merkeze alabilmektedir. Kısacası

bireyler kendilerine yönelik düşüncelerini oluştururken, bir diğer açıdan kendilerini algılamakta başka insanların algılarını da sürece katma eğilimindedir. Bu açıdan kendilik algısının kişinin hem kendisinin hem de çevresinin değerlendirmelerinin sonucu olduğu söylenilebilir. Bu nedenle “Kendilik Algısı” kavramını anlamak için ilk olarak “Sosyal Karşılaştırma Kuramını” açıklamak gerekmektedir.

2.3.1. Sosyal Karşılaştırma Kuramı

İnsanlar sürekli kendilerini değerlendirme eğilimindedirler. Bu değerlendirme sürecinde ölçüt olarak genellikle başka insanlar kullanılmaktadır. Festinger (1954) tarafından ortaya atılan bu kurama göre insanlar değerlendirme sürecinde belirli ölçütler kullanmaktadır. Allan ve Gilbert (1995) Sosyal Karşılaştırma Kuramı'nın zaman içerisinde gelişip değiştiğini bildirmektedir. Bu dönüşüm sürecinde sosyal karşılaştırma ölçütlerine yönelik yeni görüşler de öne sürmüştür. Bu görüşler sosyal karşılaştırma, kendilik ve değerlendirme süreçlerini kapsamaktadır.

Sosyal karşılaştırma kuramına göre insanlar yaşadıkları süre boyunca sürekli belirli değerlendirmeler yapma eğilimindedirler. Bu süreç temelde kişinin kendine yönelik değerlendirmelerini kapsamaktadır. Bireyler kimi zaman yeteneklerini kimi zaman görüşlerini kimi zaman da fiziksel özelliklerini değerlendirmektedirler. Bu değerlendirme öğrenilmiş bir davranıştan ziyade doğal kaynakları içinde barındıran bir dürtüdür. Her değerlendirmede olduğu gibi insanların kendilerine yönelik dürtüsel değerlendirmeleri de bir ölçüte göre şekillenir. Bu ölçüt bireyin kendisi değil içinde bulunduğu sosyal ortamdır. İnsanlar kendi beceri ve düşüncelerine yönelik algılarını çevresinde bulunan diğer insanların beceri ve düşüncelerine göre şekillendirir (Festinger 1954; Allan ve Gilbert 1995).

Kişilerin değerlendirmeleri iki temel yapı üzerinde şekillenir. Bu yapılar yetenekler ve görüşlerdir. Bu iki yapı sosyal karşılaştırmanın temel öğelerini oluşturur. Kişiler sosyal karşılaştırma yaparken bu iki yapının ölçüt kişiyle olan uzaklığı ve yakınlığını referans alır. Kişilerin sosyal karşılaştırma yapabilmesi için kendileri ve değerlendirme ölçütü olan kişi arasındaki farkın net bir biçimde açık olmaması gerekir. Farkın belirgin ölçüde açık olduğu durumlarda karşılaştırma pek mümkün değildir (Festinger 1954).

Sosyal karşılaştırma kuramına göre yetenekler genel olarak yukarı yönde algılanma dürtüsünü taşır. Ancak görüşler için bu durumdan bahsedilemez. Kişilerin

yeteneklerine yönelik kısıtlamalar bulunmaktadır. Bu kısıtlamalar görüşlerde yoktur. Bunun yanında başkalarıyla kurulan karşılaştırma ilişkileri sonucunda ortaya çıkan istenmedik sonuçlar karşılaştırmaların zaman içerisinde son bulmasına neden olabilir. Bu durum sonucunda olumsuz sayılabilecek insani ilişkiler (küçümseme, kızgınlık, düşmanlık vb.) oluşabilir (Wheeler, 1991).

Wills (1981) insanların kendilerini kendilerinden daha aşağıda gördükleri kişilere göre değerlendirdiklerini öne sürmektedir. Bu düşünceye göre insanlar bu şekilde değerlendirmeler yaparak kendi öznel iyi oluşlarını ve benlik değerlerini arttırmaktadır. Bu durum kendilik algısının subjektif yapısı üzerine önemli veriler vermektedir. Kendilik algısı tek başına bir dürtü olmaktan ziyade doğuştan getirilen bir savunma mekanizması olarak da düşünülebilir.

Sosyal karşılaştırma belirli oranlarda grup yapısıyla uyumlu özellikler gösterir. Grup içerisinde belirli görüş ve yetenekler tekdüze bir aralık gösterdiğinde bu özelliklere ve yeteneklere sahip olanlar grup içerisinde daha baskın ve söz sahibi olurken bu aralık dışında kalanlar daha zayıf algılanma eğiliminde olur. Bu durum özellikle akran gruplarının bireyin kendilerine yönelik algılarını şekillendirme açısından önemli olduğu sonucunu doğurmaktadır (Festinger, 1954).

2.3.2. Sosyal Karşılaştırmanın Oluşumu

Her insan kendisini değerlendirme eğilimiyle dünyaya gelir. Ancak bu değerlendirme eğilimi dürtüsel olsa da değerlendirmenin oluşum süreci çevreyle doğrudan ilişkilidir. Bu çevresel temelli değerlendirme sürecinin oluşum şekli sosyal karşılaştırma kuramcılar tarafından belirli mekanizmalar üzerinden kavramlaştırılmıştır (Festinger 1954; Allan ve Gilbert 1995; Wheeler, 1991).

Bu mekanizmalar şu şekildedir:

- Kişiler doğuştan gelen dürtüleriyle sosyal karşılaştırma yaparlar.
- Kişiler sosyal karşılaştırma yaparken karşılaştırma ölçütü olarak kendi görüş ve yeteneklerine yakın birilerini seçerler.
- Uygun sosyal karşılaştırma ortamının bulunmadığı durumda bireyler öznel olarak doğru bir değerlendirme yapamayacaklardır.
- Görüşlerde karşılaştırma son bulduğunda olumsuz durumlar (düşmanlık, kızgınlık vb.) ortaya çıkabilirken yetenekler için bu durum daha sınırlıdır.

- Grubun isterliği arttıkça grup içindeki karşılaştırma ölçütü daha tekdüze bir hale gelecektir. Bununla birlikte sosyal karşılaştırma ölçütlerinin gruba uygunluğu arttıkça ölçütlere yönelik tekdüzelik eğilimleri artacaktır.

Görüldüğü üzere sosyal karşılaştırma belirli açılardan gruplarla ilişkilidir. Ergenlik dönemi gelişimsel olarak bireylerin kendileri üzerine düşünmeye başladıkları bir dönemdir. Bu dönem içerisinde akran grupları ergenlerin kendilerine yönelik algılamalarını oluşturma açısından önem kazanabilmektedir.

2.3.3. Kendilik Algısı Kavramı

Kendilik algısı bir değerlendirme sürecidir. Kişiler yaşantıları sonucunda belirli kişileri değerlendirme kriteri olarak belirler ve kendilerini buna göre değerlendirirler. Kendilik algısının bir sosyal karşılaştırma ürünü olduğu unutulmamalıdır. Bireyler kendilerine yönelik algılarını başka insanlar üzerinden şekillendirir. Bu açıdan bakıldığında sosyal karşılaştırmanın bir süreç, kendilik algısının da bir sonuç olduğunu söylemek mümkündür (Koç, 2008).

Bireylerin bazı durumlarda sosyal karşılaştırma stratejilerini değiştirme eğiliminde oldukları görülmüştür. Bu durumun temel nedeni bireylerin kendilik algılarını sabit bir biçimde koruma eğilimleri olabilir. İlgili araştırmalar incelendiğinde bireyler değişen durumlarda ya da hata yaptıkları zamanlarda kendilik algılarını olumsuz bir imaja çevirmek yerine sosyal karşılaştırma kriterlerini değiştirme eğilimi göstermektedirler. Bu durum sosyal karşılaştırma stratejilerinin değişken, kendilik algısının ise sabit olduğu sonucunu düşündürmektedir (Gibbons, Benbow ve Gerrad, 1994).

Hinde (1987) sosyal karşılaştırmanın bir sonucu olan kendilik algısının doğal özelliğine değinmiştir. Ona göre doğada bir canlı hayatta kalabilmek için sürekli kendisini başka canlılarla karşılaştırmalıdır. Bu karşılaştırmayı doğru yaptığı ve kendisini doğru algıladığı sürece başarılı olur. Hayvanlarda belirtilen bu basit hayatta kalma stratejisi söz konusu insan olunca çok karmaşık hal alabilir.

Köknel (1995) kendilik algısının bir kişilik değerlendirmesi olduğunu ifade etmektedir. Bireyler kişiliklerini gözlemleyerek bir kendilik algısı oluştururlar. Oluşan bu kendilik algısı bireyin çevresine karşı oluşturduğu tutum ve davranışlarını şekillendirir. Bireyler oluşturdukları kendilik algısıyla çevrelerine yönelik yeni davranışlar sergileyebilir. Bu durum kendilik algısının çevreden etkilendiği ve çevreyi etkilediği sonucunu doğurmaktadır.

Akduman (2007) kendilik algısının bir benlik değerlendirmesi olduğunu belirtir. Bu açıdan bakıldığında kendilik bir aynaya benzetilebilir. Bireyler kendi yeteneklerini, düşüncelerini ve davranışlarını; kısacası benliklerini kendilik algılarıyla değerlendirir. Bu durum kendilik algısının olumsuz olması durumunda ortaya çıkabilecek sorunlara da ışık tutmaktadır. Brewin ve Furnham'ın (1986) araştırmaları bu durumu açıklar niteliktedir. Bu araştırmalara göre kendilik algısı düşük olan bireylerde depresyon ve benzeri ruhsal problemlerin görülme olasılığının yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Kendilik algısı; benlik saygısı, benlik kavramı ve benlik algısının bütünleşik bir halidir. Benlik saygısı genellikle kişinin kendini değerlendirme veya beğenme derecesi olarak tanımlanır. Kendilik algısı yapı olarak bir kişinin benlik algısının başkalarıyla etkileşimlerinden, benlik niteliklerinden ve önceki yaşam deneyimlerinden kaynaklanmaktadır (Blascovich ve Tomaka, 1991).

Bratovic, Mikic, Kostovski, Teskeredzic ve Tanovic (2015) tarafından Bosna Hersek'te üniversite bir ve ikinci sınıfta eğitim gören 120 kız öğrenci örnekleminde kendilik algısı açısından ilginç kabul edilebilecek bir araştırma yapılmıştır. Araştırma örneklemini üniversite bir ve ikinci sınıf öğrencilerini kapsadığından geç ergenlik olarak değerlendirilebilir. Araştırma bulgularına göre beden algısının benlik saygısının önemli yordayıcılarından biri olduğu tespit edilmiştir. Bunun yanında kendilik algısıyla bedeninden memnun olma arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Ancak araştırmanın diğer bulgularına göre özgüven düzeyindeki, benlik saygısı düzeyindeki ve kendilik algısı düzeyindeki değişimin gerçek beden görünümüyle ilişkili olmadığı tespit edilmiştir. Bu araştırma Festinger'in (1954) sosyal karşılaştırma kuramı çerçevesinde değerlendirildiğinde önemli sonuçlar içermektedir. Bireylerin bedenlerinin veya kişilik özelliklerinin ne olduğu değil çevrenin belirlediği kıstaslar ve yönlendirmeler sonucunda oluşan kendiliğin daha önemli olduğu sonucunu doğurmaktadır. Bu açıdan bakıldığında kendilik algısı değerlendirmelerinin gerçeğe göre değil de sosyal çevre tarafından aktarılan kıstaslara göre yapıldığı söylenebilir. Kendilik algısı literatürde dört boyutta incelenmiştir (İdiğ, 1990). Bu dört boyut şu şekilde sıralanabilir:

- Fiziksel Yapı: Bedensel yapılara yönelik imajları kapsayan, fiziki yapının özelliklerini ve yetenekleri merkeze alan kendilik algısıdır.
- Şimdiki Kendilik: Anlık algılardan oluşan kendiliktir. Geçici özellikler gösterebilir.
- Sosyal Faaliyetler: Sosyal faaliyetler içerisinde gözlenen kendilik özellikleridir.

- İdeal kendilik: Bireyin olduğu değil de olmak istediği insan özelliklerini kapsayan kendiliktir.

Festinger sosyal karşılaştırma kuramı temelli olmak üzere kendilik algısını çeşitli biçimlerde tanımlamış ve çeşitli deneysel çalışmalar yapmıştır (Festinger ve Carlsmith, 1959). Ancak ilerleyen zamanda kendilik algısı kavramı çok boyutlu bir yapı kazanmıştır (Bem, 1972). İlgili araştırmalar kısmında bakıldığında kendilik algısının fiziksel yapılar, sosyal yapılar ve benzeri yapılarla temel alınarak özelleştirildiği görülmektedir. Ancak bu çalışmada Allan ve Gilbert (1995) tarafından geliştirilen ülkemizde ise Türkçe uyarlaması Öksüz ve Malhan (2004) tarafından yapılan kendilik algısı boyutları kullanılmıştır.

Öksüz ve Malhan (2004) yaptıkları araştırmada kendilik algısını üç boyut üzerinde temellendirmişlerdir. Bu üç boyut şu şekildedir:

- Sosyal Sınıf Bileşeni: Yeterlilik, beceri ve kendine güven öğelerini içerir.
- Çekicilik Bileşeni: Sevilme, yalnızlık, kabul edilmişlik ve sempatiklik öğelerini içerir.
- Sosyal Meziyetler: Sabırlılık, hoşgörülülük ve düzenlilik öğelerini içerir.

Öksüz ve Malhan'ın (2004) araştırmaları incelendiğinde görülmektedir ki kendilik algısının sosyal sınıf bileşeni alt boyutu bireylerin sosyal hayatta kendi yeteneklerine odaklanan temel yapıları içermektedir. Kendini yetenekli ve becerikli olarak algılayan bireylerin sosyal sınıf bileşeni algıları daha yüksek çıkmaktadır. Çekicilik bileşeni alt boyutu ise daha çok bireyin sosyal hayatta kendini ne kadar istendik algıladığını kapsamaktadır. Kendisini sevilen ve kabul edilen biri olarak gören bireylerin çekicilik bileşeni algıları daha yüksek olacaktır. Sosyal meziyetler alt boyutu ise daha çok sosyal yetenekler ile ilişkilidir. Sosyal meziyetleri daha yüksek olan bireyler kendilerini sosyal alanlarda daha sabırlı ve hoşgörülü görme eğiliminde olacaklardır. Bu üç faktör bir bireyin kendine yönelik yetenek ve görüş algılarının bir toplamı olarak düşünülebilir.

2.4. KİMLİK GELİŞİMİ

Kimlik gelişimi literatürde çeşitli araştırmacılar tarafından çeşitli biçimlerde kuramsallaştırılmıştır. Bu araştırma kapsamında Marcia tarafından kuramsallaştırılan kimlik statüleri temel alınmıştır. Marcia tarafından tanımlanan kimlik statüleri kuramsal olarak Erikson'un psikososyal gelişim kuramı temellidir (Santrock, 2019). Bu nedenle ilk olarak Erikson'un psikososyal kuramını açıklamak yararlı olacaktır.

2.4.1. Psikososyal Gelişim Kuramı

Erikson (1960a, 1960b), yaşam döngüsü içinde insan gelişimini sekiz aşamada incelemiştir. Erikson'a göre insanın yaşam döngüsü içerisinde en etkili ve geleceğe yön verme açısından önemli olan aşamalardan biri beşinci aşama olan "kimlik arayışına karşın rol karmaşası" aşamasıdır. Bu aşamada insanlar yeni zorluklarla karşılaştıkça kimlikleri geliştirebilir ve büyüyebilir. Bu aşamada, ergen bir ideolojiye, fikre veya gruba sadık olmayı veya sadık olmamayı öğrenebilir. Bununla birlikte bir çocuğun ebeveynlerle olan ilişkisi, çeşitli kimlikler geliştirmesi için uygun ortamı sağlamalıdır. Ebeveynlere ek olarak, bu aşamadaki önemli sosyal etkilerden biri de akranlardır. Olumsuz bir denge, suçluluk, dışlanma, ilgisizlik ve mesleki kimliğe yerleşememe gibi nedenler kimlik karmaşasına yol açabilmektedir (Poole ve Snarey, 2011).

Erikson'un (1960a) bu görüşleri sonrasında Marcia'nın kimlik gelişimi ile ilgili kuramına kaynak olmuştur. Erikson kuramını Freud'un kuramı üzerine şekillendirse de Freud gibi seksüel gelişime değil de sosyal gelişime odaklanmıştır. Erikson'un psikososyal kuramı temel iki ilke üzerine şekillenmiştir. Bu iki ilke şu şekildedir:

- Her dönem kendi içerisinde bir çatışma barındırır ve bu çatışmalar bir şekilde aşılmalıdır. Aşılamayan çatışmalar bireyi sürekli takip eder.
- Çocukluk ve ergenlik çatışmaları diğer tüm çatışmalardan daha etkilidir.

Erikson'un (1960a, 1960b) psikososyal kuramının dönemsel ilerlemesi şu şekildedir:

1. Erikson'un psikososyal gelişim kuramının en temel varsayımlarından biri bireylerin ilk sosyalleşmesinin ebeveynleriyle olduğudur. Freud'un oral dönem olarak ele aldığı ve Erikson tarafından "temel güvene karşın güvensizlik" dönemi olarak isimlendirilen bu dönem temelde bakım veren ve bebek arasındaki iletişime dayanır. Bebekler bu dönemde bakım verenleriyle yeterince sosyalleşebilirse ve güven duygusu kazanabilirse bu dönem sorunsuz atlatılabilir. Ancak bakım veren yetersiz kalırsa ve güvensizlik duygusu gelişirse bu güvensizlik ömür boyu bireyin davranışları üzerinde etkili olur.
2. Psikososyal kuramın belirttiği ikinci dönem ise "özerkliğe karşın kuşku ve utanç" dönemidir. Bebeğin kas kontrolünü kazanmaya başladığı bu dönemde tuvalet alışkanlığının kazanılmaya başlaması gerekmektedir. Ancak bazı durumlarda bu alışkanlık tam anlamıyla kazanılmaz ve bebeğin utanç duymasına sebep olur. Bu

- alışkanlığın kazanılmasıyla birlikte bebekte bağımsızlığa yönelik ilk adım atılmış olur.
3. “Girişimciliğe karşın suçluluk” döneminde çocukların dil ve motor becerilerinde hızlı gelişim gözlenmektedir. Bu dönemle birlikte fiziksel hareketlerde artış gözlenir. Eğer ebeveynleri tarafından bu hareket ve konuşma artışları baskılanırsa bireylerin ileriki yaşamlarında girişimcilik özellikleri gelişmeyebilir. Bu durumda da çocuklar eylemlerinin sonucunda suçlu bir kişiliğe bürünebilirler.
 4. “Başarılı olmaya karşın aşağılık duygusu” döneminde çocuklar okula başlamalarıyla birlikte yeni bir şeyler öğrenme ve başarma duygusu ile tanışırlar. Çocukların bu başarılarının ebeveynleri tarafından desteklenmesi çocukta başarı duygusunun hazzını geliştirirken desteklenmediği durumlarda aşağılık duygusunun oluşmasına yol açabilir. Bu dönemde çocuklar başarılı olma davranışları göstermeye ve bunun geribildirimini almaya ihtiyaç duyarlar. Bu başarı hem kendilerine hem de başkalarına nasıl yardımcı olacakları üzerine şekillenir. Ancak bu başarı girişimleri baskılanırsa çocuk zaman içerisinde aşağılık duygusu kazanabilir.
 5. Ergenlik döneminin psikososyal kuramdaki karşılığı “kimlik kazanımına karşın rol karmaşası” dönemidir. Bu dönemle birlikte cinsel gelişim hızlanırken kimlik oluşumu da devam etmektedir. Bu dönem ergenlerin bağımsız birey olup olmayacağını belirlediği dönemdir. Kimlik gelişiminin bu denli önemli olması dönemdeki diğer gelişim alanlarının (sosyal, bilişsel vb.) öneminden kaynaklanır. Bununla birlikte bu gelişimsel yoğunluğun ortaya çıkardığı risk faktörleri kimlik üzerinde tamir edilmesi mümkün olmayan hasarlar bırakabilir. Kimliğin oluşmaması ve kimlik karmaşasının yaşanması durumda bireyler ömürlerinin sonuna kadar kimlik problemleri yaşayabilirler. Bu nedenle bu dönemde yaşanacak travmalar kimlik ve kişilik gelişimi üzerinde önemli etkilere yol açabilir.
 6. “Yakınlığa karşın yalıtılmışlık” dönemi psikososyal kuram için yetişkinliğin başladığı ve artık yetişkince ilişkilerin ortaya çıkması gereken bir dönemdir. Bu dönemde bireyler tek başlarına kalmak yerine bir arada yaşamayı ve aile ilişkileri kurmayı öğrenmelidir. Bu dönemde yakın duygusal ve sosyal ilişkiler kurabilen bireyler dönemi sorunsuz atlatırken bu ilişkileri kuramayan bireyler yalnızlaşabilir.
 7. Her insan ömrünün bir aşamasında kendisinden sonraya bırakabileceği bir ürün bırakmak ister. Erikson’un “üretkenliğe karşın verimsizlik” döneminde bu ürün bırakma isteği baş gösterir. Bu ürün sadece bir meta olarak düşünülmemelidir.

Çocuk sahibi olma, çocuğunu yetiştirme, insanlığa bilimsel veya sanatsal bir ürün bırakma ya da insanlık için faydalı işler yapma ürün olarak düşünülmalıdır. Bunu başaran insan üretken hissederken başaramayan insanlar verimsiz hissedebilirler.

8. “Benlik bütünlüğüne karşın umutsuzluk” evresi insanın ömrünün muhasebesini yaptığı ve tüm benliğin değerlendirildiği evredir. Bu evreye kadar başarılı gelen bireyler bu evrede benlik bütünlüğü yaşarken önceki evrelerde çeşitli kayıplar yaşayan bireyler umutsuzluk duygusu yaşayabilir.

Görüldüğü gibi Erikson’un psikososyal gelişim kuramı insan gelişimini sekiz döneme ayırır da ergenlik döneminin çocuklukla birlikte diğer dönemlerden bir miktar daha önemli olduğu söylenebilir. Ergenliğin bu önemi bilişsel yapıdaki hızlı gelişme ve sosyal rollerle açıklanabilir.

Erikson (1968) ergenliğin kimlik gelişimi merkezli bir dönem olduğunu belirtir. Ergenlik ve öncesinde gelişmeye başlayan kimlik, ergenliğin sonlarına doğru gelişimini büyük oranda tamamlamış olur. Bu açıdan bakıldığında ergenliğin en temel gelişimsel özelliklerinden birisi de kimliktir. Erikson’un kimlik tanımı fiziksel, toplumsal ve bilişsel yapıları içerisinde taşır. Erikson kimliğin bu öğelerinin karmaşık bilinçli ve bilinçdışı süreçler tarafından oluşturulduğunu belirtir.

Erikson (1968) kimlik gelişimi için ergenliğin temel öneme sahip olduğunu söyler ve bu dönem için temel öneme sahip olan “ben kimim?” sorusunun ortaya çıktığını belirtir. Ancak her ergen için bir kimliğin oluşup oluşmadığını söylemek zordur. Kimi ergenler başarılı bir şekilde kimliklerini oluştururken kimi ergenler kimlik gelişimini erteleyebilirler kimi ergenler de kimlik üzerine hiç düşünmeyebilirler. Bu karmaşık kimlik gelişimi sürecinin daha ayrıntılı araştırılması Marcia tarafından yapılmıştır.

2.4.2. Marcia’nın Kimlik Statüleri Kuramı

James Marcia, Erikson’un çalışmalarını yenilikçi fikirleri ve araştırmalarıyla geliştirmiştir. Marcia’ya göre, bir kimlik statüsüne yerleşmek kimliği tanımak ve ona bağlanmaya bağlıdır. Marcia, Erikson’un araştırmalarını kimlik arayışı (keşif - kriz) ve adanma (bağlanma) olmak üzere iki boyutta incelemiştir. Marcia bu iki boyutu ölçmek için bir ölçme yöntemi geliştirmiştir (Hall ve Sears, 1997).

Marcia tarafından kimlik krizinin ve bağlanmanın kombinasyonlarıyla dört farklı kimlik durumu oluşturulmuştur. Marcia bu dört statüyü oluştururken kişinin meslek, cinsellik, inanç ve değer sistemlerine bakmıştır. Bu durumları ipotekli, başarılı, askıya

alınmış ve dağınık kimlik statüsü adını verdiği dört kimlikle açıklamıştır. Başarılı kimlik statüsüne sahip bireyler belirli değerlere, inançlara ve benzeri düşüncelere sahip olan bireylerdir. Ancak burada önemli olan bu inanç ve değerlerin dışarıdan zorlama ile verilmiş olması değil birey tarafından sorgulanarak elde edilmiş olmasıdır. İpotekli kimlik statüsündeki kişiler belirli hedeflere, değerlere veya inançlara bağlıdırlar ve bu inançları belirli bir kriz yaşamadan elde etmişlerdir. İpotekli kimlik statüsündeki bireyler herhangi bir kimlik araştırması girişiminde bulunmamışlardır. Askıya alınmış kimlik statüsü, çeşitli kimlikleri aktif olarak araştıran ve henüz bir kimlik bağlanması yaşamayan bireylerden oluşur. Askıya alınmış kimlik statüsünde olanlar bir kimlik bağlanması sağladıkları anda başarılı bir kimlik gelişimi yaşamış olacaklardır. Dağınık kimlik statüsünde bireyler düşük bir bağlanma seviyesine ve kimlik kriziyle ilgili düşük deneyime sahiptir. Bu insanlar dünyada kendilerini yersiz hissetme eğilimindedir ve aktif olarak bir kimlik aramazlar (Hall ve Sears, 1997).

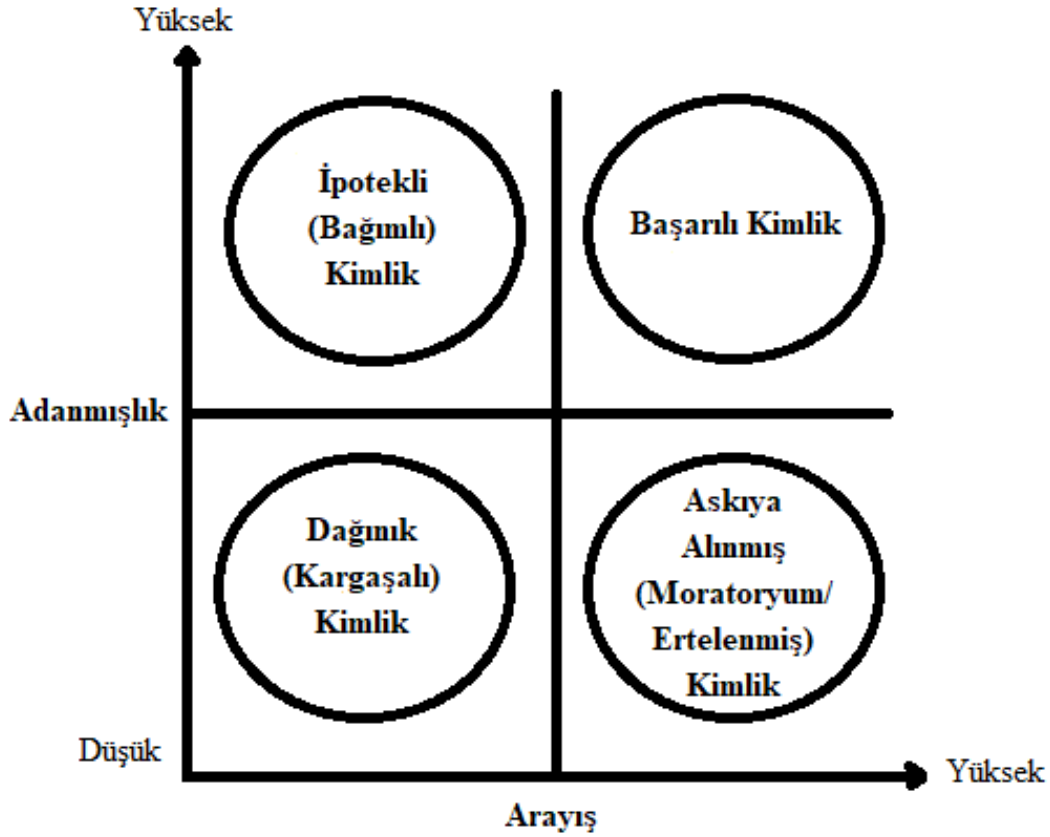
Marcia'nın kimlik statüleri kuramındaki temel kavramlardan biri kimlik krizidir. İlk bakışta kimlik krizi, korkutucu bir kelime olarak kulağa gelse de öyle değildir. Başarılı bir kimlik gelişiminin ilk şartı kimlik krizi yaşamaktır. Hiçbir kimlik krizi yaşamadan herhangi bir kimliğe adanmışlık (bağlanma) geliştiren bireylerin başarılı değil bağımlı kimlik statüsüne sahip oldukları söylenilebilir. Burada bahsedilen kimlik krizi belirli açılardan kimlik bocalamasını da içeren ancak bunun yanında kimlik arayışının yoğun olarak yaşandığı bir süreçtir (Kunnen, 2019).

Marcia (1976, 1980) kimlik statülerini Erikson'un kuramını merkeze alarak ortaya atmıştır. Marcia da Erikson gibi ergenliğin kimlik gelişimi için önemli dönemlerden biri olduğunu söylemiştir. Erikson ergenliğin bir kimlik kazanma ve kimlik karmaşası dönemi olduğunu belirtir. Bu dönemde bazı ergenler başarılı bir kimlik oluştururken bazı ergenler bu konuda sıkıntılar yaşayabilir. Marcia Erikson'un bu düşüncelerini daha da kuramsal hale getirerek kendi kuramını oluşturmuştur. Literatürde Marcia'nın kimlik statüleri olarak tanımlanan bu kimlik gelişimi süreci Marcia tarafından iki temel yapının varlığı veya yokluğu üzerine şekillendirilmiştir. Bu iki yapı şu şekildedir:

- Adanmışlık (Commitment): Adanmışlık bir kişinin inançlarını, değerlerini, düşüncelerini, hislerini, duygularını vb. bilişsel, duyuşsal yapılarını belirli bir yapıya bağlamasıdır. Adanmışlık durumunda birey bir düşünce ve inanç sistemine ait olarak yaşantısını iletir.

- Arayış (Exploration): Arayış adanmışlığın nasıl elde edildiği veya edileceği ile ilgili bir durumdur. Arayış durumunda bireyler inançlar ve düşünceler konusunda araştırmalar yapar. Bu araştırmalar sonucunda bir değer ve inanç sistemine kendilerini adayabilirler ya da bu araştırma sonucunda bu inanç ve değer sisteminden vazgeçebilirler.

Adanmışlık ve arayış yapıları belirli kombinasyonlarla bir araya gelerek kimlik statülerini oluştururlar. Marcia tarafından kombinasyonlanan kimlik statüleri şekil 2. 1’de verilmiştir.



Şekil 2.1. Marcia'nın kimlik statüleri kuramına göre kimlik statülerinin oluşumu (Crocetti, Meeus, Ritchie, Meca ve Schwartz, 2014; Sayfa 95'te bulunan tablo esas alınarak hazırlanmıştır).

Marcia (1976, 1980) kuramını iki temel yapı üzerine şekillendirmiştir. Bu yapılardan ilki olan adanmışlık, bir kimliğe bağlanmış olmayı ifade eder. Bir birey belirli bir kimliğe bağlandığı sürece adanmışlığı yükselir. Ancak başarılı bir kimlik gelişimi için

adanmışlık yeterli değildir. Hatta bazı durumlarda risklidir. Bireyin başarılı bir kimliğe sahip olması için adanmışlığın yanında kimlik arayışı da gereklidir. Arayış, temelde bireyin kimlik keşfi sürecini kendisinin yönlendirmesi ve bu süreç içerisinde araştırma yaparak kendi kimliğini kendi başına seçmesi olarak tanımlanabilir. Tek başına adanmışlık gelişimsel açıdan riskli sonuçlar doğurabilir. Bu nedenle ergenlerde kişilik gelişiminin en önemli öğelerinden arayışın da sürece katılması önemlidir. Ancak arayış sürecinin bitmemesi ve adanmışlığın ortaya çıkmaması da kimlik gelişiminin tamamlanmadığı anlamına gelebilir. Başarılı bir kimlik adanmışlık ve arayışın uygun biçimlerde bir araya gelmesi sonucunda oluşur.

Marcia'nın kimlik statüleri devingenliğe ve değişime açıktır. Yaşam dönemleri içerisinde bir kimlik statüsünden başka bir kimlik statüsüne geçiş olabilir. Burada kimliğin ne olduğu değil de kimliğin nasıl oluştuğu önemli hale gelmektedir. Eğer kimlik kazanma (adanmışlık/ bağlanma) ve kimlik karmaşası (arayış) süreci başarılı biçimde atlatılırsa ergenlerin sağlıklı bir kimlik geliştirdiği söylenebilir. Bu süreçler sonunda oluşan kimlik statüleri Marcia (1976, 1980) tarafından aşağıdaki gibi oluşturulmuştur.

2.4.2.1. Başarılı Kimlik Statüsü

Başarılı kimlik statüsünün oluşumu yüksek adanmışlık ve yüksek arayışın bir araya gelmesi sonucunda oluşur. Bir birey bir kimliğe yüksek adanmışlık gösterirse ve bunun yanında yüksek arayış duygusuna sahip olursa başarılı kimlik statüsü ortaya çıkar. Adanmışlık sürecinden önce yüksek arayış gereklidir. Her birey kendini anlama ve tanıma eğiliminde değildir. Burada önemli hale gelen temel soru "Ben kimim?" sorusudur.

Ergen bir birey "Ben kimim?" sorusunu sorduğu anda kimlik arayışı sürecine başlar. Kendisini tanıır, kendisini anlamaya çalışır. Ancak bu sürecin sonunda birey gerçekçi tercihler yaparak bir kimliğe adanmış hale gelir. Bu süreçten sonra kararları artık süreklilik göstermeye başlar. Kimliği sabit ve güvenilir bir yapıya kavuşur.

2.4.2.2. İpotekli (Bağımlı) Kimlik Statüsü

İpotekli kimlik statüsünde adanmışlık düzeyi çok yüksektir. Ancak bunun yanında kimlik arayışı düzeyi çok düşüktür. Bu durum ergenin kişilik gelişimi açısından riskli sonuçlar doğurabilmektedir. Bu kimlik statüsüne sahip olan ergenler bir fikre, bir düşünceye veya bir inanca aşırı düzeyde bağlanırlar. Bu durum sonucunda düşünmeden ve sorgulamadan kendilerini bu düşünce yapısına adarlar. Bu durum ergenin kolay

yönlendirilmesine, kullanılmasına, istismar edilmesine ve riskli davranışlarda bulunmasına neden olabilir. Bu durum istendik bir kişilik gelişimi değildir. Bireyler kendi kişiliklerini oluşturan düşünce ve inançlara zorlama ile değil de düşünsel süreçler sonunda ulaşmalıdır. En kısa tabir ile keşfetmeden bağlanmamalıdır.

2.4.2.3. Askıya Alınmış (Moratoryum/ Ertelenmiş) Kimlik Statüsü

Bu kimlik statüsünde herhangi bir adanmışlık yoktur. Ancak bunun yanında arayış düzeyi yüksektir. Bu durum zaman içerisinde adanmışlığın yükselmesi ve arayış düzeyinin düşmesiyle başarılı kimliğe dönüşebilir. Ancak bu süreç içerisinde kimlik gelişimi tamamlanamadığı için ergen bireyde kaygı gözlenebilir. Bu süreç doğru yönlendirildiği takdirde ergen kimlik gelişimi sürecini sağlıklı bir biçimde tamamlayabilir. Bu açıdan bakıldığında askıya alınmış kimlik başarılı kimliğe dönüşme potansiyelini içinde taşır. Ancak herhangi bir adanmışlığın ortaya çıkmaması sonucunda kimlik gelişimi sıkıntı yaşayabilir.

2.4.2.3. Dağınık (Kargaşalı) Kimlik Statüsü

Dağınık kimlik statüsündeki bireyler geçmiş dönemlerde çeşitli kimlik bunalımları yaşamış olabilirler ancak şu an için ne bir kimlik arayışı süreçleri ne de bir adanmışlıkları bulunur. Bu durumdaki bireyler bir düşünce ve fikre bağlanma ihtiyaçları göstermedikleri gibi herhangi bir araştırma ve sorgulama çabaları yoktur. Kimlikleri tam anlamıyla oluşmadığı gibi yakın bir gelecekte başarılı bir kimlik oluşturmaları da zordur.

Dağınık kimlik statüsündeki bir bireyin başarılı bir kimlik oluşturması için ilk olarak kimlik arayışı sürecine başlaması gerekmektedir. Arayış süreci başlamadan başarılı bir kimliğin oluşması zordur. Ancak zaman içerisinde arayış olmadan oluşacak bir adanmışlık süreci bireylerin kimliğinin ipotekli hale gelmesine neden olabilir.

BÖLÜM III

3. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde araştırma ile ilgili kavramlara yönelik yapılan araştırmalar kavramları alt başlık esas alarak “Türkiye’de Araştırmalar” ve “Yurtdışında Araştırmalar” olarak iki bölüm halinde verilmiştir.

3.1. AKRAN ZORBALIĞI İLE İLGİLİ YAPILAN ARAŞTIRMALAR

3.1.1. Türkiye’de Akran Zorbalığı ile İlgili Yapılan Araştırmalar

Arslan (2008) tarafından İstanbul ilinde lise düzeyinde (9 ve 10. sınıf) eğitimine devam eden 650 kız ve 1020 erkek öğrenci örnekleminde yapılan araştırmaya göre öğrencilerin %11.1’i zorba iken %11.7’sinin kurban olduğu tespit edilmiştir. Araştırmanın diğer bulgularına göre öz-kavram puanlarının ortalamasının hem zorba hem de kurban gruplarının puan ortalamaları için zorba-kurban grubu puan ortalamasından anlamlı derecede yüksek olduğu tespit edilmiştir. Zorba-kurban grubunun benlik kavramı puan ortalamalarının zorba grubuna göre anlamlı düzeyde düşük olduğu tespit edilmiştir.

Keskin (2010) tarafından İstanbul ilinde dört ortaokulda (iki devlet okulu, iki özel okul) eğitim ve öğretim faaliyetlerine devam eden 200 tane 6. ve 7. sınıf öğrencisi örnekleminde yapılan araştırmaya göre zorbalık puanlarıyla benlik saygısı arasında pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Araştırmanın diğer bulgularına göre zorba puan ortalamalarının erkeklerin lehine anlamlı düzeyde farklılaştığı tespit edilmiştir.

Güven ve Aslan (2010) tarafından Ankara ilinde eğitim ve öğretim faaliyetlerine devam eden 416 lise öğrencisi örnekleminde yapılan araştırmaya göre zorba kişilik düzeyinin kızlar lehine anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Ancak zorbalıktan kaçınma düzeyinde cinsiyete göre anlamlı fark tespit edilememiştir. Zorba kişilik puan ortalamalarının sınıf düzeyine göre farklılaşması incelendiğinde 9. sınıf puan ortalamasının 10, 11 ve 12. sınıf puan ortalamalarından daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Arslan, Savaşer ve Yazgan (2011) tarafından İstanbul ilinde 1670 lise öğrencisi ergen örnekleminde yapılan araştırmaya göre zorbalık yapma davranışının erkek öğrencilerde daha yüksek olduğu, kurban olma durumunun ise kız öğrencilerde daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte kızların daha çok kızlardan zorbalık gördüğü, erkeklerin de daha çok erkeklerden zorbalık gördükleri tespit edilmiştir.

Araştırmacıların değerlendirmesine göre Türkiye’de lise öğrencileri arasında zorbalığın yaygınlığının dünyanın diğer ülkelerine benzer nitelikte olduğu tespit edilmiştir.

Ayas ve Pişkin (2011) tarafından dört farklı lise (endüstri meslek lisesi, genel lise, özel lise ve anadolu lisesi) türünden 600 lise öğrencisi ergen örnekleminde yapılan araştırmaya göre sözel zorbalık kurbanlığı alt boyutu dışında kızların erkeklerden daha fazla kurban olduğu tespit edilmiştir. İzolasyon zorbalığı alt boyutu dışında tüm zorbalık türlerinin erkek öğrenciler arasında daha yaygın olduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte zorbalık düzeylerinin (cinsel zorbalık hariç) sınıf düzeylerine göre farklılaştığı tespit edilmiştir. Okul türüne göre ise en çok kurban olan öğrenciler meslek lisesinde bulunurken zorbalığın en yaygın olduğu grubun ise özel liseler olduğu tespit edilmiştir. Anadolu Lisesi grubu içerisinde zorbalık oranının diğer liselere göre anlamlı derecede daha düşük olduğu tespit edilmiştir.

Aslan ve Aşıcı (2011) tarafından Ankara ilinde üç devlet lisesinde eğitim ve öğretim faaliyetlerine devam eden 373 kız ve 356 erkek öğrenci örnekleminde akran (okul) zorbalığı çeşitli değişkenlere göre incelenmiştir. İlgili araştırmaya göre zorbalıktan kaçınma puan ortalamalarının ve zorba kişilik puan ortalamalarının kızlar lehine anlamlı fark gösterdiği tespit edilmiştir. Araştırmanın diğer bulgularına göre zorba kişilik puan ortalamaları annenin eğitim seviyesine göre farklılaşmaktadır. Yüksek eğitim (üniversite ve sonrası) görmüş annelerin çocuklarının zorba kişilik puan ortalamalarının ilkökul ve lise eğitimi almış annelerin çocuklarının puan ortalamalarından daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Burnukara ve Uçanok (2012) tarafından ilk ve orta ergenlik döneminde bulunan, yaş ortalaması 14.73 olan 868 ergen örnekleminde akran zorbalığının gerçekleştiği yerler ve baş etme stratejilerine yönelik bir araştırma yapılmıştır. İlgili araştırmaya göre ergenlerin %31.9’unun bir şekilde zorbalığa dâhil oldukları tespit edilmiştir. Bunun yanında akran zorbalığı kurbanı olmanın cinsiyete göre farklılaşmadığı ancak erkeklerin kızlara göre daha çok zorbaca davranış yaptıkları tespit edilmiştir. Araştırmanın bir diğer bulgularına göre sınıf düzeyi arttıkça zorbalığın azaldığı tespit edilmiştir.

Yaban, Sayıl ve Tepe (2013) tarafından Ankara ilinde eğitim gören, yaş ortalaması 14.7 olan 348 erkek öğrenci (sınıf düzeyi aralığı 7 – 10) örnekleminde algılanan ebeveyn desteği ve akran zorbalığı arasındaki ilişki incelenmiştir. Algılanan baba desteği arttıkça akran zorbalığı düzeyinin azaldığı tespit edilmiştir. Araştırma bulgularının bir diğerine

göre anne desteğinin akran zorbalığını azaltmaya olan etkisinin yalnızca baba desteğinin olduğu ortamlarda etkili olduğu tespit edilmiştir.

Kanadıkırık Kılıç ve Kılıç (2013) tarafından Sakarya ilinde 333 lise öğrencisi örnekleminde akran zorbalığı ve özgüven arasındaki ilişki düzeyine yönelik bir araştırma yapılmıştır. Elde edilen bulgulara göre akran zorbalığının cinsiyete göre farklılaştığı tespit edilmiştir. Erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre daha çok zorbalık yaptığı ve daha çok zorbalığa maruz kaldığı tespit edilmiştir. İlgili bulgulara göre öğrencilerin yarısından çoğunun fiziksel ve cinsel zorbalığa maruz kaldıkları tespit edilmiştir. Sınıf düzeyleri açısından bakıldığında alt sınıftaki öğrencilerin üst sınıftaki öğrencilere göre daha çok fiziksel ve cinsel zorbalığa maruz kaldıkları tespit edilmiştir. Zorbalık yapan öğrencilerin öz güvenleri zorbalık kurbanı olanlara göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Topçu ve Dönmez (2015) tarafından Ankara ilinde eğitim gören 774 ortaokul öğrencisi (384 kız, 390 erkek) örnekleminde yapılan araştırmaya göre ergenlerin %11.5'i zorba, %9.7'si kurban, %10.9'u yardımcı, %20.9 izleyici ve %21.1'i savunucu olmak üzere toplamda %74'ünün katılımcı rolünü benimsediği tespit edilmiştir. Bunun yanında erkeklerin zorbalık sürecine kızlardan daha çok katıldığı tespit edilmiştir. Araştırmanın diğer bulgularına göre akran zorbalığı kurbanlarının sosyal statü grupları içerisinde daha çok reddedilen rolü benimsedikleri tespit edilmiştir.

Tural Hesapçioğlu ve Yeşilova (2015) tarafından 1432 lise öğrencisi örnekleminde yapılan araştırmaya göre katılımcıların %27.3'ü zorbalığın okullarda çok ciddi bir boyuta ulaştığını belirtmiştir. %54.7'si ise zorbalıktan rahatsız olduğunu belirtirken %21.3'ü zorbalık yüzünden okula gelmekten korktuğunu belirtmiştir. Araştırma bulgularına göre okullarda en çok sözel ve fiziksel zorbalığın yaşandığı tespit edilmiştir. Zorbalığın en çok karşılaşıldığı yerlerin ise sınıflar olduğu tespit edilmiştir.

Polat Külcü (2015) tarafından Mersin ilinde 13 ortaokulda (6 ve 7. sınıf) eğitim ve öğretim faaliyetlerine devam eden 1052 öğrenci (559 kız, 493 erkek) örnekleminde yapılan araştırmaya göre benlik saygısıyla zorba olma puanları arasında düşük düzeyde pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Ancak benlik saygısıyla kurban olma durumu arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmemiştir.

Aypay, Durmuş ve Aybek (2016) tarafından Malatya ve Kahramanmaraş il merkezlerinde eğitim ve öğretim faaliyetlerine devam eden ortaokul öğrencileri

örnekleminde akran zorbalığının okul tükenmişliği ve anne baba izlemesiyle ilişkiselliğine yönelik araştırma yapılmıştır. Araştırma örneklemini 224 öğrenciden oluşmaktadır. Araştırma sonuçlarına göre kurban olma puan ortalamaları arttıkça zorba olma puan ortalamalarının da arttığı tespit edilmiştir. Okul etkinlikleri kaynaklı tükenmişlik arttıkça akran zorbalığı kurbanı olma düzeyinin de arttığı tespit edilmiştir. Aile tükenmişliği arttıkça ilişkisel ve sözel zorbalık kurbanı olma puan ortalamalarının da arttığı tespit edilmiştir.

Avcı ve Çelikkaleli (2016) tarafından yaş ortalaması 15.81 olan 644 lise öğrencisi ergen örnekleminde yapılan araştırmaya göre sürekli öfke, yabancılaşma ve akran zorbalığı kurbanlığının (bu üç değişken hep birlikte) şiddet eğiliminin toplam varyansının %45'ini açıkladığı tespit edilmiştir. Benzer şekilde yaşın ve cinsiyetin şiddet eğilimi üzerinde etkili olduğu tespit edilmiştir.

Haskaya (2016) tarafından Adana ilinin üç ilçesinde bulunan üç ortaokulda eğitim gören 193 kız ve 207 erkek öğrenci olmak üzere toplamda 400 öğrenci örnekleminde yapılan araştırmaya göre akran zorbalığıyla okula yabancılaşma arasında pozitif anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Araştırmaya göre zorbaca davranışlardaki artışın okula yabancılaşma düzeyini de arttırdığı tespit edilmiştir.

Duman Tanrıverdi (2017) tarafından Ordu ili Akkuş ilçesinde 4 farklı lise türünde eğitim gören yaş ortalaması 16.6 olan 747 lise öğrencisi (%47.9 kız, %52.1 erkek) örnekleminde yapılan araştırmaya göre algılanan sosyal destek ile akran zorbalığı kurbanı olma ve akran zorbalığı yapma arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Kızılkın (2017) tarafından İstanbul ilinde özel bir lisede öğrenim gören 138 lise öğrencisi (65 kız, 73 erkek) ergen örnekleminde yapılan araştırmaya göre fiziksel zorba ve kurban olma düzeylerinin ortalamasının erkeklerde kızlara göre anlamlı derecede yüksek olduğu tespit edilmiştir. Araştırma kapsamında incelenen zorba ve kurban olma alt ölçekleri puan ortalamaları arasında anlamlı fark tespit edilememiştir. Araştırma kapsamında incelenen sosyal destek ile akran zorbalığı kurbanı olma ve zorba olma düzeyleri arasında çeşitli düzeylerde negatif yönde anlamlı ilişkiler tespit edilmiştir.

Sezen ve Murat (2018) tarafından Gaziantep ili Şahinbey ilçesinde eğitim gören 409 (191 kız, 218 erkek) lise öğrencisi örnekleminde yapılan araştırmaya göre internet

bağımlılığı ile akran zorbalığının tüm boyutları arasında pozitif yönde zayıf anlamlı ilişkiler tespit edilmiştir.

Mercan ve Sarı (2018) tarafından İzmir ili Bornova ilçesinde 15 – 17 yaş grubu arasında bulunan 200 öğrenci (10, 11 ve 12. sınıf öğrencileri) örnekleminde yapılan araştırmaya göre 10. sınıf öğrencilerinin akran zorbalığı toplam ve fiziksel zorbalık alt boyut puan ortalamalarının diğer sınıflardan anlamlı derecede yüksek olduğu tespit edilmiştir. İzolasyon, söylenti, eşya ve cinsel zorbalık puan ortalamalarının 16 yaş grubunda 17 yaş grubuna göre anlamlı derecede daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Lise ve yükseköğretim mezunu annelerin çocuklarının sözel kurban puan ortalamalarının diğer çocuklardan anlamlı derecede daha yüksek olduğu, ortaokul mezunu annelerinin çocuklarının ise cinsel zorbalık kurbanı puan ortalamalarının diğer çocuklardan daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Kazancı ve İlci (2018) tarafından Bitlis ilinde ortaokulda eğitim ve öğretime devam eden 185'i kız ve 209'u erkek olmak üzere 394 öğrenci (30 tane 5. sınıf, 63 tane 6. sınıf, 228 tane 7. sınıf ve 73 tane 8. sınıf öğrencisi) örnekleminde yapılan araştırmaya göre erkek öğrencilerin akran zorbalığı puan ortalamalarının kız öğrencilere göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu tespit edilmiştir. Sınıf düzeyine göre bakıldığında 7. sınıf öğrencilerinin diğer sınıflara göre (5, 6 ve 8) daha yüksek akran zorbalığı puan ortalamasına sahip oldukları tespit edilmiştir. Araştırmanın bir diğer bulgusuna göre aktif spor yapan (lisanslı) öğrencilerin akran zorbalığı puan ortalamalarının yapmayanlara göre anlamlı derecede daha düşük olduğu tespit edilmiştir.

Özdemir (2018) tarafından Burdur ilinde 562 lise öğrencisi örnekleminde akran zorbalığı, riskli davranışlar ve psikolojik sağlamlık değişkenleri üzerinde sapkın arkadaşların aracılık rolü etkisi incelenmiştir. İlgili araştırmaya göre ilgili kavramlar için sapkın arkadaş etkisinin anlamlı düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Araştırmanın diğer bulgularına göre psikolojik sağlamlık ve akran zorbalığı kurbanı olma ile riskli davranışlar arasında bulunan ilişkide sapkın arkadaşların kısmi aracılık etkisinde bulunmadığı tespit edilmiştir.

Hesapçıoğlu, Meraller ve Ercan (2018) tarafından Muş ilinde lise kademesinde eğitim gören 1173 öğrenci örnekleminde yapılan araştırmaya göre zorbalık kurbanı olanların olmayanlara göre, zorba olanların olmayanlara göre; kısaca bir şekilde zorbalık döngüsüne katılanların daha yüksek depresyon ve öz kıyım, daha düşük benlik saygısı

gösterdikleri tespit edilmiştir. Yaş ve cinsiyetin zorbalık düzeyi için anlamlı etkiye sahip olduğu bulunmuştur. Kız cinsiyette olmanın zorbalık yapma ve zorbalık kurbanı olma düzeyini anlamlı derecede yükselttiği tespit edilmiştir.

Öztuna (2018) tarafından Bursa ilinde dört devlet lisesinde 9 ve 10. sınıfta öğrenim gören 350 lise öğrencisi ergen (98 kız, 252 erkek) örnekleminde yapılan araştırmaya göre akran zorbalığının korkutma, açık saldırı ve ilişkisel saldırı boyutlarında cinsiyete göre farklılaşma tespit edilmiştir. Korkutma ve açık saldırı boyutlarında erkek öğrencilerin ortalamaları daha yüksekken ilişkisel saldırı boyutlarında ise kızların ortalamalarının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Sınıf düzeyleri açısından farklılaşma tespit edilememiştir. Okul türleri açısından bakıldığında yalnızca kişisel eşyalara saldırı boyutunda anlamlı bir farklılaşma olduğu tespit edilmiştir.

Coşkun (2018) tarafından Ankara ilinde 210 kız ve 208 erkek toplamda 418 ortaokul öğrencisi örnekleminde yapılan araştırmaya göre öğrencilerin zorba olma ve kurban olma düzeyleri arasında çeşitli düzeylerde anlamlı pozitif ilişkiler tespit edilmiştir. Fiziksel, sözel, eşya, söylenti yayma ve dışlama zorbalığı yapma düzeylerinin erkek öğrencilerin lehine anlamlı derecede daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Araştırmanın diğer sonuçlarına göre erkek öğrencilerin daha çok fiziksel zorbalığa maruz kaldığı tespit edilmiştir. Zorba olmanın alt boyutlarından olan sözel ve fiziksel zorbalık yapma düzeyinin sınıf düzeyine göre farklılaştığı tespit edilmiştir.

Uçar (2018) tarafından Ağrı ili Patnos ilçesinde öğrenim gören 157 kız ve 103 erkek toplamda 260 tane 12. sınıf öğrencisi ergen örnekleminde yapılan araştırmaya göre öğrencilerin %62.3'ü zorba statüsünde bulunurken %89.2'sinin kurban statüsünde bulunduğu tespit edilmiştir. Örneklemdaki öğrencilerin %60.4'ünün ise zorba-kurban statüsünde buldukları tespit edilmiştir. Araştırma bulgularına göre akran zorbalığı kurbanı olma ile ayrışma ve bireyselleşme düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Bu ilişkinin kaynağının ayrışma ve bireyselleşmenin alt boyutu olan reddedilme ile tüm kurban olma alt faktörleri arasında olduğu tespit edilmiştir. Akran zorbalığında kurban ve zorba olanların ayrışma ve bireyselleşme ortalamalarının olmayanlar lehine anlamlı şekilde daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Alımcı (2018) tarafından Bilecik ili Osmaneli ilçesinde 7 ve 8. sınıfta eğitim ve öğretim gören, rastgele örnekleme yöntemi ile belirlenen 205 kız ve 223 erkek öğrenci örnekleminde yapılan araştırmaya göre izole edilme, akran zorbalığı davranışı kurbanı

olma ve sosyal görünüş kaygısı ve kendine saygı arasında anlamlı ilişkiler tespit edilmiştir. Bu sonuçlar incelendiğinde sosyal görünüş kaygısı ile akran zorbalığı (kurban – zorba) arasında pozitif bir ilişki varken kendine saygı ile akran zorbalığı (kurban – zorba) arasında negatif yönde bir ilişki tespit edilmiştir. Araştırmanın diğer sonuçlarına göre kurban ve zorba ölçeklerinin bazı alt boyutlarının cinsiyete göre farklılaştığı tespit edilmiştir.

Ertuğrul ve Eker (2019) tarafından dört farklı okulda eğitim ve öğretime devam eden yaşları 10-14 yaş aralığında olan 154'ü erkek 144'ü kız ergen ve ebeveynleri örnekleminde yapılan araştırmaya göre kendisinin başarısız olduğunu düşünen ergenlerin zorbalıkla ilgili daha az biliş kullandıkları tespit edilmiştir. Babaların eğitim seviyesinin zorbalıkla ilgili biliş oluşturmada anlamlı fark yarattığı, çocuğun şiddete maruz kalması halinde zorbalık ile ilgili biliş kullanma düzeyinin farklılaştığı tespit edilmiştir.

Yalaki ve Taşar (2019) tarafından 400 kişilik bir ergen grubu örnekleminde oyun bağımlılığı ve akran zorbalığı ilişkisinin tespitine yönelik yapılan bir araştırmada oyun bağımlılığı ve akran zorbalığı arasında anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir.

Öztürk, Tezel ve Öztürk (2019) tarafından Ankara ilinde 240 ortaokul öğrencisi ergen örnekleminde yapılan araştırmaya göre öğrencilerin %10,8'i zorbalık yaptığını, %13,8'i kurban olduğunu, %4,6'sı zorba-kurban olduğunu ve %80'i ne zorbalık yaptığını ne de kurban olduğunu belirtmiştir. Bu araştırmaya göre erkek öğrencilerin zorbalık kurbanı olma düzeylerinin kız öğrencilere göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte okulu seven öğrencilerin akran zorbalığı kurbanı ortalamasının sevmeyen öğrencilerden düşük olduğu tespit edilmiştir. Beşinci sınıf öğrencilerinin sekizinci sınıf öğrencilerine göre daha çok zorbalık yaptığı tespit edilmiştir.

Yelboğa ve Koçak (2019) tarafından Artvin ili Borçka ilçesinde 540 lise öğrencisi örnekleminde yapılan araştırmaya göre öğrencilerin %28,3'ü zorbalığa maruz kaldığını belirtirken %71,1'i zorbalığa maruz kalmadığını belirtmişlerdir. Öğrencilerin %13,7'si zorbalık yaptığını belirtirken %86,3'ü zorbalık yapmadığını belirtmiştir. Yapılan araştırmaya göre zorbalık kurbanı olmanın öğrencilerin okul memnuniyetini etkilemediği ancak zorbalık yapmanın okul memnuniyetini etkilediği ve okul memnuniyeti düşük öğrencilerin de zorbalık yaptığı tespit edilmiştir.

Bilik (2019) tarafından Van ilinde 600 lise öğrencisi örnekleminde yapılan araştırmaya göre kız öğrencilerin %47,6'sı akran zorbalığına maruz kaldığını belirtirken erkek öğrencilerde bu oranın %41,3 olduğu tespit edilmiştir. Öğrencilerin toplamında bu

oranın %44,3 olduğu tespit edilmiştir. Haftalık zorbalığa maruz kalma düzeyi kız ergenlerde %9'ken erkek ergenlerde bu oranın %12,3 olduğu tespit edilmiştir. Araştırmaya göre kız öğrencilerin %27,6'sı zorbalık yaparken erkek öğrencilerde bu oranın %35,5 olduğu tespit edilmiştir. Örneklem içerisindeki toplam zorbalık yapma oranının ise %31,7 olduğu tespit edilmiştir.

Çelenk Adalar ve Yıldızlar (2019) tarafından 478 lise (meslek ve fen lisesi) öğrencisi örnekleminde yapılan araştırma bulgularına göre fiziksel zorbalığın zorbalık türleri içerisinde en yoğun olanı olduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte 9. sınıf öğrencilerinin çok fazla zorbalık kurbanı olduğu ve zorbalık yaptığı tespit edilmiştir. Akran zorbalığının söylenti çıkarma alt boyutu haricinde meslek lisesi ve fen lisesi arasında anlamlı bir fark tespit edilememiştir.

Izğır (2019) tarafından Aydın ili Efeler ilçesinde öğrenimine devam eden 3220 kız ve 3556 erkek öğrenci örnekleminde yapılan araştırmaya göre öğrencilerin %22.5'inin zorbalık kurbanı olduğu, %16.2'sinin de zorbaca davranışlarda bulunduğu tespit edilmiştir. Okul değişkeni açısından bakıldığında meslek lisesinde eğitim ve öğretim faaliyetlerine devam eden öğrencilerin zorbalık puan ortalamalarının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Araştırmanın diğer bulgularına göre zorbalık kurbanı olmanın akran zorbalığı yapma düzeylerini arttırdığı tespit edilmiştir.

Sarı (2019) tarafından İstanbul ili Zeytinburnu ilçesinde bir devlet lisesinde öğrenim gören 441 öğrenci (251 kız, 190 erkek) örnekleminde yapılan araştırmada akran zorbalığı çeşitli değişkenler açısından incelenmiştir. Araştırma bulgularına göre fiziksel zorbalık yapma, söylenti zorbalığı yapma, sözel zorbalık yapma ve eşya zorbalığı yapma puan ortalamalarının kız öğrencilerde erkek öğrencilere göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Gür (2019) tarafından Bursa ilinde eğitim ve öğretim faaliyetlerine devam eden 431 kız ve 425 erkek ortaokul öğrencisi örnekleminde yapılan araştırmaya göre akran zorbalığı kurbanı ve zorba olan bireylerin ailelerini daha çok müdahale edici ve daha az destekleyici olarak algıladıkları tespit edilmiştir. Aile ikliminin müdahale edici algılanmasının akran zorbalığı kurbanı olma düzeyini 1.04 kat düzeyinde arttırdığı tespit edilmiştir. Bunun yanında aile ikliminin müdahaleci algılanmasının akran zorbası olma düzeyini 1.07 kat düzeyinde arttırdığı tespit edilmiştir.

Tinas Telci (2019) tarafından Erzurum ilinde 405 lise öğrencisi ergen örnekleminde yapılan araştırmaya göre örneklem içerisinde sözel zorbalık kurbanı olma durumunun fiziksel ve duygusal zorbalık kurbanı olma durumundan daha yaygın bir sorun olduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte akran zorbalığı ile sosyal kaygı arasında düşük düzeyde pozitif yönde bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Karakuş Şahbaz (2019) tarafından Adana ilinde üç farklı ortaokulda öğrenim gören 346 öğrenci örnekleminde yapılan araştırmaya göre fiziksel zorbalığa uğrama düzeyinin cinsiyete göre farklılaştığı tespit edilmiştir. Erkek öğrencilerde fiziksel zorbalık düzeyinin kız öğrencilere göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu tespit edilmiştir. Ancak sözel zorbalık, söylenti zorbalığı ve eşya zorbalık için farklılaşma tespit edilmemiştir. Dışlanma alt boyutu için ise kız öğrencilerin anlamlı düzeyde farklılaştığı tespit edilmiştir.

Kaya, Candeğer ve Bedir (2019) tarafından Van ili Muradiye ilçesinde 276 kız ve 233 erkek öğrenci örnekleminde yapılan araştırmaya göre erkek ergenlerin tüm zorbalık türlerinde puan ortalamalarının kız ergenlere göre anlamlı derecede yüksek olduğu tespit edilmiştir. İlgili araştırma bulgularına göre anadolu, meslek ve fen lisesi öğrencilerinin zorbalık düzeyleri puan ortalamalarının imam hatip lisesi öğrencilerinin puan ortalamalarına göre anlamlı derecede daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Gökkaya ve Tekinsav Sütçü (2020) tarafından İzmir ilinin farklı ilçelerindeki 5. ve 8. sınıf arası 1740 (907 kız ve 833 erkek) öğrenci örnekleminde akran zorbalığının yaygınlığına yönelik yapılan araştırma sonuçlarına göre araştırmaya katılan öğrencilerin %2.8'inin zorba statüsünde yer aldığı %34.9'unun ise kurban statüsünde yer aldığı tespit edilmiştir. Öğrencilerin %27'sinin zorba-kurban, %35.3'ünün ise izleyici statüsünde olduğu tespit edilmiştir. İlgili araştırmaya göre erkeklerin 8. sınıf düzeyinde daha çok zorba-kurban statüsünde buldukları tespit edilmiştir. Kız öğrencilerin zorbalık eğilimleri daha çok sözel yolla olurken erkek öğrencilerin zorbalık eğilimlerinin daha çok söylenti yayma şeklinde olduğu tespit edilmiştir.

Gür, Eray, Makinecioğlu, Sığırlı ve Vural (2020) tarafından Bursa ilinde 856 ortaokul öğrencisi ergen örnekleminde yapılan araştırmaya göre öğrenciler arası zorbalık davranışının yaygınlığının %47 olduğu tespit edilmiştir. Öğrencilerin %31.4'inin kurban, %4.6'sının zorba, %11'inin de zorba-kurban özelliği gösterdikleri tespit edilmiştir. Yapılan araştırmaya göre hem zorba hem de kurban boyutları için davranış sorunları düzeyinin anlamlı derecede yüksek olduğu tespit edilmiştir. Araştırmanın diğer bulgularına göre hem

zorba hem de kurban olan bireylerin aileleri tarafından duygusal olarak daha az desteklendikleri tespit edilmiştir.

Karatoprak, Dönmez ve Özcan (2020) tarafından 214 ergen örnekleminde yapılan araştırmaya göre geleneksel akran zorbalığının örneklem içindeki yaygınlığının %49 düzeyinde olduğu tespit edilmiştir. Katılımcıların %35'i kurban özelliği gösterirken %14'ü zorba özelliği göstermiştir. Yapılan regresyon analizi sonucunda cinsiyetin ve yaşın akran zorbalığını etkilemediğini ancak internet bağımlısı olmanın zorba olma düzeyini ve kurban olma düzeyini yordadığı tespit edilmiştir. Araştırmanın bir diğer bulgusuna göre depresif belirtilerin kurban olma durumunu, yıkıcı davranışların ise zorba olma durumunu yordadığı tespit edilmiştir.

Bedel ve Güler (2020) tarafından 419 ortaokul öğrencisi ergen örnekleminde yapılan araştırmaya göre cinsiyet durumunun akran zorbalığını etkilemediği tespit edilmiştir. Olumsuz başa çıkma stratejileri ile akran zorbalığı arasında orta düzeyde pozitif bir ilişki tespit edilmiştir. Bununla birlikte araştırmacılar tarafından akran zorbalığı puanlarının en güçlü yordayıcısının olumsuz başa çıkma stratejileri olduğu tespit edilmiştir.

Düzgün (2020) tarafından İstanbul ilinin üç ilçesinde (Üsküdar, Ümraniye ve Kadıköy) bulunan beş devlet ortaokulu öğrencileri (434 kız, 503 erkek) örnekleminde yapılan araştırmaya göre yaşın akran zorbalığı açısından önemli bir değişken olduğu tespit edilmiştir. İlgili araştırmaya göre yaş düzeyi arttıkça akran zorbalığı kurbanı olma ve akran zorbalığı yapma düzeyinin azaldığı tespit edilmiştir. Araştırmanın diğer bulgularına göre akran zorbalığı yapma (zorba) ve akran zorbalığına maruz kalma (kurban) arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Akran zorbalığına maruz kalma düzeyi arttıkça akran zorbalığı yapma düzeyinin de arttığı tespit edilmiştir. Akran zorbalığı yapmanın (zorba) ve akran zorbalığı mağduru olmanın (kurban) cinsiyete göre farklılaşmadığı tespit edilmiştir.

Namlı (2020) tarafından İstanbul ili Bağcılar ilçesinde öğrenim gören 1368 ortaokul öğrencisi örnekleminde yapılan araştırmaya göre akran zorbalığı kurbanı olan bireylerin sosyal anksiyete düzeylerinin normal gruba göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu, cinsiyetin erkekler lehine akran zorbalığı kurbanı ve zorba olma düzeylerinin yüksek olduğu tespit edilmiştir. İlgili araştırma sonucunda akran zorbalığının ortaokul düzeyi ergenleri arasında önemli sorunlardan biri olduğu tespit edilmiştir.

3.1.2. Yurtdışında Akran Zorbalığı ile İlgili Yapılan Araştırmalar

Cheraghi ve Pişkin (2011) tarafından yapılan araştırmada Türk ve İranlı lise öğrencileri arasındaki zorbalık düzeyleri karşılaştırılmıştır. Araştırma örneklemi 874 İranlı, 859 Türk lise öğrencisinden oluşmaktadır. Araştırma bulgularına göre İranlı öğrencilerin fiziksel zorbalık kurbanı olma durumunu Türk öğrencilerden daha çok yaşadıkları tespit edilmiştir. Bununla birlikte Türk öğrenciler arasında dışlanma zorbalığı kurbanı olma durumunun anlamlı derecede daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Ancak diğer tüm zorbalık alt ölçeklerinde Türk öğrencilerin İranlı öğrencilere göre daha yüksek puan ortalamasına sahip olduğu tespit edilmiştir. Cinsiyetler açısından bakıldığında Türk erkek ergenlerin İranlı erkek ergenlere göre daha çok kurban oldukları tespit edilmiştir. Türk kız ergenlerin ise İranlı kız ergenlere göre daha az akran zorbalığı kurbanı oldukları tespit edilmiştir.

Jenkins ve Demaray (2012) tarafından Amerika Birleşik Devletleri'nde eğitim gören 251 öğrenci örnekleminde yapılan araştırmada akran zorbalığı kurbanı olma ve benlik kavramı ile sosyal destek ilişkisi incelenmiştir. Araştırma bulgularına göre akran zorbalığı kurbanı olma ile benlik saygısı arasında negatif yönde düşük düzeyde bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Araştırmanın diğer bulgularına göre algılanan sosyal destek ile akran zorbalığı kurbanı olma arasında negatif yönde düşük düzeyde bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Espinoza, Gonzales ve Fuligni (2013) Meksika kökenli Amerikalı öğrenciler örnekleminde zorbalığı, kurbanların psikososyal yapıları üzerinde incelemişlerdir. Araştırma örneklemi 428 öğrenciden oluşmaktadır (%51 kız, %49 erkek). Araştırma bulguları öğrencilerin her gece doldurdukları kısa kontrol listesine dayanmaktadır. Araştırma bulgularına göre öğrencilerde zorbalık kurbanlığı seviyesi attıkça temel psikososyal iyi oluş ve okul başarısı düzeyinin azaldığı tespit edilmiştir.

Kazarian ve Ammar (2013) tarafından Arap bilim çevrelerinde yapılan zorbalık araştırmaları incelenmiştir. İlgili araştırmaya göre Arap dünyası için akran zorbalığı yeterince belirgin olmayan bir araştırma alanı olsa da son yıllarda yapılan araştırmalara göre Birleşik Arap Emirlikleri'nde ergenlerin %20,9'u, Fas'ta %31,9'u, Lübnan'da %33,6'sı, Umman'da %39,1'i ve Ürdün'de ise % 44,2'sinin zorbalık kurbanı oldukları tespit edilmiştir. Bununla birlikte erkek ergenlerin kız ergenlere göre daha çok akran zorbalığı kurbanı olduğu tespit edilmiştir.

Gromann, Goossens, Olthof, Pronk ve Krabbendam (2013) tarafından İngiltere’de 724 ergen örnekleminde akran zorbalığı, kendilik algısı ve psikotik deneyimler temelli bir araştırma yapılmıştır. Araştırma örneklemini dört gruba ayrılmıştır. Bu gruplar yalnızca kendi yaşadığı zorbalığı bildirenler, hem kendi yaşadığı zorbalıkları bildiren hem de akranlarının yaşadığı zorbalıkları bildirenler, zorbalık yaşayan ama bildirmeyen ancak akranları tarafından bildirilenler ve hiçbir bildirim yapmayanlardır. Araştırma bulgularına göre hem kendi yaşadığı zorbalıkları bildiren hem de akranlarının yaşadığı zorbalıkları bildirenlerin ve yalnız kendi yaşadığı zorbalığı bildirenlerin klinik olmayan psikotik deneyimlerden daha yüksek puan aldıkları tespit edilmiştir.

Alsaleh (2014) tarafından Kuveyt’te 9. ve 10. sınıf öğrencisi 840 ergen örnekleminde yapılan araştırmaya göre erkek öğrenciler zorbalık süreçlerine kız öğrencilere göre daha çok katılırken kız öğrencilerin erkek öğrencilerden daha çok zorbalık kurbanı olduğu tespit edilmiştir. Bunun yanında 9. sınıf öğrencilerinin 10. sınıf öğrencilerine göre daha çok zorbalığa maruz kaldığı tespit edilmiştir.

Van Geel, Vedder ve Tanilon (2014) tarafından 1910 ve 2013 yılları arasında akran zorbalığı ve intihar ilişkisini inceleyen 34 yayın meta analiz yöntemi ile incelenmiştir. Toplam örneklem sayısı 70102’dir. Elde edilen bulgulara göre akran zorbalığı kurbanı olma ile intihar girişimleri arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. İlgili araştırma kapsamındaki bulgulara göre intihar girişimlerinin %2.55’i akran zorbalığı ile ilişkiliyken intihar düşüncesinin %2.23’ü intihar girişimi ile ilişkili olduğu tespit edilmiştir.

Lessne ve Yanez (2016) tarafından Amerika Birleşik Devletleri Ulusal Eğitim İstatistikleri Merkezi’nin 2014 ve 2015 yılları arasındaki verileri incelenmiştir. İlgili araştırma sonucunda öğrencilerin %20.8’nin okulda zorbalık yaptığını bildirdiği tespit edilmiştir.

Tsaousis (2016) tarafından akran zorbalığı ve benlik saygısı arasındaki ilişki meta analiz yöntemi kullanılarak araştırılmıştır. Dünya genelinde 2014 yılına kadar akran zorbalığı ve benlik saygısı arasındaki ilişkiyi 936 makale, bildiri ve tez içeren bir örnekleminde inceleyen araştırmacı tekrarlı olan 121 araştırmayı araştırmaya katmamıştır. Araştırma sonucuna göre akran zorbalığı kurbanı olma ile benlik saygısı arasında negatif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Ancak akran zorbalığı yapma ile benlik saygısı arasında negatif yönde bir ilişki bulunsa da bu ilişki düzeyinin çok düşük olduğu tespit edilmiştir.

Abdulsalam, Al Daihani ve Francis (2017) tarafından Kuveyt'te 7 ve 8. sınıfta eğitim gören ve rastgele örnekleme ile belirlenen 989 öğrenci örnekleminde yapılan araştırmaya göre öğrencilerin %3.5'i kendisinin zorba olduğunu belirtirken %18.9'u kendisinin kurban olduğunu belirtmiştir. Öğrencilerin %7.8'i ise hem zorba hem de kurban olduklarını ifade etmişlerdir. Araştırmanın bir diğer sonucuna göre erkek cinsiyette olmanın zorba ve kurban olmayı arttıran değişkenlerden biri olduğu tespit edilmiştir.

Alcantara, González-Carrasco, Montserrat, Viñas, Casas, ve Abreu (2017) tarafından Kuzey Brezilya'da 910 çocuk ve ergen (6 ve 7. sınıf) örnekleminde yapılan araştırmaya göre zorba ve kurban olma ölçeklerinin refah ölçekleri (genel yaşam memnuniyeti, kişisel mutluluk endeksi okul çocukları, öğrencilerin yaşam memnuniyeti) ile negatif bir ilişki gösterdiği tespit edilmiştir. Araştırmanın diğer bulgularına göre zorbaların ve kurbanların öznel iyi oluş puanları açısından zorba veya kurban olmayanlara göre anlamlı düzeyde düşük puan aldıkları tespit edilmiştir.

Midgett, Dumas, Trull ve Johnson (2017) tarafından Polonya'da 904 ergen örnekleminde yapılan araştırmaya göre öğrencilerin büyük çoğunluğunun hem zorba hem de kurban özelliği gösterdiği tespit edilmiştir. Bu oran % 44.1 civarındadır. Bununla birlikte erkekler zorba ve kurban olma süreçlerini daha çok yaşarken benzer farklılaşmanın teknik ve meslek okulları ile diğer okullar arasında olduğu tespit edilmiştir. Zorbalık süreçleri (zorba ve kurban olma) teknik ve meslek okullarında daha yoğun görüldüğü tespit edilmiştir.

Peyton, Ranasinghe ve Jacobsen (2017) tarafından Umman'da eğitim ve öğretime devam eden 8, 9 ve 10. sınıf öğrencisi olan 1606 öğrenci örnekleminde yapılan araştırmaya göre öğrencilerin %38.4'ünün zorbalığa uğradığı tespit edilmiştir. Zorbalık kurbanı olan öğrencilerin bildirdiğine göre okullarda en çok maruz kalınan zorbalık türünün cinsel zorbalık olduğu tespit edilmiştir. Bu durumun kız ve erkek öğrencilerde benzer nitelikte olduğu tespit edilmiştir.

Hanani (2018) tarafından Filistin'de 11. ve 12. sınıfta eğitim ve öğretime devam eden 827 öğrenci (388 erkek ve 439 kız) örnekleminde yapılan araştırmaya göre sınıf düzeyine göre 12. sınıf öğrencilerinin 11. sınıf öğrencilerine göre daha yüksek akran zorbalığı puan ortalamalarına sahip oldukları tespit edilmiştir. Araştırma bulgularına göre lise öğrencilerinde en çok gözlemlenen zorbalık türünün fiziksel zorbalık olduğu tespit edilmiştir.

Nazır (2018) tarafından Keşmir’de 11. ve 12. sınıfta eğitim ve öğretime devam eden 1003 öğrenci (501 erkek, 502 kız) örnekleminde (araştırma örneklemini nitel ve nicel olmak üzere 2 gruptur) yapılan araştırmaya göre kızların ve erkeklerin akran zorbalığı kurbanı olma düzeylerinin cinsiyete göre farklılaşmadığı tespit edilmiştir.

Hong, Voisin, Cho, Smith ve Resko (2018) tarafından Afrika kökenli Amerikalı ergenler örnekleminde yapılan araştırmada akran zorbalığı ve riskli davranışlar arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırma örneklemini 637 ergenden oluşmaktadır. Araştırma sonuçlarına göre akran zorbalığı kurbanı olma ile madde kullanımı arasında anlamlı bir ilişki bulunmadığı tespit edilmiştir. Ancak akran zorbalığı kurbanı olmanın sorunları içselleştirme düzeyini arttırdığı tespit edilmiştir. Bunun yanında cinsiyet ve sosyoekonomik düzeyin akran zorbalığı açısından önemli riskler doğurduğu tespit edilmiştir.

Garmy, Vilhjálmsson ve Kristjánsdóttir (2018) tarafından Okul Çağındaki Çocuklarda Sağlık Davranışı Ağı (HBSC) verileri esas alınarak oluşturulan 11018 kişilik örneklem grubundan zorbalık konulu veri toplanmıştır. Örneklemin yaş dağılımının 11, 13 ve 15 olduğu tespit edilmiştir. Her ay iki veya üç kez zorbalık yaptığını bildirenlerin oranının %5.5 olduğu tespit edilmiştir. Ebeveynleri ayrı olan ve kırsal bölgede yaşayan gençlerin zorbalık kurbanı olma olasılıklarının arttığı tespit edilmiştir.

Corboz, Hemat, Siddiq ve Jewkes (2018) tarafından Afganistan’da 770 öğrenci örnekleminde yapılan araştırmaya göre erkek öğrencilerin % 49.7’si ve kız öğrencilerin % 43.3’ü geçtiğimiz ay birden fazla zorbalık yaşadığını, erkeklerin % 31.7’sinin ve kızların % 17.6’sının geçtiğimiz ay içinde birden fazla zorbalık davranışında bulduklarını bildirdikleri tespit edilmiştir. Araştırmanın diğer bulgusuna göre cezalandırılmanın ve baba şiddetine tanık olmanın akran zorbalığı düzeyini arttırdığı tespit edilmiştir.

Fredrick ve Demaray (2018) tarafından Amerika Birleşik Devletleri’nin çeşitli alt kültürlerinden 403 9. sınıf öğrencisi örnekleminde akran zorbalığının cinsiyete göre farklılaşması ve intihar düşüncesi ile ilişkisini ortaya koymayı amaçlayan bir araştırma yapılmıştır. Öğrencilerin yaş aralığı 13-16’dır. Araştırma sonuçlarına göre intihar düşüncesi ile akran zorbalığı arasında anlamlı ilişkiler bulunduğu ancak cinsiyete göre farklılaşmayı kanıtlayabilecek güçlü verilere ulaşılamadığı tespit edilmiştir.

Chan ve Wong (2019) Hong Kong’da 1893 ortaokul öğrencisi örnekleminde akran zorbalığı ve psikososyal sorunlar arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. İlgili araştırmaya göre

akran zorbalığı kızlarda ve erkeklerde benzer psikososyal problemlere neden olurken erkek ve kız ergen için akran zorbalığı yapma ve zorbalık kurbanı olma düzeylerinin farklılaştığı tespit edilmiştir. İlgili araştırmaya göre akran zorbalığı düzeylerinin erkek ergenlerde kız ergenlere göre anlamlı derecede yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Kim, Kim, Maleku ve Moon (2019) tarafından Amerika Birleşik Devletleri'nde Hastalık Kontrol ve Önleme Merkezi verileri kullanılarak oluşturulan ve 16 tabakadan oluşan 15713 kişilik bir ergen örnekleminde yapılan araştırmaya göre kız ergenlerin şiddet içerikli zorbalık faaliyetlerini daha çok yaşadıkları tespit edilmiştir. Kızlarda bu oranın %8.8, erkeklerde ise bu oranın %4.9 olduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte kızların cinsel zorbalık yaşama oranlarının da erkeklerden fazla olduğu tespit edilmiştir.

Dietrich ve Ferguson (2020) tarafından Amerika Birleşik Devletleri'nde 17082 lise öğrencisi (% 45 beyaz, % 30 siyah ve % 25 latin) örnekleminde yapılan araştırmaya göre araştırma kapsamındaki ırkların tamamı için aile geçmişi zorbalık algısının üçte birini oluşturduğu tespit edilmiştir. Ayrıca araştırmanın diğer bulgularına göre benlik saygısı ve zorbalık arasında anlamlı bir ilişki olmadığı tespit edilmiştir.

Villora, Larrañaga, Yubero, Alfaro ve Navarro (2020) tarafından İspanya'da eğitim gören geç ergenlik döneminde olan 1430 tane üniversite öğrencisi (%64 kız, %36 erkek) örnekleminde çoklu zorbalık konulu araştırma yapılmıştır. Örneklem grubunun yaş aralığı 18-22'dir. Katılımcıların %19.9'nun çoklu zorbalığa maruz kaldıklarını bildirdikleri tespit edilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre çoklu zorbalık ile öznel iyi oluş arasında hafif düzeyde negatif bir ilişki bulunduğu tespit edilmiştir.

Söderberg ve Björkqvist (2020) tarafından Finlandiya'da 1757'si kız ve 1690'ı erkek olmak üzere toplamda 3447 ergen (yaş ortalaması=14.3) örnekleminde yapılan araştırmaya göre akran zorbalığı kurbanı olmanın ergenlerde depresif belirtilerin artmasına sebep olduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte akran zorbalığı kurbanı olmanın algılanan sosyal destek üzerinde olumsuz bir etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir.

Mischel ve Kitsantas (2020) tarafından Amerika Birleşik Devletleri'nin Orta Atlantik eyaletinde eğitimine devam eden ve zorbalık kurbanı olduğu için Payton Projesi'ne katılan 88 (%76.6 kız, %23.4 erkek) öğrenci örnekleminde yapılan araştırmaya göre okulda zorbalığın artmasının okul iklimine yönelik algıyı olumsuz yönde etkilediği tespit edilmiştir. Araştırma sonuçları incelendiğinde okul ortamına yönelik algıların zorbalıklardan etkilendiği tespit edilmiştir.

Li, Chen ve Li (2020) tarafından Çin Halk Cumhuriyeti'nin kırsal kesimlerinde yaş ortalaması 15 olan 359 erkek ve 454 kız öğrenci örnekleminde yapılan araştırmaya göre erkek cinsiyette olmanın akran zorbalığı kurbanı olma düzeyini arttırdığı tespit edilmiştir. Araştırmanın diğer bulgularına göre zorbalık mağduriyetinin azaltılmasında okul ortamının teşvik edici olmasının önemli hale geldiği tespit edilmiştir.

Nepon, Pepler, Craig, Connolly ve Flett (2020) tarafından Kanada'da yaş ortalaması 15.2 olan 1039 ergen (570 kız, 469 erkek) örnekleminde akran zorbalığı, benlik saygısı, depresif belirtiler ve madde kullanımı konulu boylamsal bir araştırma yapılmıştır. Örneklemdaki öğrencilere bir yıl ara ile çeşitli ölçme araçları uygulanmıştır. Araştırma bulgularına göre hem benlik saygısının hem de reddedilme duyarlılığının bir yıl içerisinde akran zorbalığı ve ruh sağlığındaki değişmelere aracılık ettiği tespit edilmiştir. Bu durumun benlik saygısı ve akran zorbalığı arasında bulunan ilişkiselliği ortaya koyduğu tespit edilmiştir.

Hellström ve Beckman (2020) tarafından İsveç'te kız ve erkek öğrencilerin zorbalığa ilişkin cinsiyet algılarını incelenmiştir. Araştırma örneklemini 8 kız ve 13 erkek öğrenciden oluşturulmuştur. Öğrencilerin yaş aralığı 13-15'dir. Öğrencilerin zorbalığa ilişkin algılarının cinsiyete göre farklılaştığı tespit edilmiştir. Bununla birlikte kızların erkeklerin, erkeklerinse kızların zorbalıkla baş etme stratejilerine hayran oldukları tespit edilmiştir.

Gutiérrez ve Herráiz (2020) tarafından İspanya'da 769 ergen (54% erkek, 46% kız) örnekleminde yapılan araştırmaya göre uygun olmayan kendilik algısı ile hem akran zorbalığı kurbanı olma hem de zorba olma arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir.

3.2. KENDİLİK ALGISI İLE İLGİLİ YAPILAN ARAŞTIRMALAR

3.2.1. Türkiye'de Kendilik Algısı ile İlgili Yapılan Araştırmalar

Karadağ (2002) tarafından ortaokulda ve lisede eğitim gören 386 ergen örnekleminde yapılan araştırmaya göre lise öğrencilerinin toplumsal kabul görme, kendine verdiği değer, okul yeterliliği, fiziksel görünüm, yakın arkadaşlık ve romantik çekim alt ölçeklerinde kendilerini ortaokul öğrencilerine göre daha olumlu algıladıkları tespit edilmiştir.

Sezer (2010) tarafından Van ilinde eğitim ve öğretim gören 549 lise öğrencisi (274

erkek, 275 kız) örnekleminde yapılan araştırmaya göre cinsiyetin, ebeveyn tutumlarının ve akranlar arasındaki iletişimin kendilik algısı düzeyi üzerinde anlamlı etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir.

Göktepe (2015) tarafından İstanbul ilinde bir anadolu lisesi ve bir meslek lisesi olmak üzere toplamda iki liseden 403 öğrenci (222 kız, 181 erkek) örnekleminde yapılan araştırmaya göre ergenlerde kendilik algısının ebeveyne bağlanma türüne ve ebeveyn tutumlarına göre farklılaştığı tespit edilmiştir. Bununla birlikte ergenlerin kendilik algısı puanlarının lise türüne göre farklılaşmadığı tespit edilmiştir.

Öztürk ve Özmen (2016) tarafından İstanbul ilinde eğitim ve öğretimine devam eden, yaş aralığı 14-19 olan 771 öğrenci (433 kız, 338 erkek) örnekleminde yapılan araştırmaya göre cinsiyetin, internet kullanım süresinin, yalancı kişilik tipinin, nevrotkliğin, psikotikliğin ve kendini algılama boyutları olan romantik çekiciliğin, fiziksel görünümünün ve davranışsal özelliklerin davranış sorunlu internet kullanımının önemli yordayıcılarından olduğu ancak dışadönüklüğün, atletik yeterliliğin, iş yeterliliğinin ve sosyal kabulün ve arkadaşlığın davranış sorunlu internet kullanımının önemli yordayıcılarından biri olmadığı tespit edilmiştir.

Odacı ve Çelik (2017) tarafından yapılan araştırmada Türkiye'nin kuzeyinden farklı devlet üniversitelerinden 424 öğrenci (215 kız, 209 erkek) örnekleminde kendilik algısı ve saldırganlık arasındaki ilişki incelenmiştir. İlgili araştırma örneklemi bu araştırma örnekleminde farklı olsa da literatüre göre kapsamları benzer olduğundan araştırma bulguları bu çalışmanın kapsamında değerlendirilmiştir. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular sonucunda kendilik algısı ve saldırganlık arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Yapılan analizler sonucunda kendilik algısının saldırganlığın varyansının %1.2'sini açıkladığı tespit edilmiştir.

Kılıç (2018) tarafından şanlıurfa ilinde sekiz okulda eğitim ve öğretime devam eden 514 lise öğrencisi ergen örnekleminde yapılan araştırmaya göre öğrencilerin sosyal medya kullanım sürelerinin ve sosyal medya kullanım amaçlarının (iletişim, araştırma ve işbirliği) öğrencilerin kendilik algılarını yordadığı tespit edilmiştir.

Akyürek, Kaymakçı, Öztaş ve Altınışık (2019) tarafından Kayseri ilinde bir endüstri meslek lisesinde eğitim gören küçük grup örnekleminde nitel analiz yöntemleri kullanılarak öğrencilerin kendilik algıları değerlendirilmiştir. Araştırma bulguları incelendiğinde öğrencilerin kendilik algılarının ilginç bir yapı gösterdiği tespit edilmiştir.

Cinsiyet ve lise türü başta olmak üzere çeşitli değişkenler açısından kendilik algılarının olumsuz seyir izlediği tespit edilmiştir.

Söyler (2019) tarafından İstanbul ilinde 400 lise öğrencisi örnekleminde yapılan araştırmada okula bağlanma ve kendilik algısı arasında negatif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Ancak akıllı telefon bağımlılığı ile kendilik algısı arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilememiştir.

Satıcı ve Deniz (2019) tarafından 176 kız ve 175 erkek öğrenci olmak üzere toplamda 351 lise ve ortaokul öğrencisi örnekleminde yapılan araştırmaya göre kendilik algısı ve okul doyumunu arasındaki ilişkide öznel zindeliğin aracılık rolü üstlendiği tespit edilmiştir.

3.2.2. Yurtdışında Kendilik Algısı ile İlgili Yapılan Araştırmalar

MaÔano, Ninot ve Bilard (2004) tarafından Fransa'da 11 ve 16 yaş arasında bulunan 605 öğrenci örnekleminde yapılan araştırmaya göre ergenlerde fiziksel kendilik algısının cinsiyete göre farklılaştığı ancak yaş ve cinsiyetin ortak etkisinin olmadığı tespit edilmiştir. Bunun yanında kendilik algısının fiziksel kendilik algısı ile ilişkili olduğu tespit edilmiştir.

Gaetan, Bonnet ve Pedinielli (2012) tarafından Arjantin'de eğitimine devam eden 11-14 yaş arası 74 ergen örnekleminde yapılan araştırmaya göre video oyunu bağımlısı ergenlerin kendilik algısı düzeylerinin bağımlı olmayan ergenlere göre anlamlı derecede düşük olduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte video oyunu bağımlısı ergenlerin kendi hayatlarını daha az tatmin edici bulduklarına yönelik sonuçlara ulaşıldığı tespit edilmiştir.

Wallace, Barry, Zeigler-Hill ve Green (2012) tarafından Amerika Birleşik Devletleri'nde 16-19 yaş aralığında olan 174 öğrenci (145 erkek, 26 kız) örnekleminde yapılan araştırmaya göre kontrol odağının benlik saygısı ve saldırganlık arasındaki ilişkiyi hafiflettiği tespit edilmiştir. Bununla birlikte kendilik algısının ve saldırganlığın ilişkili olduğu tespit edilmiştir.

Dozois, Eichstedt, Collins, Phoenix ve Harris (2012) tarafından Kanada'da 22 depresyon belirtisi gösteren ergen ve 25 hiç depresyon belirtisi göstermemiş ergen örnekleminde yapılan araştırmaya göre ergenlerde bilişsel ürünler (ör. kendini algılama) depresyonlu grup açısından daha düşük bir seyir göstermiştir. Bireylerde kendine yönelen sıfatların organizasyonun (kendilik algısı) depresif ergenlerde daha çok negatif bir yapı

gösterme eğiliminde olduğu tespit edilmiştir.

Kotecha ve diğerleri (2013) tarafından Hindistan'da 6 ve 12. sınıf aralığında eğitime devam eden 1140 öğrenci (748 kız ve 692 erkek) örnekleminde ergenlerin beden algısı konulu bir araştırma yapılmıştır. Araştırma bulgularına göre beden algısı ve özellikle beden kitle yapıları hakkındaki düşüncelerin ergenlerin fiziksel kendilik algıları üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir.

Barendregt, Van der Laan, Bongers ve Van Nieuwenhuizen (2015) tarafından Hollanda'da yaşayan ve yaş aralığı 16-18 olan 172 ergenden oluşan örneklem grubu araştırmacılar tarafından bir buçuk yıl boyunca boylamsal bir çalışma ile izlenmiştir. Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre aktif başa çıkma stratejilerinin kullanımının daha yüksek benlik saygısı ve kendilik algısı ile ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Pasif başa çıkma stratejilerinin ise daha düşük benlik saygısı, kendilik ve refahla ilişkili olduğu tespit edilmiştir.

Mishna ve diğerleri (2016) tarafından Kanada'da 402 ergen örnekleminde yapılan araştırmaya göre klasik akran zorbalığı kurbanı olmanın kendilik algısı ve sosyal destek arasında aracılık rolü üstlendiği tespit edilmiştir. Ancak aynı durumun siber zorbalık kurbanı olma durumu için geçerli olmadığı görülmüştür. Siber zorbalık kurbanı olmanın kendilik algısı ve sosyal destek ilişkisine aracılık etmediği tespit edilmiştir.

Li, Bunke ve Psouni (2016) tarafından Çin Halk Cumhuriyetinde yaş ortalaması 12.98 olan 767 ergen (%51 kız, %49 erkek) örnekleminde yapılan araştırmaya göre anneye güvenli bir şekilde bağlanmış ergenlerin fiziksel kendilik algılarının daha yüksek olduğu gözlenmiştir. Bu etkinin kız ergenler için daha güçlü olduğu tespit edilmiştir. Babaya güvenli bağlanmanın fiziksel aktivite üzerinde olumlu bir etki bıraktığı tespit edilmiştir. Bu etkinin ise erkekler için daha güçlü bir düzeyde olduğu tespit edilmiştir.

Cazan ve Dumitrescu (2016) tarafından Romanya'da eğitim ve öğretim gören yaş aralığı 12-19 olan 68 kız ve 88 erkek olmak üzere toplamda 156 öğrenciden oluşan örneklem grubu örnekleminde yapılan araştırmaya göre ruhsal dirence sahip ergenlerin benlik saygılarının ve kendilik algılarının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca bu kişilerin dışsal yönlendirmeden çok içsel yönlendirme odaklı oldukları tespit edilmiştir.

Godina ve Zadorozhnaya (2016) tarafından Rusya Federasyonu'nda yaş aralığı 12-17 olan 834 ergen (462 kız, 372 erkek) örnekleminde yapılan araştırmaya göre ülkenin çeşitli şehirleri için öğrencilerin fiziksel kendilik algısı düzeylerinin değiştiği tespit

edilmiştir. Araştırmanın diğer bulgularına göre erkek cinsiyette olanların fiziksel kendilik algısı düzeylerinin kızlara göre anlamlı derecede yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Kita ve Inoue (2017) tarafından Japonya’da eğitim ve öğretime devam eden 564 lise öğrencisi örnekleminde hiperaktivite bozukluğu ve karşı gelme bozukluğu ile kendilik algısının ilişkisi değerlendirilmiştir. Veriler iki faz halinde toplanmıştır. İlk fazda öğretmenler aracılığı ile öğrencilerin hiperaktivite bozukluğu ve karşı gelme bozukluğu düzeyleri ölçülmüştür. Araştırma bulgularına göre hiperaktivite bozukluğunun tek başına depresyon ile ilişkisi gözlenmezken, düşük kendilik algısının var olması durumunda depresyonun artmasına neden olduğu tespit edilmiştir. Ancak karşı gelme bozukluğunun düşük kendilik algısına ihtiyaç duymadan direkt depresyona neden olduğu tespit edilmiştir.

Calero, Barreyro ve Injoque-Ricle (2018) tarafından Brezilya’da yaş ortalaması 13.12 olan 137 ergen örnekleminde yapılan araştırmaya göre genel ve kız alt örnekleminde kendilik algısı ve duygusal netlik arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Erkek alt örnekleminde kendilik algısı ile duyguların onarımı arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Rogers, Barnett ve Lander (2018) tarafından Avusturalya’da yaş ortalaması 12.48 olan 173 kız ergen örnekleminde yapılan araştırmaya göre kendilik algısı ile sportif yetenekler arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Araştırma bulgularına göre bedensel eğitim programlarının kız ergenlerin kendilik algıları üzerinde olumlu etkiler bırakabileceği tespit edilmiştir.

Jakobsson, Josefsson, Jutengren, Sandsjö ve Högberg (2019) tarafından İsveç’in batısında yaşayan 15-16 yaş aralığında 937 kişilik 9. sınıf öğrencilerinden oluşan örnekleminde yapılan araştırmaya göre ergenlerde kendilik algısı düzeyi ile uyku problemleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte kız öğrencilerin kendilik algısı düzeyinin erkek öğrencilere göre anlamlı düzeyde düşük olduğu tespit edilmiştir.

Da Silva ve diğerleri (2019) tarafından Portekiz’de 14-19 yaş aralığında 6261 ergen örnekleminde yapılan araştırmaya göre kız ergenlerin erkek ergenlere göre daha yüksek kendilik algısına sahip oldukları tespit edilmiştir. Araştırmanın diğer bulgularına göre serbest zamanda fiziksel aktivite yapmayanların ve fazla kilo sorunu olan ergenlerin kendilik algısının daha düşük olduğu tespit edilmiştir.

Baceviciene, Jankauskiene ve Emeljanovas (2019) tarafından Litvanya’da 11-19

yaş aralığında bulunan 3284 ergen (%51.4 kız, %48.6 erkek) örnekleminde yapılan araştırmaya göre düşük spor, yetersiz fiziksel aktivite ve düşük kendilik algısının somatik ve psikolojik şikayetler ile ilişki gösterdiği tespit edilmiştir.

Portillo ve Fernández-Baena (2019) tarafından İspanya’da 206 lise öğrencisi (%50.49 kız, %49.51 erkek) ergen örnekleminde yapılan araştırmaya göre ergenlerin kendilik algılarının yaş, cinsiyet ve sosyometrik duruma göre değiştiği sonucuna varılmıştır. Sosyometrik duruma göre daha popüler olan ergenlerin kendilik algılarının daha yüksek olduğu sonucuna varılmıştır.

Jacobson, Trivers ve Palestis (2019) tarafından Jamaikalı ön ergenlik döneminde bulunan 288 öğrenci örnekleminde yapılan araştırmaya göre kızların kendilik algılarının erkeklere göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Araştırmanın diğer bulgularına göre kendilik algıları yüksek olan ergenlerin arkadaş edinme süreçlerinin daha kolay olduğu tespit edilmiştir.

Walters, Farley, Deater-Deckard ve Kim-Spoon (2020) tarafından Amerika Birleşik Devletleri’nde 355 ergen (165 kız, 190 erkek) örnekleminde yapılan araştırmaya göre kardeş zorbalığı kurbanı olmanın ergenlerde kendilik algısı düzeyini etkileyen önemli faktörlerden biri olduğu tespit edilmiştir. Bunun yanında kendilik algısının kardeş zorbalığı kurbanı olma ile ebeveyne bağlanma arasındaki ilişkiye aracılık ettiği tespit edilmiştir.

Batsiou, Bournoudi, Antoniou ve Tokmakidis (2020) tarafından Yunanistan’da eğitim ve öğretime devam eden 153 ergen örnekleminde yapılan araştırmaya göre kızlarda kendilik algısının çeşitli alt ölçekler için erkeklerden daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca kendilik algısı ve sosyal yetenekler arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

3.3. KİMLİK GELİŞİMİ İLE İLGİLİ YAPILAN ARAŞTIRMALAR

3.3.1. Türkiye’de Kimlik Gelişimi ile İlgili Yapılan Araştırmalar

Varan (1990) tarafından Mersin ilinde çeşitli liselerden 638 ergen örnekleminde yapılan araştırmaya göre kimlik statülerinin dağılımında cinsiyetin bir etkisinin olmadığı tespit edilmiştir. Bununla birlikte yaşın artması durumunda başarılı kimlik statüsü düzeylerinde artma gözlenirken ipotekli, dağınık ve askıya alınmış kimlik statüsü düzeylerinde azalma olduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte ergenin içinde bulunduğu ortamdaki alternatiflerin azalmasının zaman içerisinde bağlanmayı kolaylaştırdığı tespit

edilmiştir.

Oflazoğlu (2000) tarafından Hatay ilinde yaşları 13-18 aralığında olan kız ve erkek öğrenci yetiştirme yurdunda kalan veya aileleri yanında yaşayan 240 ergen (117 kız, 123 erkek) örnekleminde yapılan araştırmaya göre yetiştirme yurdunda kalan ergenler arasında en çok rastlanan kimlik statüsünün kargaşalı kimlik statüsü olduğu, en çok rastlanan diğer kimlik statüsünün ise ipotekli kimlik statüsü olduğu tespit edilmiştir. Kimlik statülerinin yaşa ve cinsiyete göre farklılaşması aısından anlamlı farklılıklar tespit edilememiştir. Bununla birlikte yaşın büyümesi durumunda başarılı kimlik statüsü düzeylerinde bir artış olduğu gözlenlenmiştir.

Ünlü (2001) tarafından Ankara ilinin çeşitli liselerinde 10. ve 11. sınıflarda eğitimine devam eden 846 öğrenci örnekleminde yapılan araştırma bulgularına göre bağımlı ve askıya alınmış kimlik statüleri için cinsiyete göre anlamlı bir farklılaşma tespit edilmişken başarılı ve dağınık kimlik statüleri için böyle bir farklılaşma tespit edilememiştir. Araştırmanın diğer bulgularına göre başarılı kimlik statüsü ile aile ve arkadaştan algılanan sosyal destek arasında; bağımlı ve dağınık kimlik statüsü ile de öğretmenden algılanan sosyal destek arasında anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir. Sosyal desteğin diğer alt faktörleri ve kimlik statüleri arasında benzer şekillerde anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Demir Solmaz (2002) tarafından Ankara ilinde lise son sınıfta eğitimine devam eden 392 öğrenci (197 kız, 195 erkek) örnekleminde yapılan araştırmaya göre askıya alınmış, ipotekli ve dağınık kimlik statülerinin cinsiyete göre farklılaştığı tespit edilmiştir. Araştırmanın diğer bulgularına göre demokratik ebeveyn tutumları ile başarılı kimlik statüsü arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki, olumsuz sayılabilecek ebeveyn tutumları (koruyucu, otoriter) ile bağımlı kimlik statüsü ve askıya alınmış kimlik statüsü arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Morsünbül (2005) tarafından Ankara ilinde lise ve üniversite (1. sınıf) düzeyinde eğitim gören 244 kız ve 157 erkek öğrenci örnekleminde yapılan araştırmaya göre kimlik statülerinin bağlanma silleri aısından farklılaştığı ancak bu farkın askıya alınmış kimlik statüsü için gözlemlendiği tespit edilmiştir. Araştırmanın diğer bulgularına göre kimlik statülerinin üniversite ve lise eğitim kademeleri arasında farklılaştığı tespit edilmiştir.

Çakır ve Aydın (2005) tarafından Ankara ilinde eğitimine devam eden 403 lise öğrencisi ergen (227 kız, 176 erkek) örnekleminde yapılan araştırmaya göre yetkeci

ebeveynlerin çocuklarının ihmal eden ebeveynlerin çocuklarına kıyasla daha çok ipotekli kimlik statüsüne sahip oldukları tespit edilmiştir. Daha hoşgörülü ebeveynlerin çocuklarının ipotekli kimlik statüsü açısından ihmal eden ebeveynlerin çocuklarından daha yüksek puan aldıkları; kız öğrencilerin başarılı kimlik statüsü puanlarının, erkek öğrencilerin ise ipotekli kimlik statüsü puanlarının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Pala (2007) tarafından İzmir ili Ege Üniversitesi Madde Bağımlılığı Merkezi'ne başvuran 55 madde bağımlısı olan ergenle 56 madde bağımlısı olmayan ergen örnekleminde yapılan araştırmaya göre başarılı kimlik statüsü puan ortalamalarının bağımlı ergen grubunda anlamlı düzeyde düşükken dağınık kimlik statüsü puan ortalamalarının aynı grup için anlamlı düzeyde yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Şahin (2009) tarafından Aksaray ve Konya illerinde yaş aralığı 15-18 olan yetiştirme yurdunda (91) ve ailesi yanında kalan (151) 242 ergen örnekleminde yapılan araştırmaya göre kızların askıya alınmış kimlik statüsü puan ortalamalarının erkeklerden daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte ailesi ile yaşayan ergenlerin bağımlı kimlik statüsü puan ortalamalarının ailesi yanında yaşamayanlara göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Yetiştirme yurdunda yaşayan kızların askıya alınmış kimlik statüsü puan ortalamalarının ailesi yanında yaşayanlardan anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Askıya alınmış ve dağınık kimlik statüsü açısından yetiştirme yurdunda yaşayan ergenlerin puan ortalamalarının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Güvenli bağlanma stili ile askıya alınmış kimlik statüsü arasında negatif yönde anlamlı ilişki tespit edilmiştir. Ayrıca saplantılı bağlanma stiliyle kararsız kimlik arasında pozitif yönde bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Bacanlı (2012) tarafından 168'i kız ve 130'u erkek olmak üzere toplamda 298 üniversite 1. sınıf öğrencisi örnekleminde yapılan araştırmada başarılı kimlik statüsüyle rasyonel karar verme stratejileri arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki tespit edilirken rasyonel karar verme stratejileri ile ipotekli ve dağınık kimlik statüsü arasında ise negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Diğer yandan dağınık, ipotekli ve askıya alınmış kimlik statüleri ile sezgisel ve kararsız karar verme stratejileri arasında pozitif yönde anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Baş (2013) tarafından Adana, Ankara, Diyarbakır ve Mersin illerinde 212 kız ve 186 erkek olmak üzere 398 ergen örnekleminde yapılan araştırmaya göre erkek ergenlerin kız ergenlere göre askıya alınmış, dağınık ve ipotekli kimlik statülerinden daha yüksek

puanlar aldıkları tespit edilmiştir. Araştırmanın diğer bulgularına göre askıya alınmış kimlik ve kayıtsız bağlanma stiline pozitif yönde düşük düzeyde ilişki gösterdiği tespit edilmiştir. Dağınık kimlik statüsünün saplantılı bağlanma stili ile arasında pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Oral ve Özgüngör (2015) tarafından Denizli ilinde liselerde eğitimine devam eden 281 kız ve 186 erkek ergen örnekleminde yapılan araştırmaya göre ergenlerde kimlik statülerinin öğrenme amaç yönelimini yordayabildiği tespit edilmiştir. Araştırmanın diğer bulgularına göre kimlik statülerinden askıya alınmış kimlik statüsünün öğrenme ve performans amaç yönelimlerini yordadığı tespit edilmiştir.

Gökçe (2016) tarafından Konya ilinde 9, 10 ve 11. sınıf öğrencisi olan 608 öğrenci (302 kız, 306 erkek) örnekleminde yapılan araştırmaya göre ipotekli ve askıya alınmış kimlik statüleri puan ortalamaları erkek öğrencilerde kız öğrencilere göre anlamlı düzeyde yüksekken diğer kimlik statüleri için anlamlı fark bulunamamıştır. Kimlik statülerinin lise türüne göre farklılaşması incelendiğinde anadolu lisesi öğrencilerinin başarılı kimlik statüsü düzeylerinin meslek lisesi öğrencilerine göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte anadolu lisesi öğrencilerinin diğer kimlik statülerinde puan ortalamalarının belirli düzeylerde diğer lise türlerinden farklılaştığı tespit edilmiştir. Başarılı, dağınık ve askıya alınmış kimlik statüleri karar verme güçlükleri toplam puanları için önemli yordayıcılardan olduğu tespit edilmiştir.

Morsünbül, Crocetti, Çok ve Meeus (2016) tarafından Aksaray, Kırıkkale, Mersin ve Diyarbakır illerinde yaş aralığı 12-24 olan 1201 ergen (%59.6 kız, %40.4 erkek) örnekleminde yapılan araştırmaya göre askıya alınmış ve dağınık kimlik statüleri erkeklerde daha yoğun gözlemlenirken diğer kimlik statülerinin kız cinsiyette daha yoğun gözlemlendiği tespit edilmiştir. Araştırmanın diğer bulgularına göre yaşın artması sonucunda askıya alınmış kimlik statüsünün sorun haline geldiği tespit edilmiştir.

Pehlivan (2017) tarafından Ankara ilinde ikamet eden 16-19 yaş aralığında bulunan 300 birey (150 evli, 150 bekâr; 150 ergen, 150 genç yetişkin) örnekleminde yapılan araştırmaya göre kimlik statülerinin yaş açısından anlamlı bir fark göstermediği tespit edilmiştir. Araştırmanın diğer bulgularına göre medeni hale ve çocuk sahibi olma durumuna göre kimlik statülerinin farklılaştığı tespit edilmiştir.

Yeşilkılıç, Çakır ve Dutar (2018) tarafından Hatay ilinde bir özel eğitim kurumda eğitimine devam eden 145 öğrenci (87 kız, 58 erkek) örnekleminde yapılan araştırmaya

göre askıya alınmış kimlik statüsü ortalamasının kız ergenlerde erkek ergenlere göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu tespit edilmiştir. Diğer kimlik statüleri için cinsiyetler açısından anlamlı fark olmadığı tespit edilmiştir. Araştırmanın diğer bulgularına göre ebeveyn tutumları ile kimlik statüleri arasında anlamlı bir ilişki olmadığı tespit edilmiştir.

Görgülü (2019) tarafından Ankara ilinin Sincan ilçesinde 14-18 yaş aralığında 1263 lise öğrencisi (690 kız, 573 erkek) örnekleminde yapılan araştırmaya göre kimlik statülerinin cinsiyete göre farklılaştığı tespit edilmiştir. İpotekli ve dağınık kimlik statülerinin daha çok erkek ergenlerde görüldüğü; askıya alınmış ve başarılı kimlik statülerinin ise daha çok kızlarda görüldüğü tespit edilmiştir.

Güler (2019) tarafından 15-24 yaş aralığında bulunan 109 kız ve 48 erkek ergenden oluşan toplamda 157 kişilik örneklem grubunda yapılan araştırmaya göre öznel iyi oluş ile başarılı kimlik statüsü arasında pozitif yönde; askıya alınmış, ipotekli ve dağınık kimlik statüsü arasında ise negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Eroğlu (2020) tarafından Mersin ilinde 18-30 yaş aralığında dört ayrı kurs merkezinde eğitime devam eden ve şehir hastanesinde çalışan 750 kişilik örneklem grubu üzerinde yapılan araştırmaya göre beliren yetişkinlik dönemi ile ipotekli kimlik statüsü arasında negatif yönde bir ilişki bulunduğu tespit edilmiştir.

3.3.2. Yurtdışında Kimlik Gelişimi ile İlgili Yapılan Araştırmalar

Bergh ve Erling (2005) tarafından İsviçre’de liselerde eğitim ve öğretime devam eden 202 ergen (108 kız, 114 erkek) örnekleminde yapılan araştırmaya göre kız cinsiyette askıya alınmış kimlik statüsünün; erkek cinsiyette başarılı, dağınık ve ipotekli kimlik statülerinin daha yoğun gözlemlendiği tespit edilmiştir.

Sandhu, Singh, Tung ve Kundra (2012) tarafından Pakistan’da yaş aralığı 17-20 olan 210 ergen (99 erkek, 111 kız) örnekleminde yapılan araştırmaya göre psikolojik iyilik hali ile başarılı kimlik statüsü arasında pozitif yönde; dağınık kimlik statüsü arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Araştırmanın diğer bulgularına göre sakıncalı ebeveyn davranışları ile askıya alınmış, ipotekli ve dağınık kimlik statüleri arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Crocetti, Schwartz, Fermani, Klimstra ve Meeus (2012) tarafından İtalyalı (1975) ve Hollandalı (1521) ergenler örnekleminde yapılan bir araştırmaya göre İtalyan katılımcılar arasında askıya alınmış kimlik statüsünün, Hollandalı katılımcılar arasında ise

daha çok dağınık ve ipotekli kimlik statülerinin yoğun olduğu gözlenmiştir. Ayrıca kişilik özelliklerine, içselleştirici semptomlara ve ebeveyn-ergen ilişkilerine göre askıya alınmış kimlik statüsü açısından İtalyan ergenlerin daha iyi durumda oldukları tespit edilmiştir.

Wiley ve Berman (2012) tarafından Amerika Birleşik Devletleri'nde yaş aralığı 12-19 olan 60 ergen ve ergene bakım veren yetişkin örnekleminde yapılan araştırmaya göre bakıcının kimlik statüsündeki adanmışlığının ergenin kimlik durumunu önemli ölçüde yordadığı tespit edilmiştir.

Laghi, Baiocco, Liga, Guarino ve Baumgartner (2013) tarafından İtalya'da 1300 ergen (620 erkek, 680 kız) örnekleminde yapılan araştırmaya göre karma kimlik statüsüne sahip ergenlerin öncelikle gelecek zaman perspektifini benimsedikleri ve geçmişe olumlu baktığı görülmüştür. Ancak dağınık kimlik statüsüne sahip ergenlerin geçmişteki olumsuz deneyimlere odaklı, daha düşük bir gelecek yönelimli ve diğerlerine kıyasla kaderciliğe daha eğilimli oldukları tespit edilmiştir.

Laghi, Baiocco, Lonigro ve Baumgartner (2013) tarafından İtalya'da eğitimine devam eden 440 ergen örnekleminde yapılan araştırmaya göre ipotekli ve dağınık kimlik statüsüne sahip olan ergenlerin daha çok aşırı alkol tükettikleri tespit edilmiştir.

Jones, Dick, Coyl-Shepherd ve Ogletree (2014) tarafından Amerika Birleşik Devletleri'nde 6 ve 12. sınıf aralığında eğitim gören 173 erkek ergen örnekleminde yapılan araştırmaya göre fiziksel gelişimin kimlik gelişimi için yaştan ve sınıf düzeyinden daha açıklayıcı sonuçlar verdiği tespit edilmiştir. Bu bağlamda fiziksel gelişimi ileri olan ergenlerin daha çok askıya alınmış ve başarılı kimlik statüsünde yer aldıkları ve diğer yandan daha düşük ipotekli kimlik statüsüne sahip oldukları tespit edilmiştir.

Tsehay, Mulatie, Sellakumar ve Begashaw (2014) tarafından Etiyopya'da hazırlık okuluna giden 137 ergen örnekleminde yapılan araştırmaya göre başarılı, ipotekli, askıya alınmış ve dağınık kimlik statüleri arasında prososyal davranış düzeylerinin anlamlı derecede farklılaştığı tespit edilmiştir. Ayrıca bir kimliğe bağlanan öğrencilerin özgeci ve prososyal tiplere daha çok dahil oldukları tespit edilmiştir.

Sandhu ve Sharma (2015) tarafından Hindistan'da yaş aralığı 17-21 olan 100 ergen örnekleminde yapılan araştırmaya göre ipotekli kimlik statüsüne sahip ergenlerin eleştirel düşünme becerilerinin dağınık kimlik statüsüne sahip olan ergenlerden anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Laboviti (2015) tarafından İtalya'da yaş aralığı 14-18 olan 64 ergenden ve 65

ebeveynlerden oluşan örneklem grubunda yapılan araştırmaya göre özgürlükçü ebeveyn tutumlarıyla karışık (belirginleşmemiş) kimlik arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Araştırmanın diğer sonuçlarına göre kızlarda ve erkeklerde ipotekli kimlik statüsü düzeyinin anlamlı derecede yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Norożpour, Gharraee, Ashouri ve Habibi (2015) tarafından İran'da lise eğitimine devam eden 506 ergen (273 kız, 276 erkek) örnekleminde yapılan araştırmaya göre askıya alınmış kimlik statüsüne sahip kızların paranoya kişilik tipinde yoğunlaştığı tespit edilmiştir.

Grove (2015) tarafından Güney Afrika Cumhuriyeti'nde dört liseden 188 katılımcı ergen örnekleminde yapılan araştırmaya göre çekirdek ve çekirdek olmayan aileler açasından kimlik statülerinin ile algılanan ebeveynlik stillerinin farklılaşmadığı tespit edilmiştir. Araştırmanın diğer bulgularına göre dağınık kimlik statüsüyle yetkeci ebeveynlik stili arasında ve başarılı kimlik statüsüyle izin verici ebeveynlik stili arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Luyckx, Gandhi, Bijttebier ve Claes (2015) tarafından Belçika'da yaş ortalaması 16.13 olan 568 ergen (%61.8 kız, %38.2 erkek) örnekleminde yapılan araştırmaya göre şu anda intihar dışı kendine zarar verme özelliği gösteren ergenlerin daha çok dağınık kimlik statüsü kümesinde toplanmış olabilecekleri tespit edilmiştir. Biğer yandan intihar dışı kendine zarar verme davranışı göstermeyen ergenlerin askıya alınmış ve başarılı kimlik statüsünde bulunma olasılıklarının düşük olduğu tespit edilmiştir.

Al Diyar ve Salem (2015) tarafından Mısır'da yaşayan 400 erkek ve 400 kız ergen örnekleminde yapılan araştırmaya göre ego kimliği yüksek olan bireylerin psikolojik güvenlerinin de yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Enjedani (2016) tarafından Malezya'da eğitimine devam eden 235 lise öğrencisi ergen örnekleminde yapılan araştırmaya göre kimlik statüsü durumunun duygusal zekâyı yordadığı tespit edilmiştir. Ancak bununla birlikte bu durumun üzerinde ipotekli kimlik statüsünün daha güçlü bir etkiye sahip olduğu da tespit edilmiştir.

Oleş (2016) tarafından Polonya'da eğitimine liselerde devam eden ve yaş aralığı 16-19 olan 148'i kız ve 85'i erkek olmak üzere toplamda 233 ergen örnekleminde yapılan araştırmaya göre dağınık kimlik statüsünde öznel yaşam kalitesinin en düşük seviyede olduğu tespit edilmiştir.

Grové ve Naudé (2016) tarafından Güney Afrika Cumhuriyeti'nde 188 siyahi ergen

(%66 kız, %34 erkek) örnekleminde yapılan araştırmaya göre dağınık kimlik statüsünün yetkeci ebeveynlik stiliyle, başarılı kimlik statüsünün ise izin verici ebeveynlik stiliyle ilişkili olduğu tespit edilmiştir.

Hatano, Sugimura ve Crocetti (2016) tarafından Japonya’da yaş ortalaması 16 olan 181 ergen (%51.2 kız, %48.8 erkek) örnekleminde yapılan araştırmaya göre askıya alınmış kimlik statüsü ergenlikte yoğunlaşırken bu yoğunlaşmanın ilk yetişkinlikle azaldığı tespit edilmiştir. Araştırmanın diğer bulgularına göre Japon örneklemini için kimlik statülerinin tekrarlanabilir bir nitelik gösterdiği tespit edilmiştir. Diğer yandan yaşa göre kimlik gelişiminde ilerleme durumları ve gerileme durumları da gözlemlenmiştir.

Laghi, Liga, Baiocco ve Lonigro (2016) tarafından İtalya’da yaş aralığı 17-19 olan 787 erkek ve 693 kız olmak üzere toplamda 1480 ergen örnekleminde yapılan araştırmaya göre karma bir kimlik statüsüne sahip olan ergenlerin ebeveynleri ve akranları ile daha yüksek bağlanma yaşadıkları gözlemlenmiştir. Ancak dağınık ve ipotekli kimlik statüsüne sahip olan ergenler diğer kimlik statüsü gruplarına göre daha yoğun mesafeli duygular bildirmişlerdir. Ancak askıya alınmış kimlik statüsündeki bireylerin de mesafeli duygu yoğunluğuna sahip oldukları tespit edilmiştir.

Becht ve diğerleri (2017) tarafından Hollanda’da 494 ergen (%43.3 kız, %56.7 erkek) örnekleminde beş yıl boyunca tekrarlı ölçümler ile kimlik gelişimi süreci incelenmiştir. Araştırma bulgularına göre ergenlerin kimlik konusunda herhangi bir bağlanma yaşamadan önce çoğunlukla keşif yaptıkları tespit edilmiştir. Kimlik gelişiminin bir kimliğe bağlanma sürecine göre farklılaşabildiği de tespit edilmiştir.

Verschueren, Rassart, Claes, Moons ve Luyckx (2017) tarafından Belçika’nın Flaman bölgesinde 14-30 yaş aralığındaki 7906 birey örnekleminde kimlik gelişimi incelenmiştir. Araştırma bulgularına göre dağınık, askıya alınmış ve ipotekli kimlik statülerinin belirli bir grupta kümелendiđi tespit edilmiştir. Ancak bunun yanında kız cinsiyetteki bireylerin daha çok askıya alınmış kimlik statüsüne sahip oldukları tespit edilmiştir. Erkekler içinse yoğunlaşmanın daha çok ipotekli ve dağınık kimlik statülerinde olduğu tespit edilmiştir.

Brito, Schoen, Marteleto ve de Oliveira-Monteiro (2017) tarafından Brezilya’da yaşları 12-17 aralığında olan 87 ergen örnekleminde yapılan araştırmaya göre okullaşma süresine ve evde geçirilen süre açısından, her iki cinsiyette de dağınık kimlik statüsünün yaygın olduğu tespit edilmiştir.

Yunus, Malik ve Zakaria (2018) tarafından Malezya’da yaş aralığı 17-20 olan 86’sı kız 32’si erkek olmak üzere toplamda 118 önlisans öğrencisi ergenden oluşan örneklem grubu üzerinde yapılan araştırmaya göre öğrencilerin büyük oranda kimlik statülerinin farkında oldukları tespit edilmiştir. Araştırma bulgularına göre örneklemin %2.5’inin dağının kimlik statüsüne, %51.1’inin başarılı kimlik statüsüne, %39’unun askıya alınmış kimlik statüsüne ve %3.4’ünün ipotekli kimlik statüsüne sahip oldukları tespit edilmiştir.

Fillamenta (2018) tarafından Endonezya’da 105 ergen örnekleminde yapılan araştırma bulgularına göre ergenlerin çoğunluğunun (37 kişi, % 35.19) başarılı kimlik statüsünde olduğu, bunu askıya alınmış kimlik statüsündeki (28 kişi, % 26.85) kişilerin takip ettiği, kimlik statüsü ipotekli olan (22 kişi, % 21.30) ve kimlik statüsü dağınık olan (18 kişi, % 16.67) ergenlerin de olduğu tespit edilmiştir.

Topolewska-Siedzik ve Ciecuch (2018) tarafından Polonya’da 1839 ergen (914 erken ergen ve 925 orta ergen) örnekleminde 1.5 yıl süresince beş adet tekrarlı ölçümle yapılan araştırmaya göre kimlik oluşumunun dinamik ve lineer bir süreç olduğu tespit edilmiştir. Ancak bu dinamik ilerlemenin orta ergenlikte daha aktif olduğu gözlenmiştir. Araştırma sonucuna göre kimlik oluşumu sürecinin erken ergenlik döneminde daha doğrusal ve orta ergenlik döneminde ise daha eğrisel olduğu tespit edilmiştir.

Blau ve Blau (2019) tarafından İsrail’de yaşayan yaş aralığı 17-18 olan ve 113 (49 kız ve 64 erkek) tanesi ailesi yanında kalıp okula giden, 106 (53 kız ve 53 erkek) tanesi yatılı okula devam eden öğrenciler örnekleminde yapılan araştırmaya göre yatılı okul öğrencilerinin kendilerini daha çok ipotekli kimlik statüsünde bildirdikleri tespit edilmiştir.

Sznitman, Zimmermann ve Van Petegem (2019) tarafından İsviçre’de yaşayan yaş ortalaması 15.08 olan 1105 ergen (%51 kız, %49 erkek) örnekleminde yapılan araştırmaya göre kimlikler açısından en çok bağlanma gösteren ergen gruplarının (başarılı ve ipotekli) en yüksek psikolojik uyuma ve en iyi algılanan aile profiline sahip oldukları tespit edilmiştir. Bununla birlikte hem ebeveyn desteğinin hem de psikolojik kontrol düzeyinin kimlik gelişimi üzerinde etkili olduğu tespit edilmiştir.

Kaddoura ve Sarouphim (2019) tarafından Lübnan’da yaş aralığı 18-21 olan 255 genç yetişkin ve ergen örnekleminde yapılan araştırmaya göre katılımcıların %29.41’i bağımlı kimlik statüsüne sahipken %29.02’sinin askıya alınmış kimlik statüsüne sahip oldukları tespit edilmiştir. Bununla birlikte kimlik statüleri arasında cinsiyet ve akademik değişkenler açısından anlamlı bir fark tespit edilememiştir.

Sica, Ragozini, Di Palma ve Aleni Sestito (2019) tarafından İtalya’da liselerin son iki sınıfına devam eden 315 ergen örnekleminde yapılan araştırmaya göre kimlik statüleri ve yaratıcılık arasında anlamlı ilişki tespit edilmiştir. Ancak her kimlik statüsünün yaratıcılık ile olan ilişkisinin farklılaştığı tespit edilmiştir.

Norozpour, Gharraee, Habibi, Ashouri ve Mousavi (2019) tarafından İran’da 15-18 yaş aralığında bulunan 273 erkek ve 233 kız olmak üzere toplamda 506 ergen örnekleminde yapılan araştırmaya göre ergenlerin ipotekli, askıya alınmış ve dağınık kimlik statüleri için kişilik profillerinin normal aralıkta olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca bu kimlik statülerinde olan ergenler için kişilik envanteri (Minnesota Çok Yönlü Kişilik Envanteri) puan ortalamalarının anlamlı bir farklılaşma göstermediği tespit edilmiştir.

Najmi, Hovsepian, Jamshidibeyk, Nasiripour ve Maracy (2019) tarafından İran’da yaş aralığı 15-18 olan 279 ergen (140 erkek, 139 kız) örnekleminde yapılan araştırmaya göre kimlik krizi ile ailenin demografik özellikleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Sardana, Ganesh ve Sharma (2019) tarafından Hindistan’da 79 kız ve 79 erkek olmak üzere 158 ergen örnekleminde yapılan araştırmaya göre kimlik statüleri ile uyumun çeşitli boyutları arasında belirli düzeylerde anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte doğum sırası açısından kimlik statülerinin farklılaşmadığı tespit edilmiştir. Araştırmanın diğer bulgularına göre cinsiyetler açısından değişkenler arası anlamlı düzeyde farklılaşmalar tespit edilmemiştir.

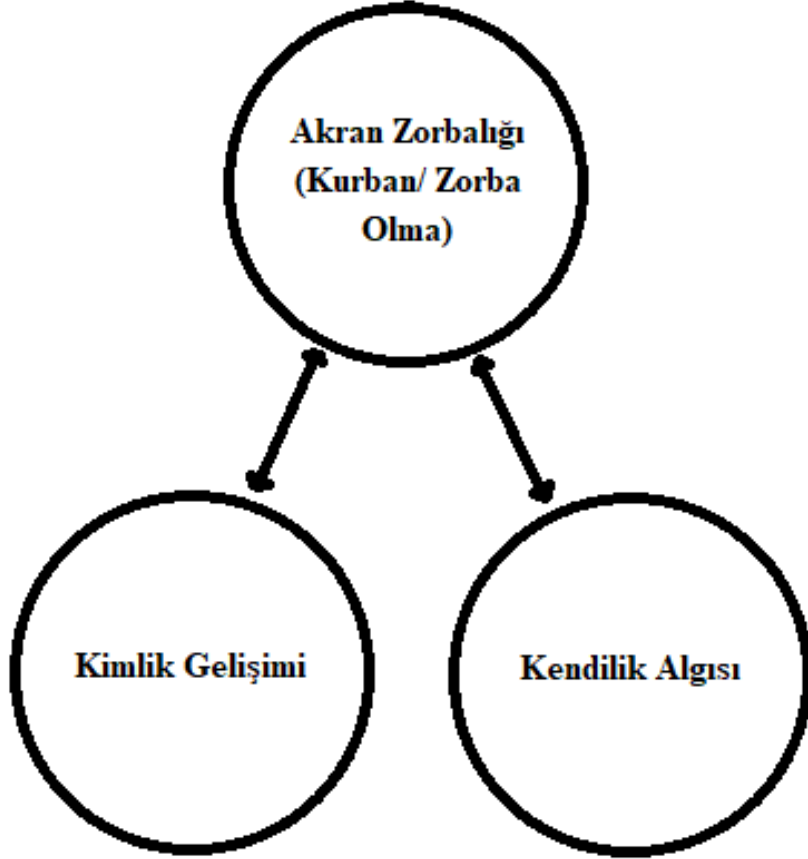
Sarouphim ve Issa (2020) tarafından Lübnan’da 12-17 yaş aralığında olan 429 ergen örnekleminde başarılı, askıya alınmış, bağımlı ve dağınık kimlik statüsü için kız ergenlerin toplam puan ortalamasının erkek öğrencilerden anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Dört kimlik statüsü için de başarı düzeylerinde önemli bir farklılaşma tespit edilememiştir.

BÖLÜM IV

4. YÖNTEM

4.1. ARAŞTIRMA MODELİ

Bu araştırmada akran zorbalığı ile kendilik algısı ve kimlik gelişimi arasındaki ilişkiyi ortaya çıkartmak amacıyla ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Bu modelin kullanılma amacı değişkenler arası ilişkinin yönünün ve düzeyinin ortaya konmasıdır (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2016; Karasar,2018). Araştırma modeli şekil 3.1’de gösterilmiştir.



Şekil 3.1. Araştırma modeli

4.2. ARAŞTIRMANIN EVREN VE ÖRNEKLEMİ

Araştırma evreni Malatya ilinde eğitim gören lise öğrencilerinden oluşmaktadır. Bu araştırmanın örneklemini 2019-2020 eğitim ve öğretim yılında Malatya ilinde MEB'e bağlı orta öğretim kurumlarında öğrenim görmekte olan öğrenciler arasında tabakalı örneklem yoluyla belirlenen 411 lise öğrencisinden oluşmaktadır. Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel'e (2016) göre tabakalı örnekleme yöntemi araştırma evreninin her bir alt grubunun örneklem dışında kalmasını engellemek için kullanılan yöntemdir. Bu yöntemde tabaka içi değişim olabildiğince küçük, tabaka arası değişim oldukça büyük olacak şekilde veri toplama işlemi gerçekleştirilir. Yine bu yöntemde bir tabaka kullanılabileceği gibi birden çok tabakalama da kullanılabilir. Bu amaçla da örneklemin evreni temsil edebilmesi için Malatya ilinin toplam 13 ilçesi içerisinde 4 ilçe kura usulü ile belirlenmiştir. Herhangi bir lise türünün örneklem dışında kalmasına engel olmak için lise türleri tabaka olarak kabul edilmiştir. Bu dört ilçeden türlerine göre (fen lisesi, imam hatip lisesi, meslek lisesi ve anadolu lisesi) okullar ayrı ayrı gruplandırılmıştır. Elde edilen gruplar içerisinde kura usulüyle grup büyüklükleri dikkate alınarak 12 okul belirlenmiştir.

Araştırma örneklemini kapsayacak okullar belirlendikten sonra Malatya İl Milli Eğitim Müdürlüğünden veri toplama işlemi için etik izin alınmıştır (Ek 1). İzin alma işlemi tamamlandıktan sonra aşamalı olarak veri toplama işlemine başlanmıştır. Veri toplama işlemi 02.12.2019 ve 27.12.2019 tarihleri aralığında gerçekleştirilmiştir. Veri toplama işlemi öncesinde okul müdürlükleri ziyaret edilerek gerekli bilgilendirme çalışması yapılmıştır. Veri toplama sürecinde öğrencilere, velilerine ve okul müdürlüklerine gerekli bilgilendirme yapılarak gönüllü katılım sağlanmıştır.

4.3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

4.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Araştırmada katılımcılara ait demografik bilgileri (cinsiyet, sınıf düzeyi ve okul türü) toplamak amacıyla araştırmacı tarafından oluşturulmuş bir kişisel bilgi formu kullanılmıştır. Öğrencilerin soruları daha rahat cevaplaması için kişisel bilgi formunda ad, soyad, okul numarası gibi özel bilgiler içeren sorulara yer verilmemiştir. Bu sayede sorulara verilen cevapların geçerliliği ve güvenilirliğinin artırılması hedeflenmiştir.

4.3.2. Akran Zorbalığı (Kurban – Zorba) Belirleme Ölçeği

Araştırmada akran zorbalarını ve kurbanları belirlemek amacıyla Ayas ve Pişkin (2015) tarafından geliştirilen “Akran Zorbalığı (Kurban – Zorba) Belirleme Ölçeği” kullanılmıştır. Belirtilen ölçek akran zorbalığını altı faktörde (fiziksel zorbalık, sözel zorbalık, izolasyon zorbalığı, söylenti zorbalığı, eşya zorbalığı ve cinsel zorbalık) iki boyutta (ben yaptım ve bana yapıldı) ölçmektedir. Beşli likert tipinde 106 maddeden (53 madde kurban ölçeği, 53 madde zorba ölçeği) oluşan bu ölçme aracında yüksek puanlar yüksek akran zorbalığına işaret etmektedir. Ölçekte akran zorbalığının ben yaptım faktörü maddeleri toplanılarak zorbalık, bana yapıldı maddeleri toplanılarak kurban toplam puanları elde edilmektedir. Kurban ölçeğinin iç tutarlılık katsayısı 0.93, zorba ölçeğinin iç tutarlılık katsayısı ise 0.92 olarak bulunmuştur. Bu araştırma için toplanan verilerden elde edildiği kadarıyla kurban ölçeğinin iç tutarlılık katsayısı 0.93, zorba ölçeğinin iç tutarlılık katsayısı 0.95 düzeyinde olduğu tespit edilmiştir.

4.3.3. Sosyal Karşılaştırma Ölçeği

Ergenlerin kendilik algılarını ölçmek amacıyla bu araştırmada Allan ve Gilbert (1995) tarafından geliştirilen ve kişilerin kendilerini nasıl algıladığını ölçen Sosyal Karşılaştırma Ölçeği kullanılmıştır. Türkçe uyarlaması Şahin, Durak ve Şahin (1993) tarafından yapılmış olan bu ölçek 18 maddeden oluşan altılı likert tipinde iki kutuplu bir ölçektir. Bu ölçeğin Öksüz ve Malhan (2004) tarafından geçerlilik ve güvenilirlik analizleri tekrardan yapılarak ölçek 10 madde ve üç faktör (sosyal sınıf bileşeni, çekicilik bileşeni ve sosyal meziyetler) olarak yeniden revize edilmiştir. Belirtilen bu üç faktör toplam varyansın %56.7'sini açıklamaktadır. Bu üç faktör toplanarak kendilik algısı toplam puanı elde edilmektedir. Ölçekte yüksek puanlar yüksek kendilik algısına işaret etmektedir. Yapılan araştırmalara göre ölçeğin test tekrar test güvenilirlik katsayısı 0.91 düzeyindedir. Bu araştırma için toplanan verilerden elde edildiği kadarıyla belirtilen ölçeğin iç tutarlılık katsayısının 0.84 düzeyinde olduğu tespit edilmiştir.

4.3.4. Genişletilmiş Objektif EGO Kimlik Statüsü Ölçeği

Bu araştırmada kimlik statülerini belirlemek amacıyla Bennion ve Adams (1986) tarafından Marcia'nın geliştirdiği kimlik statülerini temel alarak geliştirilen, Oskay (1998) tarafından Türkçeye uyarlanan "Genişletilmiş Objektif EGO Kimlik Statüsü Ölçeği (Extended Objective Measure of EGO Identity Status)" kullanılmıştır. Bu ölçek 64

maddeden oluşan altılı likert tipinde bir ölçektir (1 = çok yanlış ... 6 = çok doğru). Ölçekteki bir kimlik statüsünden alınabilecek en düşük puan 16, en yüksek puan ise 96'dır. Araştırmacıların konuyla ilgili araştırmaları incelendiğinde benlik kimliği statüleri ölçeğinin güvenilir olduğu gözlemlenmiştir (iç tutarlılık katsayıları başarılı kimlik statüsü için 0.74, ipotekli kimlik statüsü için 0.86, askıya alınmış kimlik statüsü için 0.73 ve dağınık kimlik statüsü için 0.65). Bu araştırma için toplanan verilerden elde edildiği kadarıyla belirtilen ölçeğin genel iç tutarlılık katsayısının 0.90 düzeyinde olduğu tespit edilmiştir.

4.4. VERİ ANALİZİ

Araştırma sürecinde veri toplama işlemi bittikten sonra veriler SPSS 21 paket programına işlenmiştir. Veri girişinden sonra ölçeklerde bulunan kayıp veriler için kayıp veri analizi (Missing Value Analysis) yapılmıştır. 411 katılımcının maddelerden 120 tanesini boş bıraktığı ve kayıp verilerin random dağıldığı gözlenmiştir. Bu nedenle kayıp verilerin yerine grup ortalamaları atanmıştır. Elde edilen maddeler ölçeklerin faktör dağılımına uygun olarak toplanmıştır.

Araştırmada değişkenlerin çarpıklık ve basıklık katsayısı incelenmiştir. Çarpıklık ve basıklık katsayısı -1.5 ve +1.5 aralığında olan değişkenler için parametrik testler, bu aralığın dışında olan değişkenler için nonparametrik testler uygulanmıştır. Kimlik gelişiminin (başarılı kimlik, ipotekli kimlik, askıya alınmış kimlik ve dağınık kimlik) ve kendilik algısının (sosyal sınıf bileşenleri, çekicilik bileşenleri ve sosyal meziyetler) ergenlerde akran zorbalığı (zorba ve kurban) ile olan ilişkisinin ortaya konması için parametrik testlerden Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Analizi (r); nonparametrik testlerden Spearman Brown Sıra Farkları Korelasyon Analizi (r_s) kullanılmıştır. Kimlik gelişiminin, kendilik algısının ve akran zorbalığının cinsiyete göre farklılaşmasını ölçmek için parametrik testlerden ilişkisiz örneklem için t test; nonparametrik testlerden ise Mann Whitney U Testi kullanılmıştır. Kimlik gelişiminin, kendilik algısının ve akran zorbalığının lise türüne göre farklılaşmasını ölçmek amacıyla parametrik testlerden Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA); nonparametrik testlerden ise Kruskal Wallis - H Testi kullanılmıştır (Büyüköztürk, Çokluk ve Köklü, 2016; Büyüköztürk, 2018).

BÖLÜM V

5. BULGULAR

5.1. BETİMSSEL İSTATİSTİKLER

Araştırma örnekleminin cinsiyete, lise türüne ve sınıf düzeyine göre dağılımı tablo 5.1.'de gösterilmiştir.

Tablo 5.1. Araştırma Örnekleminin Cinsiyete, Lise Türüne ve Sınıf Düzeyine Göre Dağılımı (N=411)

		Frekans	%
Cinsiyet	Kız	233	56.7
	Erkek	178	43.3
Lise Türü	Fen Lisesi	106	25.8
	İmam Hatip Lisesi	88	21.4
	Meslek Lisesi	121	29.4
	Anadolu Lisesi	96	23.4
Sınıf Düzeyi	9. Sınıf	133	32.4
	10. Sınıf	109	26.5
	11. Sınıf	80	19.5
	12. Sınıf	89	21.7

Tablo 5.1'e göre araştırma örneklemini 411 lise öğrencisi ergenden oluşmaktadır. Bu ergenlerin 233 tanesi kız, 178 tanesi erkektir. Araştırma örneklemini 106 fen lisesi, 88 imam hatip lisesi, 121 meslek lisesi ve 96 anadolu lisesi öğrencisinden oluşmaktadır. Örneklemdaki ergenlerin 133'ü 9. sınıfta, 109'u 10. sınıfta, 80'i 11. sınıfta ve 89'u ise 12. sınıfta eğitimlerini sürdürmektedirler. Bu araştırma için örneklem grubunun evreni temsil edebildiği düşünülmektedir (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2016; Karasar, 2018).

Araştırma örnekleminin betimsel istatistikleri tablo 5.2.'de verilmiştir.

Tablo 5.2. Betimsel İstatistikler (N=411)

		<i>İstatistiki Değerler</i>			
		<i>Ortalama</i>	<i>Standart Sapma</i>	<i>Çarpıklık Katsayısı</i>	<i>Basıklık Katsayısı</i>
Kendilik Algısı	Toplam	44.00	10.57	-0.92	0.43
	Sosyal Sınıf Bileşeni	13.06	3.58	-0.66	-0.18
	Çekicilik Bileşeni	18.56	5.07	-1.00	0.14
	Sosyal Meziyetler	12.37	3.74	-0.33	-0.58
Ego Kimlik Statüleri	Başarılı Kimlik	56.03	13.05	-0.38	1.22
	Askıya Alınmış Kimlik	49.51	13.30	0.05	0.77
	İpotekli Kimlik	45.00	15.67	0.31	0.20
	Dağınık Kimlik	47.37	13.04	0.42	1.15
Akran Zorbalığı (Kurban Olma)	Toplam	83.48	30.48	1.61	2.41
	Kurban Fiziksel	26.20	10.11	1.07	0.51
	Kurban Sözel	11.81	5.04	1.25	1.14
	Kurban İzolasyon	8.80	4.66	2.49	5.49
	Kurban Söylenti	7.70	4.09	1.94	3.41
	Kurban Eşya	14.62	7.67	2.54	6.88
	Kurban Cinsel	14.32	7.75	2.63	7.25
Akran Zorbalığı (Zorba Olma)	Toplam	68.92	22.26	2.82	9.53
	Zorba Fiziksel	20.71	6.05	1.28	1.11
	Zorba Sözel	9.09	2.63	1.40	1.46
	Zorba İzolasyon	8.08	4.38	3.11	10.44
	Zorba Söylenti	6.09	3.20	4.19	18.83
	Zorba Eşya	12.45	6.47	4.06	17.55
	Zorba Cinsel	12.48	6.72	3.69	13.94

Tablo 5.2.'ye göre araştırma değişkeninin çarpıklık ve basıklık katsayısı incelendiğinde kendilik algısı toplam puanın, sosyal sınıf bileşeninin, çekicilik bileşeninin, sosyal meziyetin, başarılı kimlik statüsünün, askıya alınmış kimlik statüsünün, ipotekli kimlik statüsünün, dağınık kimlik statüsünün, fiziksel ve sözel zorbalık kurbanı olmanın; fiziksel ve sözel zorba olmanın çarpıklık ve basıklık katsayısının -1.5 ve +1.5 aralığında olduğu görülmektedir. Ancak zorba ve kurban olma toplam puanlarının; izolasyon, söylenti, eşya ve cinsel zorbalık kurbanı olmanın ve izolasyon, söylenti, eşya ve cinsel zorba olmanın çarpıklık basıklık katsayısının -1.5 ve +1.5 aralığında olmadığı görülmektedir. Bu durumda çarpıklık basıklık katsayısı -1.5 ve +1.5 aralığında olan değişkenler için parametrik testler uygulanmıştır. Bu aralığın dışında olan değişkenler için nonparametrik testler uygulanmıştır (Tabachnick ve Fidell, 2013).

5.2. KORELASYON ANALİZİ SONUÇLARI

5.2.1. Ergenlerde Kendilik Algısı ve Kimlik Statülerinin Akran Zorbalığı ile İlişkisi

Ergenlerde kendilik algısının ve kimlik statülerinin akran zorbalığı ile olan ilişkisinin belirlenmesi için Spearman Brown Sıra Farkları Korelasyon Analizi (r_s) kullanılmıştır. Kendilik algısı ve kimlik statüleri arasındaki ilişkileri belirlemek için Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Analizi (r) kullanılmıştır. Korelasyon analizi sonuçları tablo 5.3.'te gösterilmiştir.

Tablo 5.3. Kendilik Algısı ve Kimlik Statüleri ile Akran Zorbalığının Korelasyon Analizi (r , r_s) Sonuçları ($N=411$)

	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
1. Kendilik Algısı	1						
2. Başarılı Kimlik	0.03	1					
3. Askıya A. Kimlik	-0.08	0.61*	1				
4. İpotekli Kimlik	-0.10*	0.40*	0.60*	1			
5. Dağınık Kimlik	-0.13*	0.49*	0.66*	0.62*	1		
6. Kurban Olma	-0.18*	-0.04	0.12*	0.14*	0.12*	1	
7. Zorba Olma	-0.16*	-0.04	0.08	0.11*	0.14*	0.55*	1

* $p<0.05$

Tablo 5.3.'e göre akran zorbalığı kurbanı olma ile kendilik algısı arasında negatif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir ($r_s=-0.18$, $p<0.05$).

Akran zorbalığı kurbanı olma ile askıya alınmış kimlik ($r_s=0.12$, $p<0.05$), ipotekli kimlik ($r_s=0.14$, $p<0.05$) ve dağınık kimlik ($r_s=0.12$, $p<0.05$) statüleri arasında pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Ancak akran zorbalığı kurbanı olma ile başarılı kimlik statüsü arasında anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir ($r_s=0.04$, $p>0.05$).

Akran zorbalığı kurbanı olma ile akran zorbası olma arasında pozitif yönde orta düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir ($r_s=0.55$, $p<0.05$).

Akran zorbası olma ile kendilik algısı arasında negatif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir ($r_s=-0.16$, $p<0.05$).

Akran zorbası olma ile ipotekli kimlik ($r_s=0.11$, $p<0.05$) ve dağınık kimlik ($r_s=0.14$, $p<0.05$) statüleri arasında pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Ancak akran zorbası olma ile başarılı kimlik ($r_s=-0.04$, $p>0.05$) ve askıya alınmış kimlik ($r_s=0.08$, $p>0.05$) statüleri arasında anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir.

Kendilik algısı ile ipotekli ($r=-0.10$, $p<0.05$) ve dağınık ($r=-0.13$, $p<0.05$) kimlik statüleri arasında negatif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Ancak kendilik algısı ile başarılı ($r=0.03$, $p>0.05$) ve askıya alınmış ($r=-0.08$, $p>0.05$) kimlik statüleri arasında anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir. Kimlik statüleri arasında çeşitli düzeylerde pozitif yönde anlamlı ilişkiler tespit edilmiştir.

5.2.2. Ergenlerde Kendilik Algısının ve Akran Zorbalığının Alt Boyutları Arasındaki İlişki

Kendilik algısının alt boyutları olan sosyal sınıf bileşeni, çekicilik bileşeni ve sosyal meziyetler ile akran zorbalığının alt faktörleri fiziksel kurban/ zorba olma, sözel kurban/ zorba olma, izolasyon kurban/ zorba olma, söylenti kurban/ zorba olma, eşya kurban/ zorba olma ve cinsel kurban/ zorba olma arasındaki ilişkinin tespit edilmesi için Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Analizi (r) ve Spearman Brown Sıra Farkları Korelasyon Analizi (r_s) kullanılmıştır. Korelasyon analizi sonuçları Tablo 5.4.'te gösterilmiştir.

Tablo 5.4. Kendilik Algısının ve Akran Zorbalığının Alt Boyutlarının Korelasyon Analizi Sonuçları ($N=411$)

	<i>Sosyal Sınıf Bileşeni</i>	<i>Çekicilik Bileşeni</i>	<i>Sosyal Meziyetler</i>
Fiziksel Kurban	-0.10*	-0.22*	-0.19*
Sözel Kurban	-0.04	-0.18*	-0.12*
Fiziksel Zorba	-0.03	0.00	-0.14*
Sözel Zorba	0.05	-0.03	-0.03
İzolasyon Kurban	-0.06	-0.27*	-0.12*

Söylenti Kurban	-0.05	-0.20*	-0.12*
Eşya Kurban	-0.02	-0.16*	-0.15*
Cinsel Kurban	-0.02	-0.14*	-0.12*
İzolasyon Zorba	-0.03	-0.13*	-0.11*
Söylenti Zorba	-0.02	-0.13*	-0.09*
Eşya Zorba	-0.05	-0.06	-0.15*
Cinsel Zorba	-0.02	-0.10*	-0.12*

* $p < 0.05$

Tablo 5.4.'e göre sosyal sınıf bileşeni ve fiziksel zorbalık kurbanı olma arasında negatif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir ($r = -0.10$, $p < 0.05$). Sosyal sınıf bileşeninin, sözel zorbalık kurbanı olma ($r = -0.04$, $p > 0.05$) ve fiziksel ($r = -0.03$, $p > 0.05$) / sözel ($r = 0.05$, $p > 0.05$) zorba olma ile arasında anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir.

Çekicilik bileşeni ile fiziksel ($r = -0.22$, $p < 0.05$) ve sözel ($r = -0.18$, $p < 0.05$) zorbalık kurbanı olma arasında negatif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Çekicilik bileşeni ile fiziksel ($r = 0.00$, $p > 0.05$) ve sözel ($r = -0.03$, $p > 0.05$) zorba olma arasında anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir.

Sosyal meziyetler ile fiziksel ($r = -0.19$, $p < 0.05$), sözel ($r = -0.12$, $p < 0.05$) zorbalık kurbanı olma ve fiziksel zorba olma ($r = -0.14$, $p < 0.05$) arasında negatif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Sosyal meziyetler ile sözel zorba olma arasında anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir ($r = -0.03$, $p > 0.05$).

Sosyal sınıf bileşeni ile izolasyon ($r_s = -0.06$, $p > 0.05$), söylenti ($r_s = -0.05$, $p > 0.05$), eşya ($r_s = -0.02$, $p > 0.05$) ve cinsel ($r_s = -0.02$, $p > 0.05$) zorbalık kurbanı olma arasında anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir. Sosyal sınıf bileşeni ile izolasyon ($r_s = -0.03$, $p > 0.05$), söylenti ($r_s = -0.02$, $p > 0.05$), eşya ($r_s = -0.05$, $p > 0.05$) ve cinsel ($r_s = -0.02$, $p > 0.05$) zorba olma arasında anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir.

Çekicilik bileşeni ile izolasyon ($r_s = -0.27$, $p < 0.05$), söylenti ($r_s = -0.20$, $p < 0.05$), eşya ($r_s = -0.16$, $p < 0.05$) ve cinsel ($r_s = -0.14$, $p < 0.05$) zorbalık kurbanı olma arasında negatif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Çekicilik bileşeni ile izolasyon ($r_s = -0.13$, $p < 0.05$), söylenti ($r_s = -0.13$, $p < 0.05$) ve cinsel ($r_s = -0.10$, $p < 0.05$) zorba olma arasında negatif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Ancak çekicilik bileşeni ile eşya zorbalığı zorbası olma arasında anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir ($r_s=-0.06$, $p>0.05$).

Sosyal meziyetler ile izolasyon ($r_s=-0.12$, $p<0.05$), söylenti ($r_s=-0.12$, $p<0.05$), eşya ($r_s=-0.15$, $p<0.05$) ve cinsel ($r_s=-0.12$, $p<0.05$) zorbalık kurbanı olma arasında negatif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Sosyal meziyetler ile izolasyon ($r_s=-0.11$, $p<0.05$), söylenti ($r_s=-0.09$, $p<0.05$), eşya ($r_s=-0.15$, $p<0.05$) ve cinsel ($r_s=-0.12$, $p<0.05$) zorba olma arasında negatif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

5.2.3. Ergenlerde Kimlik Statülerinin ve Akran Zorbalığının Alt Boyutları Arasındaki İlişki

Kimlik statülerinin alt boyutları başarılı kimlik, askıya alınmış kimlik, ipotekli kimlik ve dağınık kimlik statülerinin fiziksel kurban/ zorba olma, sözel kurban/ zorba olma, izolasyon kurban/ zorba olma, söylenti kurban/ zorba olma, eşya kurban/ zorba olma ve cinsel kurban/ zorba olma arasındaki ilişkinin tespit edilebilmesi için parametrik testlerden Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Analizi (r) ve nonparametrik testlerden Spearman Brown Sıra Farkları Korelasyon Analizi (r_s) kullanılmıştır. Korelasyon analizi sonuçları Tablo 5. 5.'te gösterilmiştir.

Tablo 5.5. Ego Kimlik Statülerinin ve Akran Zorbalığının Alt Boyutlarının Korelasyon Analizi Sonuçları ($N=411$)

	Başarılı Kimlik	Askıya A. Kimlik	İpotekli Kimlik	Dağınık Kimlik
Fiziksel Kurban	-0.02	0.10*	0.13*	0.10*
Sözel Kurban	0.08	0.16*	0.11*	0.13*
Fiziksel Zorba	0.04	0.13*	0.09*	0.11*
Sözel Zorba	0.01	0.05	0.07	0.10*
İzolasyon Kurban	-0.10*	0.03	0.04	0.4
Söylenti Kurban	-0.07	0.08	0.08	0.09
Eşya Kurban	-0.02	0.10*	0.11*	0.10*
Cinsel Kurban	-0.01	0.07	0.12*	0.07
İzolasyon Zorba	-0.06	-0.01	0.06	0.09
Söylenti Zorba	-0.08	0.08	0.12*	0.11*

Eşya Zorba	0.00	0.07	0.09	0.13*
Cinsel Zorba	0.00	0.08	0.10*	0.06

* $p < 0.05$

Tablo 5.5.'e göre başarılı kimlik statüsü ile fiziksel ($r = -0.02$, $p > 0.05$) ve sözel ($r = 0.08$, $p > 0.05$) zorbalık kurbanı olma arasında; fiziksel ($r = 0.04$, $p > 0.05$) ve sözel ($r = 0.01$, $p > 0.05$) zorba olma arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmemiştir.

Askıya alınmış kimlik statüsü ile fiziksel ($r = 0.10$, $p < 0.05$) ve sözel ($r = 0.16$, $p < 0.05$) zorbalık kurbanı olma arasında pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Askıya alınmış kimlik statüsü ile fiziksel ($r = 0.13$, $p < 0.05$) zorba olma arasında pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilirken sözel zorba ($r = 0.05$, $p > 0.05$) olma ile arasında anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir.

İpotekli kimlik statüsü ile fiziksel ($r = 0.13$, $p < 0.05$) ve sözel ($r = 0.11$, $p < 0.05$) zorbalık kurbanı olma arasında pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. İpotekli kimlik statüsü ile fiziksel zorba ($r = 0.09$, $p < 0.05$) olma arasında pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilirken sözel zorba ($r = 0.05$, $p > 0.05$) olma ile arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmemiştir.

Dağınık kimlik statüsü ile fiziksel ($r = 0.10$, $p < 0.05$) ve sözel ($r = 0.13$, $p < 0.05$) zorbalık kurbanı olma arasında pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Dağınık kimlik statüsü ile fiziksel ($r = 0.11$, $p < 0.05$) ve sözel ($r = 0.10$, $p < 0.05$) zorba olma arasında pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Başarılı kimlik statüsü ile izolasyon zorbalığı kurbanlığı arasında negatif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir ($r_s = -0.10$, $p < 0.05$). Ancak başarılı kimlik statüsü ile söylenti ($r_s = -0.07$, $p > 0.05$), eşya ($r_s = -0.02$, $p > 0.05$) ve cinsel ($r_s = -0.01$, $p > 0.05$) zorbalık kurbanı olma arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmemiştir. Başarılı kimlik statüsü ile izolasyon ($r_s = -0.06$, $p > 0.05$), söylenti ($r_s = -0.08$, $p > 0.05$), eşya ($r_s = 0.00$, $p > 0.05$) ve cinsel ($r_s = 0.00$, $p > 0.05$) zorba olma arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmemiştir.

Askıya alınmış kimlik statüsü ile eşya zorbalığı kurbanlığı arasında pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir ($r_s = 0.10$, $p < 0.05$). Ancak askıya alınmış kimlik statüsü ile izolasyon ($r_s = 0.03$, $p > 0.05$), söylenti ($r_s = 0.08$, $p > 0.05$) ve cinsel ($r_s = 0.07$, $p > 0.05$) zorbalık kurbanı olma arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmemiştir.

Askıya alınmış kimlik statüsü ile izolasyon ($r_s=-0.01, p>0.05$), söylenti ($r_s=0.08, p>0.05$), eşya ($r_s=0.07, p>0.05$) ve cinsel ($r_s=0.08, p>0.05$) zorbalık yapma arasında anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir.

İpotekli kimlik statüsü ile eşya ($r_s=0.11, p<0.05$) ve cinsel ($r_s=0.12, p<0.05$) zorbalık kurbanı olma arasında pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Ancak ipotekli kimlik statüsü ile izolasyon ($r_s=0.04, p>0.05$) ve söylenti ($r_s=0.07, p>0.05$) zorbalığı kurbanı olma arasında anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir. İpotekli kimlik statüsü ile söylenti ($r_s=0.12, p<0.05$) ve cinsel ($r_s=0.10, p<0.05$) zorba olma arasında pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Ancak ipotekli kimlik statüsü ile izolasyon ($r_s=0.06, p>0.05$) ve eşya ($r_s=0.09, p>0.05$) zorbası olma arasında anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir.

Dağınık kimlik statüsü ile eşya zorbalığı kurbanı olma arasında pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir ($r_s=0.10, p<0.05$). Ancak dağınık kimlik statüsü ile izolasyon ($r_s=0.04, p>0.05$), söylenti ($r_s=0.09, p>0.05$) ve cinsel ($r_s=0.07, p>0.05$) zorbalık kurbanı olma arasında anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir. Dağınık kimlik statüsü ile söylenti ($r_s=0.11, p<0.05$) ve eşya ($r_s=0.13, p<0.01$) zorbası olma arasında pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Ancak dağınık kimlik statüsü ile izolasyon ($r_s=0.09, p>0.05$) ve cinsel ($r_s=0.06, p>0.05$) zorba olma arasında anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir.

5.3. DEĞİŞKENLERİN CİNSİYETE GÖRE FARKLILAŞMALARI

5.3.1. Ergenlerde Kendilik Algısının Alt Boyutlarının Cinsiyete Göre Farklılaşması

Kendilik algısının alt boyutları olan sosyal sınıf bileşeni, çekicilik bileşeni ve sosyal meziyetlerin cinsiyete göre farklılaşmasını tespit etmek için bağımsız örneklemeler için t test yapılmıştır. t test sonuçları tablo 5. 6'da gösterilmiştir.

Tablo 5. 6. Kendilik Algısı t Test Analizi Sonuçları (N=411)

	<i>Grup</i>	<i>N</i>	<i>Ortalama</i>	<i>Standart Sapma</i>	<i>t</i>	<i>sd</i>	<i>p</i>
Sosyal Sınıf	Kız	233	12.97	3.56	-0.57	409	0.56
Bileşeni	Erkek	178	13.17	3.61			

Çekicilik Bileşeni	Kız	233	19.24	4.69	3.13	409	0.00*
	Erkek	178	17.68	5.41			
Sosyal Meziyetler	Kız	233	12.54	3.62	1.06	409	0.28
	Erkek	178	12.14	3.89			

* $p < 0.05$

Tablo 5.6.'ya göre ergenlerde sosyal sınıf bileşeni puan ortalamalarının cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı fark göstermediği tespit edilmiştir ($t_{409} = -0.57, p > 0.05$).

Ergenlerde çekicilik bileşeni puan ortalamalarının cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı fark gösterdiği tespit edilmiştir ($t_{409} = 3.13, p < 0.05$). Sonuçlar, kız ergenlerin ($\bar{X}_K = 19.24$) erkek ergenlere ($\bar{X}_E = 17.68$) göre kendilerine yönelik daha yüksek çekicilik bileşeni algısı eğilimi taşıdığına işaret etmektedir.

Ergenlerde sosyal meziyetler puan ortalamalarının cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı fark göstermediği tespit edilmiştir ($t_{409} = 1.06, p > 0.05$).

5.3.2. Ergenlerde Kimlik Statüleri Alt Boyutlarının Cinsiyete Göre Farklılaşması

Ergenlerde kimlik statülerinin cinsiyete göre farklılaşmasını tespit etmek için bağımsız örneklem için t test yapılmıştır. t test sonuçları tablo 5. 7'de gösterilmiştir.

Tablo 5.7. Kimlik Statüleri t Test Analizi Sonuçları (N=411)

	Grup	N	Ortalama	Standart Sapma	t	sd	p
Başarılı Kimlik	Kız	233	55.93	12.22	-0.16	409	0.87
	Erkek	178	56.15	14.10			
Askıya A. Kimlik	Kız	233	49.11	13.03	-0.69	409	0.48
	Erkek	178	50.03	13.67			
İpotekli Kimlik	Kız	233	44.20	15.00	-1.18	409	0.23
	Erkek	178	46.05	16.50			
Dağımk Kimlik	Kız	233	46.94	12.13	-0.75	409	0.45
	Erkek	178	47.92	14.16			

* $p < 0.05$

Tablo 5.7.'ye göre ergenlerde başarılı kimlik statüsü puan ortalamalarının cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı fark göstermediği tespit edilmiştir ($t_{409}=-0.16, p>0.05$).

Ergenlerde askıya alınmış kimlik statüsü puan ortalamalarının cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı fark göstermediği tespit edilmiştir ($t_{409}=-0.69, p>0.05$).

Ergenlerde ipotekli kimlik statüsü puan ortalamalarının cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı fark göstermediği tespit edilmiştir ($t_{409}=-1.18, p>0.05$).

Ergenlerde dağıntık kimlik statüsü puan ortalamalarının cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı fark göstermediği tespit edilmiştir ($t_{409}=-0.75, p>0.05$).

5.3.3. Ergenlerde Akran Zorbalığının Alt Boyutlarının Cinsiyete Göre Farklılaşması

Ergenlerde akran zorbalığının (fiziksel, sözel zorbalık kurbanlığı; fiziksel, sözel zorbalık) cinsiyete göre farklılaşmasını tespit etmek için bağımsız örneklem için t test yapılmıştır. t test sonuçları tablo 5. 8'de gösterilmiştir.

Tablo 5.8. Akran Zorbalığı (fiziksel, sözel zorbalık kurbanlığı; fiziksel, sözel zorbalık) t test Analizi Sonuçları (N=411)

	Grup	N	Ortalama	Standart Sapma	t	sd	p
Fiziksel Kurban	Kız	233	23.51	9.16	-6.48	409	0.00*
	Erkek	178	29.73	10.23			
Sözel Kurban	Kız	233	10.95	4.82	-4.03	409	0.00*
	Erkek	178	12.94	5.12			
Fiziksel Zorba	Kız	233	19.76	6.07	-3.68	409	0.00*
	Erkek	178	21.95	5.82			
Sözel Kurban	Kız	233	8.72	2.51	-3.23	409	0.00*
	Erkek	178	9.56	2.72			

* $p<0.05$

Tablo 5.8.'e göre ergenlerde fiziksel zorbalık kurbanı olma puan ortalamalarının cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı fark gösterdiği tespit edilmiştir ($t_{409}=-6.48,$

$p<0.05$). Sonuçlar, erkek ergenlerin ($\bar{X}_E= 29.73$) kız ergenlere ($\bar{X}_K=23.51$) göre daha yüksek fiziksel zorbalık kurbanı olduklarına işaret etmektedir.

Ergenlerde sözel zorbalık kurbanı olma puan ortalamalarının cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı fark gösterdiği tespit edilmiştir ($t_{409}=-4.03$, $p<0.05$). Sonuçlar, erkek ergenlerin ($\bar{X}_E= 12.94$) kız ergenlere ($\bar{X}_K=10.95$) göre daha yüksek sözel zorbalık kurbanı olduklarına işaret etmektedir.

Ergenlerde fiziksel zorba olma puan ortalamalarının cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı fark gösterdiği tespit edilmiştir ($t_{409}=-3.68$, $p<0.05$). Sonuçlar, erkek ergenlerin ($\bar{X}_E= 21.95$) kız ergenlere ($\bar{X}_K=19.76$) göre daha yüksek fiziksel zorba olduklarına işaret etmektedir.

Ergenlerde sözel zorba olma puan ortalamalarının cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı fark gösterdiği tespit edilmiştir ($t_{409}=-3.23$, $p<0.05$). Sonuçlar, erkek ergenlerin ($\bar{X}_E= 9.56$) kız ergenlere ($\bar{X}_K=8.72$) göre daha yüksek sözel zorba olduklarına işaret etmektedir.

Ergenlerde akran zorbalığının (izolasyon, söylenti, eşya ve cinsel zorbalık kurbanlığı; izolasyon, söylenti, eşya ve cinsel zorbalık) cinsiyete göre farklılaşmasını tespit etmek için Mann Whitney U Testi yapılmıştır. Mann Whitney U Testi sonuçları tablo 5.9.'da gösterilmiştir.

Tablo 5.9. Akran Zorbalığı (izolasyon, söylenti, eşya ve cinsel zorbalık kurbanlığı; izolasyon, söylenti, eşya ve cinsel zorbalığı) Mann Whitney U Testi Sonuçları (N = 411)

	Grup	N	Sıra Ort.	Sıra Top.	U	z	p
İzolasyon Kurban	Kız	233	194.06	45215.50	17954.50	-2.46	0.01*
	Erkek	178	221.63	39450.50			
Söylenti Kurban	Kız	233	189.63	44183.00	16922.00	-3.37	0.00*
	Erkek	178	227.43	40483.00			
Eşya Kurban	Kız	233	189.99	44267.00	17006.00	-3.23	0.00*
	Erkek	178	226.96	40399.00			
Cinsel Kurban	Kız	233	184.86	43072.00	15811.00	-4.33	0.00*
	Erkek	178	233.67	41594.00			
İzolasyon Zorba	Kız	233	200.80	46787.00	19526.00	-1.15	0.25
	Erkek	178	212.80	37879.00			
Söylenti Zorba	Kız	233	196.33	45746.00	18485.00	-2.48	0.01*
	Erkek	178	218.65	38920.00			

Eşya Zorba	Kız	233	193.70	45131.50	17870.50	-2.75	0.00*
	Erkek	178	222.10	39.534.50			
Cinsel Zorba	Kız	233	192.53	44859.00	17598.00	-3.15	0.00*
	Erkek	178	223.63	39807.00			

* $p<0.05$

Tablo 5.9.'a göre ergenlerde izolasyon zorbalığı kurbanı olmanın cinsiyete göre farklılaştığı tespit edilmiştir ($U = 17954.50$, $z = -2.46$, $p<0.05$). Sonuçlar erkek ergenlerin (Sıra Ort.=221.63) kız ergenlere (Sıra Ort.=194.06) göre daha yüksek izolasyon zorbalığı kurbanı olduklarına işaret etmektedir.

Ergenlerde söylenti zorbalığı kurbanı olmanın cinsiyete göre farklılaştığı tespit edilmiştir ($U = 16922.00$, $z = -3.37$, $p<0.05$). Sonuçlar erkek ergenlerin (Sıra Ort.=227.43) kız ergenlere (Sıra Ort.=189.63) göre daha yüksek söylenti zorbalığı kurbanı olduklarına işaret etmektedir.

Ergenlerde eşya zorbalığı kurbanı olmanın cinsiyete göre farklılaştığı tespit edilmiştir ($U = 17006.00$, $z = -3.23$, $p<0.05$). Sonuçlar erkek ergenlerin (Sıra Ort.=226.96) kız ergenlere (Sıra Ort.=189.99) göre daha yüksek eşya zorbalığı kurbanı olduklarına işaret etmektedir.

Ergenlerde cinsel zorbalık kurbanı olmanın cinsiyete göre farklılaştığı tespit edilmiştir ($U = 15811.00$, $z = -4.33$, $p<0.05$). Sonuçlar erkek ergenlerin (Sıra Ort.=233.67) kız ergenlere (Sıra Ort.=184.86) göre daha yüksek cinsel zorbalık kurbanı olduklarına işaret etmektedir.

Ergenlerde izolasyon zorbası olmanın cinsiyete göre farklılaşmadığı tespit edilmiştir ($U = 19526.00$, $z = -1.15$, $p>0.05$).

Ergenlerde söylenti zorbası olmanın cinsiyete göre farklılaştığı tespit edilmiştir ($U = 18485.00$, $z = -2.48$, $p<0.05$). Sonuçlar erkek ergenlerin (Sıra Ort.=218.65) kız ergenlere (Sıra Ort.=196.33) göre daha yüksek söylenti zorbası olduklarına işaret etmektedir.

Ergenlerde eşya zorbası olmanın cinsiyete göre farklılaştığı tespit edilmiştir ($U = 17870.50$, $z = -2.75$, $p<0.05$). Sonuçlar erkek ergenlerin (Sıra Ort.=222.10) kız ergenlere (Sıra Ort.=193.70) göre daha yüksek eşya zorbası olduklarına işaret etmektedir.

Ergenlerde cinsel zorba olmanın cinsiyete göre farklılaştığı tespit edilmiştir ($U = 17598.00$, $z = -3.15$, $p<0.05$). Sonuçlar erkek ergenlerin (Sıra Ort.=223.63) kız ergenlere

(Sıra Ort.=192.53) göre daha yüksek cinsel zorba olduklarına işaret etmektedir.

5.4. DEĞİŞKENLERİN LİSE TÜRÜNE GÖRE FARKLILAŞMASI

5.4.1. Ergenlerde Kendilik Algısının Alt Boyutlarının Lise Türüne Göre Farklılaşması

Kendilik algısının alt boyutları olan sosyal sınıf bileşeni, çekicilik bileşeni ve sosyal meziyetlerin lise türüne göre farklılaşmasını tespit etmek için Bağımsız Örneklemeler İçin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) yapılmıştır. Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) öncesinde varyans homojenliğini test etmek için Levene Testi yapılmıştır. Levene Testi sonucu tablo 5.10.'da gösterilmiştir.

Tablo 5. 10. Sosyal Sınıf Bileşeni, Çekicilik Bileşeni ve Sosyal Meziyetlerin Levene Testi Sonuçları

	<i>Levene İstatistiği</i>	<i>sd1</i>	<i>sd2</i>	<i>p</i>
Sosyal Sınıf Bileşeni	11.41	3	407	0.00*
Çekicilik Bileşeni	25.69	3	407	0.00*
Sosyal Meziyetler	13.11	3	407	0.00*

* $p < 0.05$

Tablo 5.10.'a göre sosyal sınıf bileşeni, çekicilik bileşeni ve sosyal meziyetin lise türüne göre alt gruplarının varyansları arasında anlamlı fark olduğu tespit edilmiştir. Varyansların homojen dağılmadığı bu durumda Games – Howell Testi kullanılarak çoklu karşılaştırmalar yapılmıştır.

Sosyal sınıf bileşeni, çekicilik bileşeni ve sosyal meziyetlerin lise türüne göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) sonuçları tablo 5.11.'de gösterilmiştir.

Tablo 5.11. Sosyal Sınıf Bileşeni, Çekicilik Bileşeni ve Sosyal Meziyetlerin Lise Türüne Göre Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları (N=411)

	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ort.	F	p	Anlamlı Fark
Sosyal Sınıf Bileşeni	Gruplar arası	185.72	3	61.908	4.946	0.00*	Fen L. – Meslek L. Meslek L. – Anadolu L.
	Gruplar içi	5094.23	407	12.517			
	Toplam	5279.95	410				
Çekicilik Bileşeni	Gruplar arası	1193.09	3	397.69	17.30	0.00*	Fen L. - Meslek L. Fen L. - İmam H. L. İmam H. L. - Meslek L. Meslek L. - Anadolu L.
	Gruplar içi	9352.27	407	22.97			
	Toplam	10545.37	410				
Sosyal Meziyetler	Gruplar arası	247.19	3	82.39	6.09	0.00*	Fen L. - Meslek L. İmam H. L. - Meslek L. Anadolu L.- Meslek L.
	Gruplar içi	5501.32	407	13.51			
	Toplam	5748.51	410				

*p<0.05

Tablo 5.11.'e göre 4 farklı lise türünden 411 kişilik bir öğrenci grubunun sosyal sınıf bileşeni ortalamaları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını sınamak için eğitimlerini sürdürdükleri liselere göre oluşturulan grupların sosyal sınıf bileşeni ortalamaları ilişkisiz örneklem için tek yönlü varyans analizi ile karşılaştırılmıştır. Test sonucunda fen lisesi ($\bar{X} = 13.68$), anadolu lisesi ($\bar{X} = 13.52$), meslek lisesi ($\bar{X} = 12.25$) ve imam hatip lisesi ($\bar{X} = 13.15$) öğrencilerinin sosyal sınıf bileşeni düzeylerinin en az ikisi arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu tespit edilmiştir [$F_{(410-3)}=4.946$, $p<0.05$]. Test sonucu hesaplanan etki büyüklüğü ($\eta^2=0.035$) bu farkın orta düzeyde olduğunu göstermektedir (Büyüköztürk, Çokluk ve Köklü, 2016). Yapılan Games – Howell çoklu karşılaştırma testi sonucunda anlamlı farkın fen lisesi ve meslek lisesi öğrencileri ile birlikte, meslek lisesi ve anadolu lisesi öğrencileri arasında olduğu görülmektedir.

4 farklı lise türünden 411 kişilik bir öğrenci grubunun çekicilik bileşeni ortalamaları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını sınamak için eğitimlerini sürdürdükleri liselere göre oluşturulan grupların çekicilik bileşeni ortalamaları ilişkisiz

örneklem için tek yönlü varyans analizi ile karşılaştırılmıştır. Test sonucunda fen lisesi ($\bar{X} = 20.32$), anadolu lisesi ($\bar{X} = 19.73$), meslek lisesi ($\bar{X} = 16.10$) ve imam hatip lisesi ($\bar{X} = 18.56$) öğrencilerinin çekicilik bileşeni düzeylerinin en az ikisi arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu tespit edilmiştir [$F_{(410-3)}=17.30, p<0.05$]. Test sonucu hesaplanan etki büyüklüğü ($\eta^2=0.11$) bu farkın geniş düzeyde olduğunu göstermektedir (Büyüköztürk, Çokluk ve Köklü, 2016). Yapılan Games – Howell çoklu karşılaştırma testi sonucunda anlamlı farkın fen lisesi ve meslek lisesi öğrencileri, fen lisesi ve imam hatip lisesi, imam hatip lisesi ve meslek lisesi öğrencileri ile birlikte meslek lisesi ve anadolu lisesi öğrencileri arasında olduğu görülmektedir.

4 farklı lise türünden 411 kişilik bir öğrenci grubunun sosyal meziyetler ortalamaları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını sınamak için eğitimlerini sürdürdükleri liselere göre oluşturulan grupların sosyal meziyetlerin ortalamaları ilişkisiz örneklem için tek yönlü varyans analizi ile karşılaştırılmıştır. Test sonucunda fen lisesi ($\bar{X} = 12.90$), anadolu lisesi ($\bar{X} = 12.98$), meslek lisesi ($\bar{X} = 11.18$) ve imam hatip lisesi ($\bar{X} = 12.69$) öğrencilerinin sosyal meziyetler düzeylerinin en az ikisi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir [$F_{(410-3)}=6.09, p<0.05$]. Test sonucu hesaplanan etki büyüklüğü ($\eta^2=0.043$) bu farkın orta düzeyde olduğunu göstermektedir (Büyüköztürk, Çokluk ve Köklü, 2016). Yapılan Games – Howell çoklu karşılaştırma testi sonucunda anlamlı farkın fen lisesi ve meslek lisesi öğrencileri, imam hatip lisesi ve meslek lisesi öğrencileri ile birlikte meslek lisesi ve anadolu lisesi öğrencileri arasında olduğu görülmektedir.

5. 4. 2. Ergenlerde Kimlik Statüleri Alt Boyutlarının Lise Türüne Göre Farklılaşması

Kimlik statülerinin lise türüne göre farklılaşmasını tespit etmek için Bağımsız Örneklem İçin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) yapılmıştır. Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) öncesinde varyans homojenliğini test etmek için Levene Testi yapılmıştır. Levene Testi sonucu tablo 5.12.'de gösterilmiştir.

Tablo 5.12. Kimlik Statülerinin Levene Testi Sonuçları

	<i>Levene İstatistiği</i>	<i>sd1</i>	<i>sd2</i>	<i>p</i>
Başarılı Kimlik	0.92	3	407	0.39
Askıya A. Kimlik	0.29	3	407	0.83
İpotekli Kimlik	1.15	3	407	0.32
Dağınık Kimlik	1.09	3	407	0.35

* $p < 0.05$

Tablo 5.12.'ye göre başarılı kimlik statüsü, askıya alınmış kimlik statüsü, ipotekli kimlik statüsü ve dağınık kimlik statüsünün lise türüne göre alt gruplarının varyansları arasında anlamlı fark olmadığı tespit edilmiştir. Varyansların homojen dağıldığı bu durumda Tukey Testi kullanılarak çoklu karşılaştırmalar yapılmıştır.

Kimlik statülerinin lise türüne göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) sonuçları tablo 5. 13.'te gösterilmiştir.

Tablo 5.13. Kimlik Statülerinin Lise Türüne Göre Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları (N=411)

	<i>Varyansın Kaynağı</i>	<i>Kareler Toplamı</i>	<i>sd</i>	<i>Kareler Ort.</i>	<i>F</i>	<i>p</i>	<i>Anlamlı Fark</i>
Başarılı Kimlik	Gruplar arası	503.74	3	167.91	0.98	0.39	-
	Gruplar içi	69345.77	407	170.38			
	Toplam	69849.52	410				
Askıya A. Kimlik	Gruplar arası	952.30	3	317.43	1.80	0.14	-
	Gruplar içi	71610.36	407	175.94			
	Toplam	72562.67	410				
İpotekli Kimlik	Gruplar arası	5419.36	3	1806.4	7.71	0.00*	Fen L. - Meslek L. İmam H. L. - Meslek L.
	Gruplar içi	95331.75	407	234.23			
	Toplam	100751.11	410				

Dağınmık Kimlik	Gruplar arası	1357.81	3	452.60	2.69	0.04*	Fen L. - Meslek L.
	Gruplar içi	68433.58	407	168.14			
	Toplam	59791.39	410				

* $p < 0.05$

Tablo 5.13.'e göre 4 farklı lise türünden 411 kişilik bir öğrenci grubunun başarılı kimlik statüsü ortalamaları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını sınamak için eğitimlerini sürdürdükleri liselere göre oluşturulan grupların başarılı kimlik statüsü ortalamaları ilişkisiz örneklem için tek yönlü varyans analizi ile karşılaştırılmıştır. Test sonucunda fen lisesi ($\bar{X} = 56.75$), anadolu lisesi ($\bar{X} = 55.42$), meslek lisesi ($\bar{X} = 54.74$) ve imam hatip lisesi ($\bar{X} = 57.58$) öğrencilerinin başarılı kimlik statüsü düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı fark tespit edilmemiştir [$F_{(410-3)}=0.98, p > 0.05$].

4 farklı lise türünden 411 kişilik bir öğrenci grubunun askıya alınmış kimlik statüsü ortalamaları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını sınamak için eğitimlerini sürdürdükleri liselere göre oluşturulan grupların askıya alınmış kimlik statüsü ortalamaları ilişkisiz örneklem için tek yönlü varyans analizi ile karşılaştırılmıştır. Test sonucunda fen lisesi ($\bar{X} = 49.08$), anadolu lisesi ($\bar{X} = 50.09$), meslek lisesi ($\bar{X} = 51.23$) ve imam hatip lisesi ($\bar{X} = 47.02$) öğrencilerinin askıya alınmış kimlik statüsü düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı fark tespit edilmemiştir [$F_{(410-3)}=1.80, p > 0.05$].

4 farklı lise türünden 411 kişilik bir öğrenci grubunun ipotekli kimlik statüsü ortalamaları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını sınamak için eğitimlerini sürdürdükleri liselere göre oluşturulan grupların ipotekli kimlik statüsü ortalamaları ilişkisiz örneklem için tek yönlü varyans analizi ile karşılaştırılmıştır. Test sonucunda fen lisesi ($\bar{X} = 41.40$), anadolu lisesi ($\bar{X} = 45.59$), meslek lisesi ($\bar{X} = 50.05$) ve imam hatip lisesi ($\bar{X} = 41.75$) öğrencilerinin ipotekli kimlik statüsünün düzeylerinin en az ikisi arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu tespit edilmiştir [$F_{(410-3)}=7.71, p < 0.05$]. Test sonucu hesaplanan etki büyüklüğü ($\eta^2=0.053$) bu farkın orta düzeyde olduğunu göstermektedir (Büyüköztürk, Çokluk ve Köklü, 2016). Yapılan Tukey çoklu karşılaştırma testi sonucunda anlamlı farkın fen lisesi ve meslek lisesi öğrencileri, imam hatip lisesi ve meslek lisesi öğrencileri arasında olduğu görülmektedir.

4 farklı lise türünden 411 kişilik bir öğrenci grubunun, dağınmık kimlik statüsü ortalamaları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını sınamak için, eğitimlerini

sürdürdükleri liselere göre oluşturulan grupların dağılık kimlik statüsünün ortalamaları ilişkisiz örneklem için tek yönlü varyans analizi ile karşılaştırılmıştır. Test sonucunda fen lisesi ($\bar{X}= 45.50$), anadolu lisesi ($\bar{X}= 48.39$), meslek lisesi ($\bar{X}= 49.56$) ve imam hatip lisesi ($\bar{X}= 45.46$) öğrencilerinin dağılık kimlik statüsünün düzeylerinin en az ikisi arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu tespit edilmiştir [$F_{(410-3)}=2.69, p<0.05$]. Test sonucu hesaplanan etki büyüklüğü ($\eta^2=0.022$) bu farkın düşük düzeyde olduğunu göstermektedir (Büyüköztürk, Çokluk ve Köklü, 2016). Yapılan Tukey çoklu karşılaştırma testi sonucunda anlamlı farkın fen lisesi ve meslek lisesi öğrencileri arasında olduğu görülmektedir.

5.4.3. Ergenlerde Akran Zorbalığı Alt Boyutlarının Lise Türüne Göre Farklılaşması

Akran zorbalığı kurbanı olmanın ve akran zorbası olmanın (fiziksel ve sözel kurban olma; fiziksel ve sözel zorba olma) lise türüne göre farklılaşmasını tespit etmek için Bağımsız Örneklem İçin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) yapılmıştır. Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) öncesinde varyans homojenliğini test etmek için Levene Testi yapılmıştır. Levene Testi sonucu tablo 5.14.'te gösterilmiştir.

Tablo 5.14. Kimlik Statülerinin Levene Testi Sonuçları

	<i>Levene İstatistiği</i>	<i>sd1</i>	<i>sd2</i>	<i>p</i>
Fiziksel Kurban	4.75	3	407	0.00*
Sözel Kurban	3.43	3	407	0.01*
Fiziksel Zorba	3.89	3	407	0.00*
Sözel Zorba	1.36	3	407	0.25

* $p<0.05$

Tablo 5.14.'e göre fiziksel/ sözel zorbalık kurbanı olmanın ve fiziksel zorba olmanın lise türüne göre alt gruplarının varyansları arasında anlamlı fark olduğu tespit edilmiştir. Varyansların homojen dağılmadığı bu durumda Games – Howell Testi kullanılarak çoklu karşılaştırmalar yapılmıştır. Sözel zorba olmanın lise türüne göre alt gruplarının varyansları arasında anlamlı fark olmadığı tespit edilmiştir. Varyansların homojen dağıldığı bu durumda Tukey Testi kullanılarak çoklu karşılaştırmalar yapılmıştır.

Fiziksel/ sözel zorbalık kurbanı olmanın ve fiziksel/ sözel zorba olmanın lise türüne

göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) sonuçları tablo 5.15.'te gösterilmiştir.

Tablo 5.15. Fiziksel/ Sözel Zorbalık Kurbanı Olmanın ve Fiziksel/ Sözel Zorba Olmanın Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları (N=411)

	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ort.	F	p	Anlamlı Fark
Fiziksel Kurban	Gruplar arası	879.30	3	293.10	2.90	0.03*	Fen L. - Meslek L.
	Gruplar içi	41042.93	407	100.84			
	Toplam	41922.23	410				
Sözel Kurban	Gruplar arası	268.96	3	89.65	3.58	0.01*	Fen L. - Meslek L.
	Gruplar içi	10170.22	407	24.98			
	Toplam	10439.18	410				
Fiziksel Zorba	Gruplar arası	416.46	3	138.82	3.86	0.01*	Anadolu L. - Fen L. Anadolu L. - Meslek L.
	Gruplar içi	14621.03	407	35.92			
	Toplam	15037.49	410				
Sözel Zorba	Gruplar arası	72.92	3	24.30	3.56	0.01*	Anadolu L. - Fen L.
	Gruplar içi	2776.91	407	6.82			
	Toplam	2849.83	410				

*p<0.05

Tablo 5.15.'e göre 4 farklı lise türünden 411 kişilik bir öğrenci grubunun fiziksel zorbalık kurbanı olma ortalamaları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını sınamak için eğitimlerini sürdürdükleri liselere göre oluşturulan grupların fiziksel zorbalık kurbanı olma ortalamaları ilişkisiz örneklem için tek yönlü varyans analizi ile karşılaştırılmıştır. Test sonucunda fen lisesi ($\bar{X} = 24.16$), anadolu lisesi ($\bar{X} = 27.15$), meslek lisesi ($\bar{X} = 27.78$) ve imam hatip lisesi ($\bar{X} = 25.45$) öğrencilerinin fiziksel zorbalık kurbanı olma düzeylerinin en az ikisi arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu tespit edilmiştir [$F_{(410-3)}=2.90$, $p<0.05$]. Test sonucu hesaplanan etki büyüklüğü ($\eta^2=0.020$) bu farkın düşük düzeyde

olduğunu göstermektedir (Büyüköztürk, Çokluk ve Köklü, 2016). Yapılan Games – Howell çoklu karşılaştırma testi sonucunda anlamlı farkın fen lisesi ve meslek lisesi öğrencileri arasında olduğu görülmektedir.

4 farklı lise türünden 411 kişilik bir öğrenci grubunun sözel zorbalık kurbanı olma ortalamaları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını sınamak için eğitimlerini sürdürdükleri liselere göre oluşturulan grupların sözel zorbalık kurbanı olma ortalamaları ilişkisiz örneklem için tek yönlü varyans analizi ile karşılaştırılmıştır. Test sonucunda fen lisesi ($\bar{X} = 10.63$), anadolu lisesi ($\bar{X} = 11.95$), meslek lisesi ($\bar{X} = 12.80$) ve imam hatip lisesi ($\bar{X} = 11.72$) öğrencilerinin sözel zorbalık kurbanı olma düzeylerinin en az ikisi arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu tespit edilmiştir [$F_{(410-3)}=3.58, p<0.05$]. Test sonucu hesaplanan etki büyüklüğü ($\eta^2=0.025$) bu farkın düşük düzeyde olduğunu göstermektedir (Büyüköztürk, Çokluk ve Köklü, 2016). Yapılan Games – Howell çoklu karşılaştırma testi sonucunda, anlamlı farkın fen lisesi ve meslek lisesi öğrencileri arasında olduğu görülmektedir.

4 farklı lise türünden 411 kişilik bir öğrenci grubunun fiziksel zorba olma ortalamaları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını sınamak için eğitimlerini sürdürdükleri liselere göre oluşturulan grupların fiziksel zorba olma ortalamaları ilişkisiz örneklem için tek yönlü varyans analizi ile karşılaştırılmıştır. Test sonucunda fen lisesi ($\bar{X} = 19.96$), anadolu lisesi ($\bar{X} = 22.41$), meslek lisesi ($\bar{X} = 19.90$) ve imam hatip lisesi ($\bar{X} = 20.88$) öğrencilerinin fiziksel zorba olma düzeylerinin en az ikisi arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu tespit edilmiştir [$F_{(410-3)}=3.86, p<0.05$]. Test sonucu hesaplanan etki büyüklüğü ($\eta^2=0.027$) bu farkın düşük düzeyde olduğunu göstermektedir (Büyüköztürk, Çokluk ve Köklü, 2016). Yapılan Games – Howell çoklu karşılaştırma testi sonucunda, anlamlı farkın anadolu lisesi ve fen lisesi öğrencileri ile anadolu lisesi ve meslek lisesi öğrencileri arasında olduğu görülmektedir.

4 farklı lise türünden 411 kişilik bir öğrenci grubunun sözel zorba olma ortalamaları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını sınamak için eğitimlerini sürdürdükleri liselere göre oluşturulan grupların fiziksel zorba olma ortalamaları ilişkisiz örneklem için tek yönlü varyans analizi ile karşılaştırılmıştır. Test sonucunda fen lisesi ($\bar{X} = 8.57$), anadolu lisesi ($\bar{X} = 9.75$), meslek lisesi ($\bar{X} = 9.14$) ve imam hatip lisesi ($\bar{X} = 8.91$) öğrencilerinin fiziksel zorba olma düzeylerinin en az ikisi arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu tespit edilmiştir [$F_{(410-3)}=3.56, p<0.05$]. Test sonucu hesaplanan etki büyüklüğü ($\eta^2=0.025$) bu farkın düşük düzeyde olduğunu göstermektedir (Büyüköztürk, Çokluk ve Köklü, 2016).

Yapılan Tukey çoklu karşılaştırma testi sonucunda, anlamlı farkın anadolu lisesi ve fen lisesi öğrencileri arasında olduğu görülmektedir.

Akran zorbalığı kurbanı olmanın ve akran zorbası olmanın (izolasyon, söylenti, eşya ve cinsel zorbalık kurbanı olma; izolasyon, söylenti, eşya ve cinsel zorba olma) lise türüne göre farklılaşmasını tespit etmek için bağımsız örneklemeler için Kruskal Wallis - H Testi yapılmıştır. Belirtilen değişkenlerin normal dağılım göstermemesinden dolayı nonparametrik çoklu karşılaştırmalardan Mann Whitney U Testi kullanılmıştır.

İzolasyon, söylenti, eşya ve cinsel zorbalık kurbanı olma; izolasyon, söylenti, eşya ve cinsel zorba olmanın lise türüne göre Kruskal Wallis - H Testi sonuçları tablo 5.16.'da gösterilmiştir.

Tablo 5.16. Akran Zorbalığı Kurbanı Olmanın ve Akran Zorbası Olmanın Kruskal Wallis - H Testi Analizi Sonuçları (N=411)

	Lise	n	Sıra Ort.	sd	χ^2	p
İzolasyon Kurbanı	Fen Lisesi	106	186.51	3	7.21	0.06
	İmam Hatip Lisesi	88	208.07			
	Meslek Lisesi	121	225.72			
	Anadolu Lisesi	96	200.77			
Söylenti Kurbanı	Fen Lisesi	106	189.67	3	5.90	0.11
	İmam Hatip Lisesi	88	204.47			
	Meslek Lisesi	121	225.14			
	Anadolu Lisesi	96	201.31			
Eşya Kurbanı	Fen Lisesi	106	174.81	3	14.51	0.00*
	İmam Hatip Lisesi	88	202.59			
	Meslek Lisesi	121	232.52			
	Anadolu Lisesi	96	210.15			
Cinsel Kurbanı	Fen Lisesi	106	181.81	3	14.87	0.00*
	İmam Hatip Lisesi	88	185.96			
	Meslek Lisesi	121	221.12			
	Anadolu Lisesi	96	232.03			
İzolasyon Zorba	Fen Lisesi	106	180.56	3	13.27	0.00*
	İmam Hatip Lisesi	88	207.45			
	Meslek Lisesi	121	204.76			
	Anadolu Lisesi	96	234.32			

Söylenti Zorba	Fen Lisesi	106	192.83	3	8.58	0.03*
	İmam Hatip Lisesi	88	198.28			
	Meslek Lisesi	121	205.70			
	Anadolu Lisesi	96	227.99			
Eşya Zorba	Fen Lisesi	106	197,97	3	8.23	0.04*
	İmam Hatip Lisesi	88	211,47			
	Meslek Lisesi	121	190,80			
	Anadolu Lisesi	96	229,01			
Cinsel Zorba	Fen Lisesi	106	188.46	3	17.57	0.00*
	İmam Hatip Lisesi	88	195.49			
	Meslek Lisesi	121	200.23			
	Anadolu Lisesi	96	242.28			

* $p < 0.05$

Tablo 5.16.'ya göre 4 farklı lise türünden 411 kişilik bir öğrenci grubunun izolasyon zorbalığı kurbanı olma düzeyleri arasında anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir [$\chi^2_{(sd=3,n=411)}=7.21, p>0.05$].

4 farklı lise türünden 411 kişilik bir öğrenci grubunun söylenti zorbalığı kurbanı olma düzeyleri arasında anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir [$\chi^2_{(sd=3,n=411)}=5.90, p>0.05$].

4 farklı lise türünden 411 kişilik bir öğrenci grubunun eşya zorbalığı kurbanı olma düzeyleri arasında anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir [$\chi^2_{(sd=3,n=411)}=14.51, p<0.05$]. Bu bulgu ergenlerde eşya zorbalığı kurbanı olmanın lise türüne göre farklılaştığını göstermektedir. Yapılan Mann Whitney U çoklu karşılaştırma testi sonucunda bu farkın kaynağının fen lisesi (174.81) ile meslek lisesi (232.52) öğrencileri, fen lisesi ile anadolu lisesi (210.15) öğrencileri ve imam hatip lisesi (202.59) ile meslek lisesi öğrencileri arasında olduğu görülmüştür.

4 farklı lise türünden 411 kişilik bir öğrenci grubunun cinsel zorbalık kurbanı olma düzeyleri arasında anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir [$\chi^2_{(sd=3,n=411)}=14.87, p<0.05$]. Bu bulgu ergenlerde cinsel zorbalık kurbanı olmanın lise türüne göre farklılaştığını göstermektedir. Yapılan Mann Whitney U çoklu karşılaştırma testi sonucunda farkın kaynağının fen lisesi (181.81) ile meslek lisesi (221.12) öğrencileri, fen lisesi ile anadolu lisesi (232.03) öğrencileri, imam hatip lisesi (185.96) ile meslek lisesi öğrencileri ve imam

hatip lisesi ile anadolu lisesi öğrencileri arasında olduğu görülmüştür.

4 farklı lise türünden 411 kişilik bir öğrenci grubunun izolasyon zorbası olma düzeyleri arasında anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir [$\chi^2_{(sd=3,n=411)}=13.27, p<0.05$]. Bu bulgu ergenlerde izolasyon zorbası olmanın lise türüne göre farklılaştığını göstermektedir. Yapılan Mann Whitney U çoklu karşılaştırma testi sonucunda farkın kaynağının fen lisesi (180.56) ile anadolu lisesi (234.32) öğrencileri ve meslek lisesi (204.76) ile anadolu lisesi öğrencileri arasında olduğu görülmüştür.

4 farklı lise türünden 411 kişilik bir öğrenci grubunun söylenti zorbası olma düzeyleri arasında anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir [$\chi^2_{(sd=3,n=411)}=8.58, p<0.05$]. Bu bulgu ergenlerde söylenti zorbası olmanın lise türüne göre farklılaştığını göstermektedir. Yapılan Mann Whitney U çoklu karşılaştırma testi sonucunda farkın kaynağının fen lisesi (192.83) ile anadolu lisesi (227.99) öğrencileri ve imam hatip lisesi (198.28) ile anadolu lisesi öğrencileri arasında olduğu görülmüştür.

4 farklı lise türünden 411 kişilik bir öğrenci grubunun eşya zorbası olma düzeyleri arasında anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir [$\chi^2_{(sd=3,n=411)}=8.23, p<0.05$]. Bu bulgu ergenlerde eşya zorbası olmanın lise türüne göre farklılaştığını göstermektedir. Yapılan Mann Whitney U çoklu karşılaştırma testi sonucunda farkın kaynağının fen lisesi (197.97) ile anadolu lisesi (229.01) öğrencileri ve meslek lisesi (190.80) ile anadolu lisesi öğrencileri arasında olduğu görülmüştür.

4 farklı lise türünden 411 kişilik bir öğrenci grubunun cinsel zorba olma düzeyleri arasında anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir [$\chi^2_{(sd=3,n=411)}=17.57, p<0.05$]. Bu bulgu ergenlerde cinsel zorba olmanın lise türüne göre farklılaştığını göstermektedir. Yapılan Mann Whitney U çoklu karşılaştırma testi sonucunda farkın fen lisesi (188.46) ile anadolu lisesi (242.28) öğrencileri, imam hatip lisesi (195.49) ile anadolu lisesi öğrencileri ve meslek lisesi (200.23) ve anadolu lisesi öğrencileri arasında olduğu görülmüştür.

BÖLÜM VI

6. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

6.1. TARTIŞMA

Bu bölümde araştırma kapsamında elde edilen ergenlerde akran zorbalığı ile kendilik algısı ve kimlik statüleri arasındaki ilişkilere yönelik bulgular literatüre uygun olarak tartışılmıştır.

6.1.1. Ergenlerde Kendilik Algısı ve Akran Zorbalığı İlişkisi

Araştırma bulgularına göre ergenlerde kendilik algısı ile akran zorbalığı yapma ve akran zorbalığı kurbanı olma arasında düşük düzeyde negatif yönde anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Bu bulgulara göre zorbalık düzeylerinin arttığı durumlarda ergenlerde kendilik algısı düzeylerinin azaldığını veya kendilik algısı düzeyinin azaldığı durumlarda zorbalık eğiliminin arttığını söylemek mümkündür.

Bu araştırma kapsamında ergenlerde kendilik algısı ve akran zorbalığının genel bulgularının yanında kendilik algısı ve akran zorbalığının alt boyutlarına ilişkin çeşitli bulgular elde edilmiştir. Bu bulgulara göre kendilik algısı ve akran zorbalığının alt boyutları arasındaki ilişki çoğunlukla akran zorbalığı alt boyutları ile kendilik algısının alt boyutları olan sosyal meziyetler ve çekicilik bileşeni arasında olduğu tespit edilmiştir. Sosyal sınıf bileşeni yalnızca fiziksel kurban olma alt boyutu ile negatif yönde anlamlı ilişki göstermiştir. Bununla birlikte fiziksel zorbalığın tüm kendilik algısı alt boyutları ile negatif yönde anlamlı ilişki gösterdiği tespit edilmiştir. Sözel zorba olma alt boyutunun hiçbir kendilik algısı alt boyutu ile anlamlı ilişki göstermediği tespit edilmiştir.

Araştırma kapsamında elde edilen diğer bulgular incelendiğinde akran zorbalığı ile daha çok kendilik algısının alt boyutlarından olan çekicilik bileşenleri ve sosyal meziyetler boyutunun negatif bir ilişki gösterdiği tespit edilmiştir. Bu durum bireylerin çekicilik bileşeni ve sosyal meziyet düzeyleri yükseldikçe akran zorbalığı kurbanı olma ve akran zorbası olma düzeylerinin düştüğü şeklinde açıklanabilir. Bu durum akran zorbalığı ile kendilik algısını oluşturan sevilme, yalnızlık, sabırlılık, hoşgörü ve benzeri durumlar arasında negatif bir ilişkinin göstergesi olarak değerlendirilebilir.

Literatürde akran zorbalığı ile kendilik algısı arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmaların daha çok genel kendilik algısı ve akran zorbalığı arasında olan ilişkiyi incelediği tespit edilmiştir. Bunlardan Mishna ve diğerleri (2016) tarafından

gerçekleştirilen bir araştırmada kendilik algısı ve akran zorbalığı arasında negatif yönde bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir. İlgili araştırma bulgularının bu araştırma bulgularını destekler nitelikte olduğu görölmektedir.

Amerika Birleşik Devletleri'nde Wallace ve diğerleri (2012) tarafından, Türkiye'de ise Odacı ve Çelik (2017) tarafından yapılan iki farklı araştırmaya göre kendilik algısı ile saldırganlık arasında negatif yönde anlamlı bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir. Bu durumu Olweus (1999) zorbalıkla saldırgan davranışın temelde aynı dinamiklere sahip davranışlardan meydana geldiği şeklinde açıklamaktadır. Bu yönüyle literatürdeki saldırgan ve zorba davranışların kendilik algısı ile negatif yönde ilişki gösterdiğine dair elde edilen sonuçlar bu araştırma bulgularını destekler niteliktedir.

Yine akran zorbalığı alt boyutlarından olan fiziksel zorbalığın tüm kendilik algısı alt boyutları ile negatif yönde ilişki gösterdiği tespit edilmiştir. Bu durum fiziksel zorbalığın daha riskli ve yaygın olması ile açıklanabilir (Tural Hesapçioğlu ve Yeşilova, 2015)

6.1.2. Ergenlerde Kendilik Algısının Cinsiyete Göre Farklılaşması

Araştırma bulgularına göre ergenlerde kendilik algısı alt boyutlarından yalnızca çekicilik bileşenin cinsiyete göre farklılaştığı tespit edilmiştir. Bu sonuca göre kız ergenlerin erkek ergenlere göre daha yüksek çekicilik bileşeni algılarına sahip oldukları tespit edilmiştir. Kendilik algısı alt boyutlarından sosyal sınıf bileşeni ve sosyal meziyetler için cinsiyete göre anlamlı bir farklılaşma tespit edilememiştir.

Literatürde bu araştırma bulgularını destekleyen araştırma (Jacobson, Trivers ve Palestis, 2019; Da Silva vd., 2019; Godina ve Zadorozhnaya, 2016) sonuçlarının olduğu tespit edilmiştir. Bunun yanında literatürde kız ergenlerin kendilik algısı düzeylerinin erkek ergenlerden düşük olduğunu gösteren araştırmaların da (Sezer, 2010; Jakobsson vd., 2019) olduğu tespit edilmiştir.

Sonuç olarak araştırma bulguları ve literatürdeki sonuçlar değerlendirildiğinde cinsiyet değişkeninin bireylerin kendilik algısının farklılaşmasına yönelik çeşitli araştırma bulgularının olduğu tespit edildiği söylenilebilir. Bu çeşitlilik durumunun temel nedeni kendilik algısı kavramının daha genel boyutta ele alınması olabilir. Bu açıdan bakıldığında kendilik algısı kavramının incelendiği araştırma literatürünün alt boyutlar açısından daha sınırlı olduğu şeklinde yorumlanabilir.

6.1.3. Ergenlerde Kendilik Algısının Lise Türüne Göre Farklılaşması

Literatür incelendiğinde kendilik algısının lise türüne göre farklılaşmasını ele alan az sayıda araştırma olduğu tespit edilmiştir. Yapılan araştırmaların daha çok genel anlamda kendilik algısını incelediği tespit edilmiştir.

Araştırma kapsamında elde edilen bulgulara göre kendilik algısı alt boyutlarının tamamı için lise türlerine göre farklılaşma olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuçlara göre kendilik algısının alt boyutlarından olan sosyal sınıf bileşeni için genel olarak fen lisesi öğrencileri en yüksek ortalamayı gösterirken meslek lisesi öğrencilerinin kendilik algısının tüm alt boyutları için en düşük ortalamayı gösterdiği tespit edilmiştir. Ancak kendilik algısının çekicilik bileşeni ve sosyal meziyetler alt boyutları için tüm lise türlerinin farklılaşma sürecine katıldığı tespit edilmiştir.

Literatürde bu araştırmanın sonuçlarını destekler nitelikte bir araştırmanın olduğu görülmektedir. Akyürek, Kaymakçı, Öztaş ve Altınışik (2019) tarafından yapılan araştırma bulgularına göre meslek lisesi öğrencilerinin kendilik algısı düzeylerinin düşük olduğu tespit edilmiştir. İlgili araştırmada bu durum meslek lisesi öğrencilerinin ötekileştirme, ideolojik etmenler vb. durumlar nedeniyle düşük kendilik algısı ile açıklanmaktadır. İlgili araştırma bulgularının bu araştırma bulgularını desteklediği tespit edilmiştir.

Literatürde bu araştırma bulgularını desteklemeyen araştırma (Göktepe, 2015; Kılıç, 2018) sonuçlarının da olduğu tespit edilmiştir. Tespit edilen bu farklı sonuçlar ilgili araştırmaların örneklemelerinin sınırlılığı ile açıklanabilir. Çünkü araştırma bulgularına göre ergenlerde kendilik algısının lise türüne göre farklılaşmasının esas kaynağının fen lisesi öğrenci grupları ve meslek lisesi öğrenci grupları arasında olduğu söylenilebilir.

6.1.4. Ergenlerde Kimlik Statüleri ve Akran Zorbalığı İlişkisi

Araştırma bulguları incelendiğinde ergenlerde akran zorbalığı yapma ve akran zorbalığı kurbanı olma ile kimlik statülerinden olan ipotekli ve dağınık kimlik statüleri arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Ancak askıya alınmış kimlik statüsü ile yalnızca akran zorbalığının alt boyutlarından olan kurban olma boyutu ile pozitif yönde anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Başarılı kimlik statüsünün ise akran zorbalığının alt boyutlarından olan zorba olma ve kurban olma alt boyutları ile anlamlı bir ilişki göstermediği ancak akran zorbalığı kurbanı olma alt boyutunun bir türü olan izolasyon zorbalığı kurbanı olma türü ile negatif yönde anlamlı bir ilişki gösterdiği tespit edilmiştir.

Literatür incelendiğinde akran zorbalığı ile kimlik gelişimi arasındaki ilişkiyi doğrudan ele alıp inceleyen araştırmaların olmadığı tespit edilmiştir. Bu konuda literatürde ergenlerde kimlik gelişiminin daha çok ebeveyn davranışları, stilleri ve tutumları (Çakır ve Aydın, 2005; Sandhu, Singh, Tung ve Kundra, 2012; Grove, 2015; Laboviti, 2015; Grové ve Naudé, 2016; Yeşilkılıç, Çakır ve Dutar, 2018), ergenlerde madde ve alkol bağımlılığı (Pala, 2007; Laghi, Baiocco, Lonigro ve Baumgartner, 2013), amaç yönelimli olma (Oral, 2012), eleştirel düşünme becerisi (Sandhu ve Sharma, 2015), öznel iyi oluş (Güler, 2019) ve sosyal destek (Ünlü, 2001) kavramları ile ilişkisinin incelendiği araştırmaların olduğu tespit edilmiştir.

Bir diğer açıdan bu araştırma bulguları Crocetti ve diğerleri (2014) tarafından hazırlanan Marcia'nın kimlik statüleri kuramı baz alınarak uyarlanan tablo üzerinden incelendiğinde akran zorbalığının temelde bireylerin adanmışlık düzeylerini değil de kimlik arayışı düzeylerini olumsuz etkilediği anlaşılmaktadır. Bu durum akran zorbalığının kimlik arayışı sürecinde aksaklık yaşanmasına neden olduğu veya ergenlerin kimlik arayışı süreçlerindeki aksaklıklar yüzünden zorbalık sürecine katıldıkları şeklinde yorumlanabilir. Bacanlı (2012) ipotekli, dağınık ve askıya alınmış kimlik statülerinin rasyonel karar verme süreçlerine olumsuz etkide bulunduğunu belirtmektedir. Bu durum akran zorbalığının özellikle keşif sürecindeki karar verme stratejilerini olumsuz etkilediğini ve bunun sonunda kimlik gelişiminde aksaklıklar yaşanmasına neden olduğu şeklinde açıklanabilir.

Sonuç olarak araştırma kapsamında elde edilen bulgular değerlendirildiğinde akran zorbalığının ergenlerde kimlik gelişimi için önemli risk faktörlerinden biri olduğu tespit edilmiştir. Literatürde Norozpour ve diğerleri (2015) ve Luyckx, Gandhi, Bijttebier ve Claes (2015) tarafından yapılan çeşitli araştırmaların bu bulguyu destekler nitelikte olduğu tespit edilmiştir.

6.1.5. Ergenlerde Kimlik Statülerinin Cinsiyete Göre Farklılaşması

Araştırma bulguları incelendiğinde ergenlerde kimlik statülerinin (başarılı, ipotekli, dağınık ve askıya alınmış) cinsiyete göre farklılaşmadığı tespit edilmiştir. İlgili literatür incelendiğinde bu araştırma bulgularını destekler nitelikte araştırmaların olduğu tespit edilmiştir. Bunlardan Varan (1990) tarafından Türkiye'de; Sardana, Ganesh ve Sharma (2019) tarafından Hindistan'da; Kaddoura ve Sarouphim (2019) tarafından Lübnan'da yapılan araştırma sonuçlarına göre ergenlerde kimlik statülerinin cinsiyete göre farklılaşmadığı tespit edilmiştir.

Bu araştırma bulgularını tamamen destekleyen araştırma bulguları olduğu gibi belirli kimlik statüleri özelinde destekleyen araştırmaların da olduğu tespit edilmiştir. Bunlardan Şahin (2009) ve Yeşilkılıç, Çakır ve Dutar (2018) tarafından yapılan araştırmalarda başarılı, dağınık ve ipotekli; Ünlü (2001) ve Gökçe (2016) tarafından yapılan araştırmalarda başarılı ve dağınık; Çakır ve Aydın (2005) tarafından yapılan araştırmada dağınık ve askıya alınmış; Demir Solmaz (2002), Baş (2013) ve Verschueren ve diğerleri (2017) tarafından yapılan araştırmalarda ise başarılı kimlik statüsünün cinsiyete göre farklılaşmadığı tespit edilmiştir.

Diğer yandan ilgili literatürde bu araştırma bulgularını desteklemeyen araştırmaların da olduğu tespit edilmiştir. Bergh ve Erling (2005) ve Morsünbül, Crocetti, Çok ve Meeus (2016), Görgülü (2019), Sarouphim ve Issa (2020) tarafından gerçekleştirilen araştırma bulgularına göre kimlik statülerinin cinsiyete göre farklılaştığı tespit edilmiştir.

Sonuç olarak ergenlerde kimlik statülerinin cinsiyete göre farklılaşmasını ele alan araştırmalar incelendiğinde kimlik statülerinin hem cinsiyete göre farklılaştığını hem de farklılaşmadığını tespit eden araştırma bulguları olduğu görülmektedir. Bu açıdan literatürdeki cinsiyetin kimlik statülerine olan etkilerinin farklı sonuçlar içermesinden dolayı cinsiyetin kimlik statüsü üzerindeki etkisine yönelik doğrudan bir çıkarım yapmanın güç olduğunu söylemek mümkündür.

6.1.6. Ergenlerde Kimlik Statülerinin Lise Türüne Göre Farklılaşması

Araştırma kapsamında elde edilen bulgulara göre kimlik statülerinden ipotekli ve dağınık kimlik statülerinin lise türüne göre farklılaştığı tespit edilmiştir. Bu farkın ipotekli kimlik statüsü için fen lisesi ve imam hatip lisesi ile meslek lisesi arasında olduğu, dağınık kimlik statüsü için ise bu farkın fen lisesi ve meslek lisesi arasında olduğu tespit edilmiştir. Ancak askıya alınmış kimlik statüsü ile başarılı kimlik statüsü için lise türüne göre farklılaşma olduğu tespit edilememiştir.

Literatürde kimlik statülerinin lise türüne göre farklılaşmasını içeren çalışmaların sayıca az oldukları tespit edilmiştir. Literatürde bu araştırma sonuçlarını doğrudan destekleyen bir çalışmanın olmadığı görülmüştür. Bu konuda Gökçe (2016) tarafından Konya ilinde yapılan bir araştırmanın bulgularına göre meslek lisesi öğrenci grubunun başarılı kimlik statüsü puan ortalamalarının anadolu lisesi öğrencilerinden daha düşük olduğu tespit edilirken diğer kimlik statüleri (ipotekli, dağınık ve askıya alınmış kimlik

statüleri) için anlamlı bir farklılaşma tespit edilememiştir. Bu açıdan başarılı kimlik statüsü boyutunun bu araştırma bulgularını desteklediği ancak ipotekli, dağınık ve askıya alınmış kimlik statüleri boyutlarında ise desteklemediği tespit edilmiştir.

Sonuç olarak literatürde kimlik statülerini lise türüne göre ele alan çalışmaların yetersiz olmasından dolayı bu konuda bir çıkarım yapmanın zor olduğu görülmektedir. Bu bağlamda kimlik statülerinin geniş okul örneklemelerinde ele alındığı araştırmalara ihtiyaç olduğu söylenilebilir.

6.1.7. Ergenlerde Akran Zorbalığı Alt Boyutlarının Cinsiyete Göre Farklılaşması

Araştırma bulguları incelendiğinde ergenlerde akran zorbalığının alt boyutu olan zorbalık boyutunun bir türü olan izolasyon zorbalığı yapma durumu hariç diğer tüm akran zorbalığı alt boyutları (fiziksel, sözel, söylenti, eşya ve cinsel zorbalık) için erkek cinsiyetteki ergenlerin puan ortalamalarının kız cinsiyetteki ergenlere göre anlamlı düzeyde yüksek olarak farklılaştığı tespit edilmiştir.

Literatürde bu araştırmanın bulgularını destekleyen çeşitli araştırmalar (Kanadıkırık Kılıç ve Kılıç, 2013; Kazarian ve Ammar, 2013; Topçu ve Dönmez, 2015; Abdulsalam, Al Daihani ve Francis, 2017; Kızıllan, 2017; Midgett, Doumas, Trull ve Johnson, 2017; Corboz, Hemat, Siddiq ve Jewkes, 2018; Kazancı ve İlci, 2018; Kaya, Candeğer ve Bedir, 2019; Öztürk, Tezel ve Öztürk, 2019; Bilik, 2019; Chan ve Wong, 2019; Namlı, 2020; Li, Chen ve Li, 2020) olduğu tespit edilmiştir. Bunun yanında literatürde akran zorbalığının alt boyutlarından olan kurban olma ve zorba olma boyutları açısından bu araştırma sonuçlarını belirli açılardan destekleyen araştırmaların da olduğu tespit edilmiştir. Bu araştırmalardan Alsaleh (2014) tarafından yapılan araştırma bulguları zorbalık yapma boyutu açısından bu araştırma sonuçlarını desteklerken zorbalık kurbanı olma boyutu açısından bu araştırma bulgularını desteklemediği tespit edilmiştir. Yine Gökkaya ve Tekinsav Sütçü (2020) tarafından yapılan araştırmaya göre kız öğrenciler daha çok sözel yolla zorbalık yaparken erkek öğrencilerin daha çok söylenti yayarak zorbalık yaptıkları tespit edilmiştir. Bu bulgu söylenti zorbalığı türü için bu araştırma bulgularını desteklerken sözel zorbalık türü için bu araştırma bulgularını desteklememektedir. Öztuna (2018) tarafından yapılan araştırmaya göre akran zorbalığının alt boyutlarından olan açık saldırı boyutu için erkek öğrencilerin ortalamalarının kız öğrencilerden anlamlı düzeyde yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bunun yanında akran zorbalığının alt boyutlarından olan ilişkisel zorbalık boyutu için kız

öğrencilerin puan ortalamalarının erkek öğrencilerden yüksek olduğu tespit edilmiştir. İlgili araştırma bulguları açık saldırı boyutu için araştırma sonuçlarını desteklemektedir. Karakuş Şahbaz (2019) tarafından yapılan araştırma bulgularına göre akran zorbalığının alt boyutlarından olan fiziksel zorbalık boyutu için erkek öğrencilerin puan ortalamasının kız öğrencilerden anlamlı düzeyde yüksek olduğu tespit edilmiştir. İlgili araştırma bulguları fiziksel zorbalık boyutu için bu araştırma sonuçlarını desteklemektedir.

Literatürde bu araştırma bulgularını desteklemeyen çeşitli araştırmalar (Aslan, 2010; Hesapçıoğlu, Meraller ve Ercan, 2018; Fredrick ve Demaray, 2018; Nazır, 2018; Kim, Kim, Maleku ve Moon, 2019; Sarı, 2019; Bedel ve Gürel, 2020; Düzgün, 2020; Karatoprak, Dönmez ve Özcan, 2020) olduğu tespit edilmiştir.

Sonuç olarak konuyla ilgili literatür akran zorbalığının genel olarak cinsiyete göre değişkenliğinin erkek cinsiyeti üzerinde yoğunlaştığını belirtirken daha sınırlı sayıda araştırmada cinsiyetler arasında fark olmadığını belirtmektedir. Bunun yanında görece az sayıda araştırma ise kız ergenlerin zorbalık süreçlerine daha çok katıldığını belirtmiştir.

Konuyla ilgili literatür incelendiğinde bu durum erkek ergenlerin kız ergenlere göre şiddet eğilimine daha yatkın oldukları yönündeki (Corboz, Hemat, Siddiq ve Jewkes, 2018; Hong vd., 2018; Ertuğrul ve Eker, 2019; Gür, 2019) çeşitli araştırma sonuçları ile desteklenmektedir.

6.1.8. Ergenlerde Akran Zorbalığı Alt Boyutlarının Lise Türüne Göre Farklılaşması

Araştırma bulgularına göre lise türlerine göre akran zorbalığı davranışı için farklılaşmanın daha yüksek ortalama ile meslek lisesi (fiziksel ve sözel zorbalık/ eşya ve izolasyon kurban) ve anadolu lisesi (fiziksel, sözel, izalasyon, eşya ve cinsel zorba olma/ cinsel kurban olma) öğrenci gruplarında olduğu tespit edilmiştir. Araştırma bulguları değerlendirildiğinde görülmektedir ki meslek ve anadolu liselerinin genel olarak zorbalık türleri için en yüksek riske sahip okullar olduğu söylenilebilir.

Literatürde bu araştırma bulgularını destekleyen çeşitli araştırma sonuçlarının olduğu görülmektedir. İzgır (2019), Midgett, Doumas, Trull ve Johnson (2017) tarafından yapılan araştırmaya göre zorbalık süreçlerinin en çok teknik ve meslek liselerinde gözlemlendiği tespit edilmiştir. Ayas ve Pişkin (2011) tarafından gerçekleştirilen bir araştırmaya göre zorbalık kurbanı olma açısından en yüksek ortalamaya sahip olan grubun

meslek lisesi öğrencileri olduğu tespit edilmiştir. Anadolu liselerinin ise akran zorbalığı açısından en düşük ortalamaya sahip olan grup olduğu tespit edilmiştir. Ancak ilgili araştırma bulguları araştırma sonuçları ile belirli açılardan çelişiyor gibi görünse de araştırmanın yapıldığı yıllar içerisinde Türkiye’de anadolu liselerinin yüksek puanla öğrenci alan kurumlar olduğu ve fen lisesi seviyesine yakın oldukları görülmektedir. Geçmişteki yıllarda genel lise olarak kast edilen okulların günümüzde anadolu liselerine eş değer olarak değerlendirilmesi gerektiği söylenebilir. Bu açıdan bakıldığında ilgili araştırma bulguları bu araştırma bulgularını destekler niteliktedir.

Literatür incelendiğinde araştırma bulgularını belirli açılardan destekleyen araştırmaların da olduğu tespit edilmiştir. Tınas Telci (2019) tarafından yapılan araştırma bulgularına göre akran zorbalığının alt boyutlarından olan fiziksel zorbalığın meslek lisesi öğrencileri arasında daha çok yaygınken duygusal zorbalık boyutu ise sosyal bilimler ve fen lisesi öğrencileri arasında yaygın olduğu tespit edilmiştir. Bu açıdan ilgili araştırma fiziksel zorbalık boyutu açısından bu araştırma bulgularını desteklemektedir.

Literatürde bu araştırma bulgularını destekleyen araştırmaların yanında bu araştırma bulgularını desteklemeyen araştırma sonuçlarının da olduğu tespit edilmiştir. Kaya, Candeğer ve Bedir (2019) tarafından Van ilinde yapılan araştırma bulgularına göre anadolu, meslek ve fen lisesi öğrencilerinin zorbalık puan ortalamalarının imam hatip lisesi öğrencilerine göre anlamlı düzeyde farklılaştığı tespit edilmiştir. Öztuna (2018) tarafından Bursa ilinde yapılan araştırmaya göre akran zorbalığının eşya zorbalığı türü haricinde lise türüne göre anlamlı farklılaşma göstermediği tespit edilmiştir. Çelenk Adalar ve Yıldızlar (2019) tarafından yapılan araştırma bulgularına göre akran zorbalığının alt boyutu olan söylenti yayma zorbalığı boyutu dışında meslek ve fen lisesi öğrencileri arasında zorbalık düzeylerine ilişkin anlamlı fark tespit edilememiştir.

Literatür incelendiğinde genel olarak meslek ve anadolu liselerinin zorbalık süreçleri açısından çeşitli riskler taşıdığı gözlenmektedir. Bu sonuç bu araştırma bulguları ile de desteklenmektedir. Bunun yanında literatürde az sayıda araştırma sonucunun bu durum ile çeliştiği gözlenmektedir. Bu açıdan başta meslek ve anadolu liseleri olmak üzere tüm lise grupları için akran zorbalığının önemli bir risk faktörü olduğu söylenilebilir.

6.2. SONUÇ

Araştırma kapsamında elde edilen sonuçlar şu şekilde sıralanabilir:

- Ergenlerde kendilik algısı ve akran zorbalığı kurbanı olma ve akran zorbalığı yapma arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Bu duruma göre hem zorbalık yapma hem de zorbalık kurbanı olmanın ergenlerin kendilik algılarını düşürebileceği gibi düşük kendilik algısının da ergenlerde zorbalığın oluşumuna neden olabileceği tespit edilmiştir.
- Kendilik algısının çekicilik bileşeni alt boyutunun cinsiyete göre farklılaştığı ancak kendilik algısının diğer alt boyutları olan sosyal meziyetler ve sosyal sınıf bileşeninin cinsiyete göre farklılaşmadığı tespit edilmiştir.
- Kendilik algısı açısından meslek lisesi öğrencilerinin en riskli grup özelliğini gösterdiği tespit edilmiştir. Bu lise türündeki öğrencilerin puan ortalamalarının diğer lise türündeki öğrencilere göre anlamlı düzeyde daha düşük olduğu tespit edilmiştir.
- Akran zorbalığı kimlik statülerinden ipotekli ve dağınık kimlik statüleri ile ilişki göstermektedir. Akran zorbalığı kurbanı olmanın artmasının bu iki kimlik statüsünün artmasına neden olabileceği gibi bu iki kimlik statüsüne sahip bireylerin zorbalık yapma açısından risk grubunda oldukları tespit edilmiştir.
- Araştırma kapsamında kimlik statülerinin cinsiyete göre farklılaşmadığı tespit edilmiştir.
- İpotekli ve dağınık kimlik statüsü açısından meslek lisesi öğrencilerinin diğer lise türlerindeki öğrencilere göre büyük oranda farklılaştığı tespit edilmiştir. Bu iki kimlik statüsü için meslek lisesi öğrencilerinin puan ortalamalarının diğer lise öğrencilerine göre yüksek olduğu tespit edilmiştir.
- Akran zorbalığının cinsiyete göre farklılaştığı tespit edilmiştir. Erkek cinsiyette olma durumunun zorbalık kurbanı olmayı ve zorba olmayı arttırdığı tespit edilmiştir.
- Akran zorbalığı için meslek ve anadolu lisesi öğrencilerinin yüksek risk grubunda olduğu tespit edilmiştir.

6.3. ÖNERİLER

Bu araştırma kapsamında alanda çalışan öğretmenlere, psikolojik danışmanlara ve akademisyenlere aşağıdaki öneriler verilebilir.

- Ergenlik dönemi kimlik ve kişilik gelişimi için temel öneme sahip bir dönemdir. Bu dönemde yaşanılacak travmatik yaşantılar ergenlerin tüm hayatlarını olumsuz etkileyebilir. Ergenlik döneminde yaşanan travmatik yaşantılardan biri olan akran zorbalığının önlenmesi için ergenlerde kendilik algısının geliştirilmesine yönelik bir dizi eğitim programlarının (atılganlık eğitim programı ve sosyal beceri eğitim programı) daha etkin şekilde uygulanmasına ihtiyaç vardır.
- Kendilik algısı temelde bireylerin kendilerini başkalarının gözünden değerlendirmelerine dayanmaktadır. Kendilik algısı ve akran ilişkileri konusunda gelecekte yapılacak araştırmalar ergenlerde kendilik gelişimi açısından önemli veriler sağlayabilir.
- Akran zorbalığının kimlik gelişimine zarar verdiği tespit edilmiştir. Akran zorbalığı arttıkça olumsuz kimlik statülerinden olan ipotekli ve dağınık kimlik statüleri de artmaktadır. Bu iki kimlik statüsünün ortak nokta olarak kimlik statülerinin düşük kimlik arayışı boyutunda yer aldıkları görülmektedir. Bu açıdan ergenlerin kendilerini tanıma sürecine yönelik bir dizi rehberlik etkinliğinin (kendini ifade etme becerilerini geliştirici etkinlikler) sınıf rehberlik programlarına eklenmesi faydalı olabilir.
- Akran zorbalığı açısından erkek cinsiyetinde olmak bir risk faktörü taşımaktadır. Bu açıdan düzenlenecek zorbalığı önleme programlarının cinsiyet bazlı planlanması ve uygulanması daha faydalı olabilir.
- Kendilik algısı, kimlik statüleri ve akran zorbalığı için meslek lisesi öğrencilerinin büyük oranda riskler taşıdığı tespit edilmiştir. Milli Eğitim Bakanlığı'nın bu riskli durumlarla mücadele etmek için meslek liselerine yönelik daha kapsamlı zorbalıkla mücadele programlarının uygulanmasını teşvik etmesi yararlı olabilir.
- Okullarda akran zorbalığı günümüzde yaygın rastlanılan önemli sorunlardan birisidir. Bu sorun ergenlerin kimlik ve kendilik gelişimini de olumsuz yönde etkilemektedir. Bu konuda zorbalık önleme ve mücadele programlarının daha etkin şekilde uygulanmasına ihtiyaç vardır. Bu bağlamda okul rehberlik programlarına daha işlevsel etkinlikler ve çalışmalar eklenebilir.
- Günümüzde artan zorbalık ve şiddet olaylarının önlenmesi açısından bir dizi

önleyici politikalar geliştirilebilir. Okullarda ve sosyal hayatta akran zorbalığının etkilerinin azaltılması ve önlenmesi için kitle iletişim araçları (kamu spotları, eğitici yayınlar ve benzeri materyaller) etkin şekilde kullanılabilir.

- İllerde akran zorbalığı ile mücadele kapsamında bir dizi hizmetlerin sunulması adına psikodestek merkezleri kurulabilir.
- Bu araştırma kimlik gelişimi ve kendilik algısı ile akran zorbalığı arasındaki ilişkinin ortaya konması için yapılmıştır. Bu araştırmanın bir benzeri farklı örneklem grupları ve farklı değişkenler kullanılarak yapılabilir.



KAYNAKÇA

- Abdulsalam, A. J., Al Daihani, A. E. and Francis, K. (2017). Prevalence and associated factors of peer victimization (bullying) among grades 7 and 8 middle school students in Kuwait. *International journal of pediatrics*, 2017, 1-8. <https://doi.org/10.1155/2017/2862360>
- Adams, G. (2000). *Adolescent development the essential readings*. Black well Publishers. Ltd. UK: Oxford.
- Akduman, G. G. (2007). *Suçta karışan 12-15 yaş grubundaki çocuklarda akran istismarı ve kendilik algısının karşılaştırmalı olarak incelenmesi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi/Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=wBmNpkQC9Nhi90NLW7E7-dpmYCjZg5JfqqL0uT1ZN9FP2TxIJTKROQMDzEy-pG5o>
- Al Diyar, M. A. and Salem, A. A. (2015). Disparity of ego-identity components in relation to psychological security of adolescents. *International Education Studies*, 8(8), 57-66. <https://eric.ed.gov/?id=EJ1070796>
- Albayrak, S. (2012). *Okulda uygulanan zorbalığı önleme programının zorbalığın azaltılmasında etkisi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi/Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=RYan9_SZ7Eir3xdWGXBiPaIDPbjGgEbwrKRwl_afTJUiSeKurU6rDAhK2GTT9Qs
- Alcantara, S. C., González-Carrasco, M., Montserrat, C., Viñas, F., Casas, F. and Abreu, D. P. (2017). Peer violence in the school environment and its relationship with subjective well-being and perceived social support among children and adolescents in Northeastern Brazil. *Journal of Happiness Studies*, 18(5), 1507-1532. <https://doi.org/10.1007/s10902-016-9786-1>
- Alımcı, D. (2018). *Ortaokul öğrencilerinin akran zorbalığı ve sosyal görünüş kaygıları ile kendine saygıları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=fS4sqEZr79C_n60Rk6MjFXWr6Lp9pIUN0dOHI-V4ELe8ZyMUydUNGSf2lk6ZxMii

- Alikaşifoğlu, M. ve Ercan, O. (2009). Ergenlerde riskli davranışlar. *Turkish Pediatrics Archive* 44(1), 1-6.
- Alisinanoğlu, F. (2002). Gençlik dönemi özellikleri ve genç anne-baba iletişimi. *Eğitim ve bilim*, 27(123), 62-63.
- Allan, S. and Gilbert, P. (1995). A social comparison scale: Psychometric properties and relationship to psychopathology. *Personality and Individual Differences*, 19(3), 293-299. [https://doi.org/10.1016/0191-8869\(95\)00086-L](https://doi.org/10.1016/0191-8869(95)00086-L)
- Alsaleh, A. (2014). Peer bullying and victimization among high school students in Kuwait. *Sociological focus*, 47(2), 84-100. <https://doi.org/10.1080/00380237.2014.883604>
- Akyürek, G., Kaymakçı, K., Öztaş, M. ve Altınışik, R. A. (2019). Endüstri meslek lisesi öğrencilerinin kendilik algısı: Kayseri örneği. *Uluslararası Beşeri Bilimler ve Eğitim Dergisi*, 5(11), 786-809. <https://dergipark.org.tr/en/pub/ijhe/issue/47885/573930>
- Arnett, J. J. (1999). Adolescent storm and stress, reconsidered. *American psychologist*, 54(5), 317-326.
- Arslan, S. Ö. (2008). *Lise öğrencilerinde öz-kavram ve aile ilişkisinin akran zorbalığına etkisi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi/Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=ePX_SaJ0b35Gq45swKG3lCVXY6WR2n8SS423j5-DJ0ipCEXlX7QH9kQ5TV5-H_pv
- Arslan, S., Savaşer, S. ve Yazgan, Y. (2011). Prevalence of peer bullying in high school students in Turkey and the roles of socio-cultural and demographic factors in the bullying cycle. *The Indian Journal of Pediatrics*, 78(8), 987-992. <https://doi.org/10.1007/s12098-010-0350-4>
- Aslan, S. ve Aşıcı, H. (2011). Ergenlerde okul zorbalığının bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Journal of Education Faculty*, 13(2), 70-84.
- Atalay, A. (2010). *Akran zorbalığı gösterme ve akran zorbalığına maruz kalmanın cinsiyet, yaş, sosyoekonomik düzey, anne-baba tutumları, arkadaş ilişkileri ve benlik saygısı ile ilişkisi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dicle Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Diyarbakır.

https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=1zw6GvYMe-q3Hf6HR-3US708964e48Fy95Bpnwu0XKSq7x10gXMwsJ9wh4PNA80_

- Ausubel, D. P., Sullivan, E. V. and Ives, S. W. (1980). *Theory and problems of child development*. London: Grune and Stratton Publisher.
- Avcı, R. ve Çelikkaleli, Ö. (2016). Peer victimization, trait anger and alienation as predictors of violence tendency in adolescents. *Journal of Educational Sciences Research*, 6(2), 151-167.
- Ayas, T. ve Pişkin, M. (2011). Lise öğrencileri arasındaki zorbalık olaylarının cinsiyet, sınıf düzeyi ve okul türü bakımından incelenmesi. *Ilkogretim Online*, 10(2), 550-568.
- Ayas, T. ve Pişkin, M. (2015). Akran zorbalığı ölçeği: Ergen formu. *Akademik Bakış Dergisi*, (50), 316-324.
- Aypay, A., Durmuş, E. ve Aybek, E. C. (2016). Akran zorbalığı, okul tükenmişliği ve ebeveyn izlemesi arasındaki ilişki. *Journal of International Social Research*, 9(43), 1389-1396.
- Bacanlı, F. (2012). An Examination of the relationship amongst Decision-Making Strategies and Ego Identity Statuses. *Egitim ve Bilim*, 37(163).17-28.
- Bacanlı, F. (2016). Career decision-making difficulties of Turkish adolescents. *International Journal for Educational and Vocational Guidance*, 16(2), 233-250.
- Baceviciene, M., Jankauskiene, R. and Emeljanovas, A. (2019). Self-perception of physical activity and fitness is related to lower psychosomatic health symptoms in adolescents with unhealthy lifestyles. *BMC public health*, 19(1), 980-990. <https://doi.org/10.1186/s12889-019-7311-2>
- Baldry, A. C. (2003). Bullying in schools and exposure to domestic violence. *Child abuse & neglect*, 27(7), 713-732.
- Barendregt, C. S., Van der Laan, A. M., Bongers, I. L. and Van Nieuwenhuizen, C. (2015). Adolescents in secure residential care: the role of active and passive coping on general well-being and self-esteem. *European Child & Adolescent Psychiatry*, 24(7), 845-854.

- Baş, N. (2013). *Ergenlerin bağlanma stilleri ve kimlik statüleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=UPP_Zu9isEmWGFXFCBYasUc9HpRUKFJQSxMBxQIE12aVaTsujdtAOGO9rH7CEsBT
- Batsiou, S., Bournoudi, S., Antoniou, P. and Tokmakidis, S. P. (2020). Self-perception self-esteem physical activity and sedentary behavior of primary greek-school students: a pilot study. *International Journal of Instruction*, 13(1), 267-278.
- Baumeister, R. F., Campbell, J. D., Krueger, J. I. and Vohs, K. D. (2003). Does high self-esteem cause better performance, interpersonal success, happiness, or healthier lifestyles?. *Psychological science in the public interest*, 4(1), 1-44.
- Becht, A. I., Nelemans, S. A., Branje, S. J., Vollebergh, W. A., Koot, H. M. and Meeus, W. H. (2017). Identity uncertainty and commitment making across adolescence: Five-year within-person associations using daily identity reports. *Developmental Psychology*, 53(11), 2103-2112. <https://doi.org/10.1037/dev0000374>
- Bedel, A. ve Güler, G. (2020). Ortaokul öğrencilerinde zorbalığı ve saldırganlığı açıklamada başa çıkma stratejilerinin rolü. *Electronic Journal of Social Sciences*, 19(73), 105-121.
- Bem, D. J. (1972). Self-perception theory. *Advances in experimental social psychology*, 6(1), 1-62.
- Bennion, L. D. and Adams, G. R. (1986). A revision of the extended version of the objective measure of ego identity status: An identity instrument for use with late adolescents. *Journal of adolescent research*, 1(2), 183-197.
- Bergh, S. and Erling, A. (2005). Adolescent identity formation: A Swedish study of identity status using the EOM-EIS-II. *Adolescence San Diego-*, 40(158), 377-396.
- Bilik, M. B. (2019). Liselerde akran zorbalığı/ Peer bullying in high school. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 12(67), 557-563.
<http://dx.doi.org/10.17719/jisr.2019.3743>
- Blascovich, J. and Tomaka, J. (1991). *Measures of self-esteem. Measures of personality and social psychological attitudes*, 1, 115-160.

- Blau, R. and Blau, P. (2019). Identity Status, Separation, and parent-adolescent relationships among boarding and day school students. *Residential Treatment for Children & Youth*, 1-20. <https://doi.org/10.1080/0886571X.2019.1692757>
- Bogeuç, A. A. (1998). *Grupla psikolojik danışmanın suçlu gençlerin kendine saygı düzeylerine etkisi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Bratovic, V., Mikic, B., Kostovski, Z., Teskeredzic, A. and Tanovic, I. (2015). Relations between different dimensions of self-perception, self-esteem and body mass index of female students. *International Journal of Morphology*, 33(4), 1338-1342.
- Brewin, C. R. and Furnham, A. (1986). Attributional versus preattributional variables in self-esteem and depression: A comparison and test of learned helplessness theory. *Journal of personality and social psychology*, 50(5), 1013-1020. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.50.5.1013>
- Brito, E. S., Schoen, T. H., Marteleto, M. R. F. and de Oliveira-Monteiro, N. R. (2017). Identity status of adolescents living in institutional shelters. *Journal of Human Growth and Development*, 27(3), 315-321.
- Burnukara, P. ve Uçanok, Z. (2012). İlk ve orta ergenlikte akran zorbalığı: Gerçekleştigi yerler ve bas etme yolları. *Türk Psikoloji Yazıları*, 15(29), 68-82.
- Büyüköztürk, Ş. (2018). *Veri analizi el kitabı*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F., (2016). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Büyüköztürk, Ş., Çokluk, Ö. ve Köklü, N. (2016). *Sosyal bilimler için istatistik* (18. baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Calero, A. D., Barreyro, J. P. and Injoque-Ricle, I. (2018). Emotional intelligence and self-perception in adolescents. *Europe's journal of psychology*, 14(3), 632-643. <https://doi.org/10.5964/ejop.v14i3.1506>
- Cazan, A. M. and Dumitrescu, S. A. (2016). Exploring the relationship between adolescent resilience, self-perception and locus of control. *Romanian Journal of Experimental Applied Psychology*, 7(1), 283-286.

- Chan, H. C. and Wong, D. S. (2019). Traditional school bullying and cyberbullying perpetration: Examining the psychosocial characteristics of Hong Kong male and female adolescents. *Youth & Society*, 51(1), 3-29.
- Cheraghi, A. and Pişkin, M. (2011). A comparison of peer bullying among high school students in Iran and Turkey. *Procedia-social and behavioral sciences*, 15, 2510-2520.
- Corboz, J., Hemat, O., Siddiq, W. and Jewkes, R. (2018). Children's peer violence perpetration and victimization: Prevalence and associated factors among school children in Afghanistan. *Plos One*, 13(2), 1-16.
<https://doi.org/10.1371/journal.pone.0192768>
- Coşkun, A. (2018). *Ortaokula devam eden öğrencilerde akran zorbalığına neden olan etkenlerin incelenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi/Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=hcgrYffRbz0Z44UJEUltwR_2HiMMpdqGh9yoMumEA2Nb0r51wdHCZJgA7caqIMJM
- Crocetti, E., Meeus, W. H. J., Ritchie, R. A., Meca, A. and Schwartz, S. J. (2014). Adolescent identity: The key to unraveling associations between family relationships and problem behaviors. Scheier, L. M., & Hansen, W. B. (Ed.) *Parenting and teen drug use: The most recent findings from research, prevention, and treatment* içinde (92-108). Oxford ve New York: Oxford University Press.
- Crocetti, E., Schwartz, S. J., Fermani, A., Klimstra, T. and Meeus, W. (2012). A cross-national study of identity status in Dutch and Italian adolescents. *European Psychologist*, 17, 171-181. <https://doi.org/10.1027/1016-9040/a000076>
- Çakir, S. G. ve Aydın, G. (2005). Parental attitudes and ego identity status of Turkish adolescents. *Adolescence*, 40(160), 847-860.
- Çelenk Adalar, T. E. ve Yıldızlar, O. (2019). Lise öğrencilerinde akran zorbalığı ve mağduriyetinin incelenmesi. *Sağlık ve Yaşam Bilimleri Dergisi*, 1(2), 24-31.
- Çoban, A. E. (2013). Türkiye’de ergenlerin duygusal özerkliklerinin bazı demografik değişkenlere göre incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 38(169), 357-371.
- Çok, F. (2017). *Ergen gelişiminde yeni eğitimler*. 1. Uluslararası Ergenlik Kongresi. İstanbul.

- Da Silva, A. O., Diniz, P. R., Santos, M. E., Ritti- Dias, R. M., Farah, B. Q., Tassitano, R. M. and Oliveira, L. M. (2019). Health self- perception and its association with physical activity and nutritional status in adolescents. *Jornal de Pediatria (Versão em Português)*, 95(4), 458-465.
- Dacey J.S. ve Travers, J.F. (1996). *Human development. Third edition*. Chicago: Benchmark Publishers.
- Demir Solmaz, F. (2002). *Lise son sınıf öğrencilerinin kimlik statüleri ile anne-baba tutumlarını algulamaları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi/Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara
- Dietrich, L. and Ferguson, R. F. (2020). Why stigmatized adolescents bully more: the role of self-esteem and academic-status insecurity. *International Journal of Adolescence and Youth*, 25(1), 305-318.
- Dozois, D. J. Eichstedt, J. A., Collins, K. A., Phoenix, E., and Harris, K. (2012). Core beliefs, self-perception, and cognitive organization in depressed adolescents. *International journal of cognitive therapy*, 5(1), 99-112.
- Duman Tanrıverdi, Ö. (2017). *Ordu ili Akkuş ilçesinde ergenlerin algılanan sosyal destek ile akran zorbalığına maruz kalma durumlarının incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Avrasya Üniversitesi/Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Trabzon. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=RrI-Krk3A-RkF4YfHofuk0dExV6wf8SemE-XM5NNQAAYSkOOzPdquwxzCESBZQ5P>
- Düzgün, İ. (2020). *Ortaokula devam eden çocukların sosyodemografik özellikleri ile akran zorbalığı davranışı arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Aydın Üniversitesi/Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=4J_FzTwlrMCH4qBR0pXPHwXdhmY2uZNAZviZiyOT50edu4TBeyqWv_-uBKqVbE-h
- Elliott, M. (2002). *Bullying. A practical guide to coping for schools* (3. Baskı). London: Longman Group UK Limited.
- Ember, C. R. (1973). Feminine task assignment and the social behavior of boys. *Ethos*, 1(4), 424-439. <https://www.jstor.org/stable/640190>

- Enjedani, E. (2016). The relationship between ego identity status and emotional intelligence in high school students. *Journal of psychological science*, 15(58), 216-234.
- Erikson, E. H. (1960a). *Youth and the life cycle*. Jonh (Ed.) Guzauskas Adolescence: Intervention Strategies; Participant's Manual içinde (97-106). Washinton D.S.: United States Government Publishing Office
- Erikson, E. H. (1960b). *Identity and uprootedness in our time, Uprooting and Resettlement*. Geneva: World Federation for Mental Health.
- Erikson, E. (1968). *Identity: Youth and crisis*. New York: Norton.
- Eroğlu, M. (2020). *Beliren yetişkinlik d6nemindeki bireylerin bağlanma stilleri, kimlik stat6leri ve kişilik 6zelliklerinin incelenmesi*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Maltepe 6niversitesi. Lisans6st6 Eğitim Enstit6s6, İstanbul.
https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=4J_FzTwlrMCH4qBR0pXPH5lty0p7IGY0-xACuaRQImqpcq7QLdZv3Ly303pdXID
- Ertuğrul, F. ve Eker, E. (2019). 6n ergenlik d6neminde zorbalık davranışı ile bazı sosyo-demografik değişkenler arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Aydın İnsan ve Toplum Dergisi*, 5(2), 117-140.
- Espinoza, G., Gonzales, N. A. and Fuligni, A. J. (2013). Daily school peer victimization experiences among Mexican-American adolescents: Associations with psychosocial, physical and school adjustment. *Journal of youth and adolescence*, 42(12), 1775-1788.
- Festinger, L. (1954). A theory of social comparison processes. *Human relations*, 7(2), 117-140.
- Festinger, L. and Carlsmith, J. M. (1959). Cognitive consequences of forced compliance. *The journal of abnormal and social psychology*, 58(2), 203-210.
- Fillamenta, N. (2018). Teenagers self-identity who experience internet addiction. *Asian Journal of Assessment in Teaching and Learning*, 8, 1-6.
- Finkelhor, D. (2014). *Trends in bullying and peer victimization*. (Report No. Ağustos 2014) England Durham: Crimes against Children Research Center.

- Flavell, J. H. (1986). The development of children's knowledge about the appearance–reality distinction. *American Psychologist*, 41(4), 418-425
- Flouri, E. and Buchanan, A. (2003). The role of father involvement in children's later mental health. *Journal of adolescence*, 26(1), 63-78.
- Fredrick, S. S. and Demaray, M. K. (2018). Peer victimization and suicidal ideation: The role of gender and depression in a school-based sample. *Journal of school psychology*, 67, 1-15.
- Gaetan, S., Bonnet, A. and Pedinielli, J. L. (2012). Self-perception and life satisfaction in video game addiction in young adolescents (11-14 years old). *L'encephale*, 38(6), 512-518.
- Gallatin, J. (1995). Ergenlik kuramları. J.F. Adams (Ed.) *Ergenliği anlamak* (49-80) içinde (Çev. Nermin Çelen) B. Onur (Ed.). Ankara: İmge Yayınevi.
- Garmy, P., Vilhjálmsón, R. and Kristjánsdóttir, G. (2018). Bullying in school-aged children in Iceland: a cross-sectional study. *Journal of pediatric nursing*, 38, 30-34. <https://doi.org/10.1016/j.pedn.2017.05.009>
- Gibbons, F. X., Benbow, C. P. and Gerrard, M. (1994). From top dog to bottom half: Social comparison strategies in response to poor performance. *Journal of personality and social psychology*, 67(4), 638-652.
- Godina, E. and Zadorozhnaya, L. (2016). Self-perception of physical appearance in adolescents: Gender, age and ethnic aspects. *Collegium antropologicum*, 40(2), 73-81.
- Gökçe, Z. (2016). *Lise öğrencilerinin kariyer karar verme güçlükleri ve ego kimlik statülerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=DPTyuy3wRPq_qvCPSqUB63J614u5DQqvQsnASA5DRQ9Bo6ZRA3VT5i2rJ51dv7ha
- Gökkaya, F. ve Tekinsav Sütçü, S. (2020). Akran zorbalığının ortaokul öğrencileri arasındaki yaygınlığının incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 35(1), 40-54. <https://doi.org/10.16986/HUJE.2018042225>
- Göktepe, G. (2015). *Liseli ergenlerde bağlanma stilleri, kendilik algısı ve kişilerarası ilişkilerin incelenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Haliç

Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=WY5CM7tPNE2z_YM6pBu0tz2II8gq1N_-hiyfh9I8JLUfeB3OLY6FmzaPQ2cvYOL

Görgülü, Ş. (2019). *Farklı kimlik statülerine sahip ergenlerin kendini engelleme eğilimlerinin karşılaştırılması*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=jNRDC1RLfVd4_T7x7ZXmmSQ8IEyUP8TJ8EXzbO3QPZduOr3ZT2nFfvEsFk8xt8fj

Graham, S. (2016). Victims of bullying in schools. *Theory into practice*, 55(2), 136-144.

Gromann, P. M., Goossens, F. A., Olthof, T., Pronk, J. and Krabbendam, L. (2013). Self-perception but not peer reputation of bullying victimization is associated with non-clinical psychotic experiences in adolescents. *Psychological medicine*, 43(4), 781-787.

Grove, L. C. (2015). *The relationship between ego identity status and perceived parenting style in black adolescents from different family structures*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). University of the Free State/Faculty of the Humanities. Bloemfontein.

Grové, L. and Naudé, L. (2016). Identity status and perceived parenting style in adolescents living in central South Africa. *Journal of Psychology in Africa*, 26(2), 189-193.

Gutiérrez, R. B. and Herráiz, E. D. (2020). Apoyo social y autopercepción en los roles del acoso escolar. *Anales De Psicología/Annals of Psychology*, 36(1), 92-101.

Güler, Y. (2019). *Ergenlerde öznel iyi oluş, kimlik statüleri ve aile bütünlük duygusu arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Ticaret Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=jNRDC1RLfVd4_T7x7ZXmmZET1jrgLGGO9i_AXtUcIqWPa3FleRIQMfybNAezlGLE

Gür, N. (2019). *İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinde akran zorbalığı ve eşlik eden duygusal davranışsal sorunlar*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Bursa Uludağ Üniversitesi/Tıp Fakültesi, Bursa.

<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=as2oTjW5jfr9IKSvmCdJYieP34umiPu5npi6Co9mXmAu0C1zftOuxDgvm3X-OQQU>

- Gür, N., Eray, Ş., Makinecioğlu, I., Sığırlı, D. ve Vural, A. P. (2020). Akran zorbalığı ile aile duygu dışı vurumu ve psikopatoloji arasındaki ilişki. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 21(1), 77-86.
- Güven, M. ve Aslan, S. (2010). Ergenlerde ayrışma bireyleşme ile okul zorbalığı arasındaki ilişkinin incelenmesi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(3), 125-142
- Hall, G. S. (1916). *Adolescence: Its psychology and its relations to physiology, anthropology, sociology, sex, crime, religion and education*, New York: D. Appleton and Company.
- Hall, S. and Sears, S. J. (1997). Promoting identity development in the classroom: A new role for academic faculty. *Journal on Excellence in College Teaching*, 8(3), 3-24.
- Hanani, A. A. K. (2018). *Filistin'de lise öğrencileri arasındaki akran zorbalığının incelenmesi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=fS4sqEZr79C_n60Rk6MjFbFfluOt6mc3PFcH6aQudw-WktbGPLr6BYVIJ8niOKvm
- Haskaya, S. (2016). *Ortaokul öğrencilerinde akran zorbalığı ile okula yabancılaşma arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çağ Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=OykDDeWBWTL9-Wm52sZBrLZ5uJxwh8AYIcP7GI0SXXt77HPNKj81eS3R3UnFF0EQ>
- Hatano, K., Sugimura, K. and Crocetti, E. (2016). Looking at the dark and bright sides of identity formation: New insights from adolescents and emerging adults in Japan. *Journal of Adolescence*, 47, 156-168.
- Hellström, L. and Beckman, L. (2020). Adolescents' perception of gender differences in bullying. *Scandinavian journal of psychology*, 61(1), 90-96.
- Hesapçıoğlu, S. T., Meraller, H. Y. ve Ercan, F. (2018). Bullying in schools and its relation with depressive symptoms, self-esteem, and suicidal ideation in adolescents. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 19(2), 210-216.
- Hinde, R. A. (1987). *Individuals, relationships and culture: Links between ethology and the social sciences*. Cambridge: CUP Archive.

- Hong, J. S., Voisin, D. R., Cho, S., Smith, D. C. and Resko, S. M. (2018). Peer victimization and substance use among African American adolescents and emerging adults on Chicago's Southside. *American journal of orthopsychiatry*, 88(4), 431-440. <https://doi.org/10.1037/ort0000247>
- Howard, A. M., Landau, S., and Pryor, J. B. (2014). Peer bystanders to bullying: Who wants to play with the victim?. *Journal of abnormal child psychology*, 42(2), 265-276.
- Izğır, G. (2019). *Lise öğrencilerinde akran zorbalığının yaygınlığı*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisan Tezi). Aydın Adnan Menderes Üniversitesi/Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Aydın.
<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=T1mWGp9MngYYkCSgiJvtVsDjPPkLDzYZF2b-hxtyBbEbJBXwUEIB0lCt1etcmwK2>
- İdiğ, M. (1990). *Adolescent's evaluation of families' well being and it's relationship to parent's marital satisfaction, adolescent's self concept and depression*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Jacobson, A. S., Trivers, R. and Palestis, B. G. (2019). Number of friends and self-perception among Jamaican children: the role of attractiveness and fluctuating asymmetry. *Journal of Biosocial Science*, 52(2), 184-197.
- Jakobsson, M., Josefsson, K., Jutengren, G., Sandsjö, L. and Högberg, K. (2019). Sleep duration and sleeping difficulties among adolescents: exploring associations with school stress, self-perception and technology use. *Scandinavian journal of caring sciences*, 33(1), 197-206.
- Jenkins, L. N. and Demaray, M. K. (2012). Social support and self-concept in relation to peer victimization and peer aggression. *Journal of School Violence*, 11(1), 56-74.
- Jia, M. and Mikami, A. (2018). Issues in the assessment of bullying: Implications for conceptualizations and future directions. *Aggression and violent behavior*, 41 (1), 108-118. <https://doi.org/10.1016/j.avb.2018.05.004>
- Jones, R. M., Dick, A. J., Coyl-Shepherd, D. D. and Ogletree, M. (2014). Antecedents of the male adolescent identity crisis: Age, grade, and physical development. *Youth & Society*, 46(4), 443-459.

- Kaddoura, N. and Sarouphim, K. M. (2019). Identity development among Lebanese youth: An investigation of Marcia's paradigm. *Heliyon*, 5(11), 1-6.
<https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2019.e02851>
- Kanadıkırık Kılıç, A. ve Kılıç, A. (2013). *MEB ortaöğretim kurumlarındaki öğrencilerin akran zorbalığına maruz kalma düzeyleri ve özgüven arasındaki ilişki*. Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü VI. Ulusal Lisansüstü Eğitim Sempozyumu Bildirileri.
- Kapıkıran, Ş. (2013). Loneliness and life satisfaction in Turkish early adolescents: The mediating role of self esteem and social support. *Social Indicators Research*, 111(2), 617-632.
- Karadağ, H. (2002). *Ergenlerde kendilik algısının demografik değişkenlere göre incelenmesi*. (Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi). Sosyal Sigortalar Kurumu Başkanlığı/Sağlık İşleri Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Karakuş Şahbaz, Y. (2019). *Ortaokul öğrencilerinde akran zorbalığı: Adana ili Yüreğir ilçesi pilot çalışma*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisan Tezi). Çağ Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=jNRDC1RLfVd4_T7x7ZXmmSca0jq5UjjiUeTwOzmOsXLWeXvf2wdd3ctN5GF2vFM-
- Karasar, N. (2018). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (33. baskı). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Karataş, H. (2011). *İlköğretim okullarında zorbalığa yönelik geliştirilen programın etkisinin incelenmesi*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi/Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=EEdeQgIdFRxX5NbvVau-Ak3EsBfPgOp3GxiMCgnVvehqOMKDeAQhO6YIZbedbuOI>
- Karatoprak, S., Dönmez, Y. E. ve Özcan, Ö. Ö. (2020). The predictive effect of internet addiction and psychiatric disorders on traditional peer bullying. *Anatolian Journal of Psychiatry*, 21, 625-632. <http://dx.doi.org/10.5455/apd.86661>
- Kaya, Z., Candeğer, H. ve Bedir, G., (2019). *Farklı okul türlerine devam eden ergenlerin zorba ve kurban olma düzeylerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi*. EJER Congress 2019 Bildiri Kitabı. 1344-1357.

- Kazancı, F. ve İlci, B. H. (2018). İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinde spor yapma durumlarına göre atılganlık ve akran zorbalığı özelliklerinin incelenmesi, Bitlis ili örneği. *Uluslararası Dağcılık ve Tırmanış Dergisi*, 1(1), 25-30.
- Kazarian, S. S. and Ammar, J. (2013). School bullying in the Arab world: A review. *The Arab Journal of Psychiatry*, 24(1), 37-45.
- Keskin, T. (2010). *İlköğretim okullarındaki öğrencilerin akran zorbalığının benlik saygısıyla ilişkisi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Maltepe Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=veR1mHu9yoWjwcVUjCEoPCoPPekoft3EqfAuyQ5pmwv1kDvScRiT0v2wT9xtHdiV>
- Kılıç, M. (2018). *Lise öğrencilerinin kendilik algıları ve yalnızlık düzeylerinin sosyal ağ kullanma alışkanlıkları ve amaçlarını yordama gücü*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Biruni Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=fS4sqEZr79C_n60Rk6MjFafdE2KUKQkd_qLid0nq4BmOhWIE-e7pSSKywGM7hZbA
- Kızılkın, İ., O. (2017). *Ergenlerde akran zorbalığı, sosyal destek ve depresyon arasındaki ilişkilerin değerlendirilmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Beykent Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=q3-d9QtLoVA2OMExHSkJpfvrO4EuVF_kuseg0BN__NECHHuHKvTHhyGR3z8vqQqX
- Kim, Y. K., Kim, Y. J., Maleku, A. and Moon, S. S. (2019). Typologies of peer victimization, depression, and alcohol use among high school youth in the United States: measuring gender differences. *Social work in public health*, 34(4), 293-306.
- Kita, Y. and Inoue, Y. (2017). The direct/indirect association of ADHD/ODD symptoms with self-esteem, self-perception, and depression in early adolescents. *Frontiers in psychiatry*, 8(137), 1-9. <https://doi.org/10.3389/fpsy.2017.00137>
- Koç, V. (2008). *Kişilerarası tarz, kendilik algısı, öfke ve depresyon*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Ankara Üniversitesi/Sosyal Bilimleri Enstitüsü,
<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=-Z0vbSUgrhM9fXoGkRe6Q9HVCEOlrHfJTHxDw8XHpMSrLgXQN2NLXT8NR9eTD-To>

- Kotecha, P. V., Patel, S., Mazumdar, V. S., Baxi, R. K., Misra, S., Shah, M. B., Mehta, K.G. and Gandhi, A. (2013). Body Mass Index (BMI) and Self-Perception of Weight and Height among school going adolescents in urban Vadodara, India. *Int J Med Sci Public Health*, 2, 745-748.
- Köknel, Ö. (1995). *Kişilik: Kaygıdan mutluluğa*,(13. Basım). İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
- Kulaksızoğlu, A. (1998). *Ergenlik psikolojisi*. İstanbul: Remzi Yayınevi.
- Kunnen, E. S. (2019). Identity development from a dynamic systems perspective. Kunnen, E. S., De Ruiter, N. M., Jeronimus, B. F., and Van der Gaag, M. A. (Ed.), *Psychosocial development in adolescence: Insights from the dynamic systems approach* içinde (146-159). New York: Routledge
- Kurnaz, A. ve Kapçı, E. G. (2013). Saldırganlık ve mağduriyet ölçeklerinin ilköğretim ikinci kademe çocuklarına uyarlanması. *Bilişsel Davranışçı Psikoterapi ve Araştırmalar Dergisi*, 2 (2), 106-115.
- Laboviti, B. (2015). Relations between the parenting styles and identity status of teenagers in Albanian context. *Journal of Educational and Social Research*, 5(1), 65-72. <https://doi.org/10.5901/jesr.2015.v5n1p65>
- LaFontana, K.M., and Cillessen, A.H.N. (2002). Children's perceptions of popular and unpopular peers: A multimethod assessmen. *Developmental Psychology*, 38(5), 635-647.
- Laghi, F., Baiocco, R., Liga, F., Guarino, A. and Baumgartner, E. (2013). Identity status differences among Italian adolescents: Associations with time perspective. *Children and Youth Services Review*, 35(3), 482-487.
- Laghi, F., Baiocco, R., Lonigro, A. and Baumgartner, E. (2013). Exploring the relationship between identity status development and alcohol consumption among Italian adolescents. *The Journal of psychology*, 147(3), 277-292.
- Laghi, F., Liga, F., Baiocco, R. and Lonigro, A. (2016). Identity status differences among Italian adolescents: Associations with parent and peer attachment relationships. *Rassegna di Psicologia*, 33(3), 61-68.

- Lereya, S. T., Copeland, W. E., Costello, E. J. and Wolke, D. (2015). Adult mental health consequences of peer bullying and maltreatment in childhood: two cohorts in two countries. *The Lancet Psychiatry*, 2(6), 524-531.
- Lessne, D. and Yanez, C. (2016). *Student reports of bullying: results from the 2015 school crime supplement to the national crime victimization survey. web tables.* (Report No. NCES 2017-015). Washington, D.C.: National Center for Education Statistics.
- Li, L., Chen, X. and Li, H. (2020). Bullying victimization, school belonging, academic engagement and achievement in adolescents in rural China: A serial mediation model. *Children and Youth Services Review*, 113, 1-8.
<https://doi.org/10.1016/j.chilyouth.2020.104946>
- Li, R., Bunke, S. and Psouni, E. (2016). Attachment relationships and physical activity in adolescents: The mediation role of physical self-concept. *Psychology of Sport and Exercise*, 22, 160-169.
- Luyckx, K., Gandhi, A., Bijttebier, P. and Claes, L. (2015). Non-suicidal self-injury in high school students: Associations with identity processes and statuses. *Journal of Adolescence*, 41, 76-85.
- Maôano, C., Ninot, G. and Bilard, J. (2004). Age and gender effects on global self-esteem and physical self-perception in adolescents. *European Physical Education Review*, 10(1), 53-69.
- Marcia, J. E. (1976). Identity six years after: A follow-up study. *Journal of youth and adolescence*, 5(2), 145-160.
- Marcia, J. E. (1980). Identity in adolescence. *Handbook of adolescent psychology*, 9(11), 159-187.
- Marcia, J. E. (1993). The ego identity status approach to ego identity. J. E. Marcia, A. S. Waterman, D. R. Matteson, S. L. Archer and J. L. Orlofsky (Ed.), *Ego identity içinde* (3-21). New York: Springer.
- Menesini, E. and Salmivalli, C. (2017). Bullying in schools: the state of knowledge and effective interventions. *Psychology, Health & Medicine*, 22(1), 240-253.
- Mercan, H. ve Sarı, H. Y. (2018). Lise öğrencilerinde akran zorbalığı ve sosyodemografik değişkenlerle ilişkisi. *Florence Nightingale Hemşirelik Dergisi*, 26(1), 21-29.

- Midgett, A., Doumas, D. M., Trull, R. and Johnson, J. (2017). Training students who occasionally bully to be peer advocates: Is a bystander intervention effective in reducing bullying behavior?. *Journal of Child and Adolescent Counseling*, 3(1), 1 - 13.
- Miller, D. (1997). *Capitalism: an ethnographic approach*. London: Bloomsbury Academic
- Mischel, J. and Kitsantas, A. (2020). Middle school students' perceptions of school climate, bullying prevalence, and social support and coping. *Social Psychology of Education*, 23(1), 51-72.
- Mishna, F., Khoury-Kassabri, M., Schwan, K., Wiener, J., Craig, W., Beran, T., Papler, D. and Daciuk, J. (2016). The contribution of social support to children and adolescents' self-perception: The mediating role of bullying victimization. *Children and Youth Services Review*, 63, 120-127.
- Morsünbül, Ü., Crocetti, E., Çok, F. and Meeus, W. (2016). Identity statuses and psychosocial functioning in Turkish youth: A person-centered approach. *Journal of Adolescence*, 47, 145-155.
- Morsünbül, Ü. (2005). *Ergenlikte kimlik statülerinin bağlanma stilleri, cinsiyet ve eğitim düzeyi açısından incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=ePX_SaJ0b35Gq45swKG3lKPcBdS6IHUEllhxDa2t5gSrty7Id3y5cdtttcgGqOkH
- Muuss, R. E. (1988). *Theories of adolescence*. New York: Random House.
- Najmi, S. B., Hovsepien, S., Jamshidibeyk, A., Nasiripour, L. and Maracy, M. R. (2019). The association between demographic and familial characteristics and psychological properties of adolescents. *Journal of research in medical sciences: the official journal of Isfahan University of Medical Sciences*, 24(1), 14.
<https://doi.org/10.4103/1735-1995.252885>
- Namlı, G. (2020). *Ortaokul öğrencilerinde akran zorbalığı ve sosyal anksiyetenin incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Medipol Üniversitesi/Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=4J_FzTwrMCH4qBROpXPH0R57gEsUF9QPa-iehbaXB5bF6yPjeDyhIrt-8k-BJ20

- Nazir, S. (2018). *The Rise of bullying as a public health issue*. New Jersey: Seton Hall University.
- Nepon, T., Pepler, D. J., Craig, W. M., Connolly, J. and Flett, G. L. (2020). A longitudinal analysis of peer victimization, self-esteem, and rejection sensitivity in mental health and substance use among adolescents. *International Journal of Mental Health and Addiction*, 18, 1-14. <https://doi.org/10.1007/s11469-019-00215-w>
- Neslişah, G. (2019). *İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinde akran zorbalığı ve eşlik eden duygusal davranışsal sorunlar; Bursa ili örnekleme*. (Yayımlanmamış Tıpta Uzmanlık Tezi) Bursa Uludağ Üniversitesi/Tıp Fakültesi. Bursa. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=as2oTjW5jfr9IKSvmCdJYieP34umiPu5npi6Co9mXmAu0C1zftOuxDgvm3X-OQQU>
- Nishina, A. and Juvonen, J. (2005). Daily reports of witnessing and experiencing peer harassment in middle school. *Child development*, 76(2), 435-450. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.2005.00855.x>
- Norozpour, M., Gharraee, B., Ashouri, A. and Habibi, M. (2015). a study on the Minnesota multiphasic personality inventory-adolescent scores based on Marcia identity statuses in adolescents. *Journal of Fundamentals of Mental Health*, 17(6), 292-299.
- Norozpour, M., Gharraee, B., Habibi, M., Ashouri, A. and Mousavi, N. (2019). Can various identity statuses justify iranian adolescents psychopathology?. *Current Psychology*, 38(6), 1590-1600.
- Odacı, H. ve Çelik, Ç. B. (2017). Kendilik algısı ve saldırganlık arasındaki ilişki: yalnızlığın aracı rolü. *Journal of Mood Disorders*, 7(4), 219-225.
- Oflazoğlu, F. (2000). *Yetiştirme yurdunda yaşayan ergenlerde kimlik statülerinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ege Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Oleś, M. (2016). Dimensions of identity and subjective quality of life in adolescents. *Social indicators research*, 126(3), 1401-1419.
- Olweus, D. (1993). *Acoso escolar, "bullying", en las escuelas: hechos e intervenciones* (Report No. 2) Norveç: Centro de investigación para la Promoción de la Salud, Universidad de Bergen.

- Olweus, D. (1996). Revised Olweus Bully/Victim Questionnaire. *APA PsycTests*.
<https://doi.org/10.1037/t09634-000>
- Olweus, D. (1999). Sweden. Smith, P. K., Catalano, R., Junger-Tas, J. J., Slee, P. P., Morita, Y., and Olweus, D. (Ed.), *The nature of school bullying: A cross-national perspective* içinde (13). London and New York: Routledge (Psychology Press).
- Olweus, D. (2003). A profile of bullying at school. *Educational leadership*, 60 (6), 12-17.
- Olweus, D. and Limber, S. P. (1983). The Olweus bullying prevention program. Jimerson, S. R., Swearer, S.M. and Espelage, D.L (Ed.), *Hand book bullying in schools* içinde (377-388). London and New York: Taylor & Francis.
- Oral, T. ve Özgüngör, S. (2015). Ergenlerde kimlik statülerinin başarı amaç yönelimlerini yordama gücü. *Elementary Education Online*, 14(1), 1-12.
<https://doi.org/10.17051/io.2015.16713>
- Oskay, G. (1998). Genişletilmiş objektif ego kimlik statüsü ölçeğinin (extended objective measure of ego identity status) türkçeye uyarlaması-geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları. *Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2(9), 17-24.
- Ögel, K. ve Aksoy, A. (2007). Tutuklu ve hükümlü ergenlerde madde kullanımı. *Journal of Dependence*, 8 (1), 11-17.
- Öksüz, E. ve Malhan, S. (2004). *Sosyal karşılaştırma ölçeğinin güvenilirlik ve geçerlilik analizi*. VI.Ulusal Aile Hekimliği Kongresi, 4-7 Mayıs 2004 Bursa, Konge Kitapçığı. 182.
- Özdemir, O., Özdemir, P. G., Kadak, M. T. ve Nasıroğlu, S. (2012). *Kişilik gelişimi. Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 4 (4), 566-589.
- Özdemir, S. (2018). Ergen Riskli Davranışlarının Akran Zorbalığı, Örselenme Yaşantıları ve Psikolojik Sağlık İle İlişkisinde Sapkın Arkadaşların Aracı Etkisinin İncelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 43(195), 223-239.
<http://dx.doi.org/10.15390/EB.2018.7509>
- Öztuna, A. (2018). *Dokuzuncu ve onuncu sınıf öğrencilerinde akran zorbalığı göstermenin ve akran zorbalığına maruz kalmanın psikolojik belirtilerle ilişkisi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi/Adli Tıp Enstitüsü, İstanbul.

https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=fS4sqEZr79C_n60Rk6MjFQRUGaFx0YN94prenh3Zahj9MJv0kRQBGBG-7dCeKbCG

Öztürk, A., Tezel, A. ve Öztürk, F. Ö. (2019). bir ortaöğretim kurumunda akran zorbalığının değerlendirilmesi. *Konuralp Tıp Dergisi*, 11(1), 82-88.

Öztürk, E. ve Özmen, S. K. (2016). The relationship of self-perception, personality and high school type with the level of problematic internet use in adolescents. *Computers in human behavior*, 65, 501-507.

Pala, S. (2007). *Madde bağımlısı olan ergenlerin kimlik statülerinin belirlenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=wBmNpkQC9Nhi90NLW7E7-clUMUZzZyhH6XtMoO7YD80M0YXu4cTTY2WqnvX9tafG>

Pehlivan, R. (2017). *Erken evlenen ve çocuk sahibi olan ergen ve beliren yetişkinlerin kimlik statülerinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=q3-d9QtLoVA2OMExHskJpfi4PsPoJXssUt3zeXUT0lRN6OG0v6NLE5g6g77qGTbg>

Pellegrini, A. D. (2002). Bullying, victimization, and sexual harassment during the transition to middle school. *Educational psychologist*, 37(3), 151-163.

Petersen, A. C., Crockett, L., Richards, M. and Boxer, A. (1988). A self-report measure of pubertal status: Reliability, validity, and initial norms. *Journal of youth and adolescence*, 17(2), 117-133.

Peyton, R. P., Ranasinghe, S. and Jacobsen, K. H. (2017). Injuries, violence, and bullying among middle school students in Oman. *Oman medical journal*, 32(2), 98-105. <https://doi.org/10.5001/omj.2017.19>

Piaget, J. (1972). *The child's conception of physical causality*. London: Transaction Publishers.

Piaget, J. (1973). *Psychology and epistemology*. New York: Viking Press (Publishing Company)

Piaget, J. (1977). *The development of thought: Equilibration of cognitive structures*. (Trans A. Rosin). New York: Viking Press (Publishing Company)

- Polat Külçü, D. (2015). *Çocuklarda akran zorbalığı ve benlik saygısının incelenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Mersin Üniversitesi/Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Mersin.
https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=WY5CM7tPNE2z_YM6pBu0t2CZhakxDfTmVbXBrh4Vvr6CByL9ktb3umYNObc95_5S
- Poole, S. and Snarey, J. (2011). Erikson's stages of the life cycle. Goldstein, S. (Ed.), *Encyclopedia of child behavior and development* içinde (599-603). Berlin: Springer Science & Business Media.
- Portillo, M. and Fernández-Baena, J. (2019). Social self-perception in adolescents: accuracy and bias in their perceptions of acceptance/rejection. *Educational Psychology, 26(1)*, 1-6.
- Raskauskas, J. and Stoltz, A. D. (2007). Involvement in traditional and electronic bullying among adolescents. *Developmental psychology, 43(3)*, 564-575.
- Rogers, V., Barnett, L. M. and Lander, N. (2018). The relationship between fundamental movement skills and physical self-perception among adolescent girls. *Journal of Motor Learning and Development, 6(2)*, 378-390.
- Salmivalli, C. (2010). Bullying and the peer group: A review. *Aggression and violent behavior, 15(2)*, 112-120.
- Salmivalli, C. and Peets, K. (2018). *Bullying and victimization*. W. M. Bukowski, B. Laursen, and K. H. Rubin (Ed.), *Handbook of peer interactions, relationships, and groups* içinde (302–321). New York: The Guilford Press.
- Sandhu, B. S. and Sharma, S. (2015). Role of critical thinking in ego identity statuses among adolescents. *Indian Journal of Health & Wellbeing, 6(11)*, 1076-1079.
- Sandhu, D., Singh, B., Tung, S. and Kundra, N. (2012). Adolescent identity formation, psychological well-being, and parental attitudes. *Pakistan Journal of Psychological Research, 27(1)*, 89-105.
- Santrock, J. W. (2019). *Yaşam boyu gelişim*. Galip Yüksel (Çev.) Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Santrock, J. W. (2020). *Ergenlik*. Didem Müge Siyez (Çev. Ed.) Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

- Sardana, T., Ganesh, M. and Sharma, D. (2019). Impact of birth order on identity formation of adolescents. *i-Manager's Journal on Educational Psychology*, 12(4), 33-41. <https://doi.org/10.26634/jpsy.12.4.15521>
- Sarı, K. (2019). *Akran zorbalığının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisan Tezi). Üsküdar Üniversitesi/Bağımlılık ve Adli Bilimler Enstitü. İstanbul.
https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=jNRDC1RLfVd4_T7x7ZXmmfy3rHe9aZTKBefKKRasO3bZdB1ZlWAikoKSOukz5btv
- Sarı, M. (2013). Lise öğrencilerinde okula aidiyet duygusu. *Anadolu University Journal of Social Sciences*, 13(1), 147-160.
- Sarouphim, K. M. and Issa, N. (2020). Investigating identity statuses among Lebanese youth: relation with gender and academic achievement. *Youth & Society*, 52(1), 119-138. <http://dx.doi.org/10.1177/0044118X17732355>
- Satıcı, S. A. ve Deniz, M. E. (2019). Ergenlerin kendilik algıları ve okul doyumunu: öznel zindeliğin aracılık rolünün değerlendirilmesi. *Eğitim ve Bilim*, 44(197), 367-381. <http://dx.doi.org/10.15390/EB.2019.7289>
- Seçer, İ. (2015). Zorbalıkla başa çıkma stratejileri ölçeğinin geliştirilmesi: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi* 33(1), 85-105.
- Seçkin, Z. (2017). *Örgütlerde mobbing ve siber zorbalık*. İstanbul: Çizgi Kitabevi Yayınları
- Sezen, M. F. ve Murat, M. (2018). Ergenlerde akran zorbalığı, internet bağımlılığı ve duygusal zekâ düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 9(16), 160-182.
- Sezer, Ö. (2010). Ergenlerin kendilik algılarının anne baba tutumları ve bazı faktörlerle ilişkisi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(1), 1-19.
- Shavelson, R. J. (1976). Teachers' decision making. Nathaniel Gage (Ed.), *Thepsychologyofteach-ing methods, Seventy-Fifth Yearbook of the National Society for the Study of Education, Part içinde*. Chicago: University of Chicago Press.
- Shavelson, R. J., Hubner, J. J. and Stanton, G. C. (1976). Self-concept: Validation of construct interpretations. *Review of educational research*, 46(3), 407-441.

- Shields, A. and Cicchetti, D. (2001). Parental maltreatment and emotion dysregulation as risk factors for bullying and victimization in middle childhood. *Journal of clinical child psychology*, 30(3), 349-363.
- Sica, L. S., Ragozini, G., Di Palma, T. and Aleni Sestito, L. (2019). Creativity as Identity Skill? Late Adolescents' Management of Identity, Complexity and Risk- Taking. *The Journal of Creative Behavior*, 53(4), 457-471.
- Smith, P. K., Catalano, R., Junger-Tas, J. J., Slee, P. P., Morita, Y. and Olweus, D. (1999). *The nature of school bullying: A cross-national perspective*. London ve New York: Routledge (Psychology Press.).
- Söderberg, P. and Björkqvist, K. (2020). Victimization from peer aggression and/or bullying: prevalence, overlap, and psychosocial characteristics. *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma*, 29(2), 131-147.
- Söyler, İ. (2019). *Ergenlerde akıllı telefon bağımlılığı ile kendilik algısı ve okula bağlanma arasındaki ilişki*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=Mir2lXQK1dkmQ9Ige3PZbhgrimpkANG0H_-R-ejS4yKjRvZWO3J5M0MqyvyOUaSH
- Steinberg, L. (2004). Risk taking in adolescence: What changes, and why? R. E. Dahl and L. P. Spear (Ed.), *Adolescent brain development: Vulnerabilities and opportunities* içinde (51–58). New York: New York Academy of Sciences.
- Steinberg, L. (2013). The influence of neuroscience on US Supreme Court decisions about adolescents' criminal culpability. *Nature Reviews Neuroscience*, 14 (7), 513-518.
- Sznitman, G. A., Zimmermann, G. and Van Petegem, S. (2019). Further insight into adolescent personal identity statuses: Differences based on self-esteem, family climate, and family communication. *Journal of adolescence*, 71, 99-109.
- Şahin, G. (2009). *Yetiştirme yurdunda ve ailesi yanında yaşayan ergenlerin bağlanma stilleri ile kimlik statüleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Şahin, M. ve Akbaba, S. (2017). *Okulda ve sanal ortamda zorbalık ve empati*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

- Şahin, N.H., Durak, A. ve Şahin, N. (1993). *Sosyal karşılaştırma ölçeği: Bilişsel-davranışçı terapilerde değerlendirme*. Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları.
- Tabachnick, B.G. and Fidell L.S. (2013). *Using multivariate statistics* (6. Baskı). Boston: Pearson.
- Tınas Telci, H. (2019). *Liselerde akran zorbalığının yaygınlığı ve mağdurların sosyal kaygı düzeylerinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisan Tezi). Atatürk Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=aEzj_IdWAsjiSAfK3qwrBv1XVYAC96ieS2aZ3Z6SVyddt2TQMrf6jBBC0qsAEXiA
- Topçu, A. E. ve Dönmez, A. (2015). Bir grup süreci olarak akran zorbalığı: Katılımcı rollerinin cinsiyet ve sosyal statü açısından incelenmesi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 30(75), 1-17.
- Topolewska-Siedzik, E. and Ciecuch, J. (2018). Trajectories of identity formation modes and their personality context in adolescence. *Journal of youth and adolescence*, 47(4), 775-792.
- Tsaousis, I. (2016). The relationship of self-esteem to bullying perpetration and peer victimization among schoolchildren and adolescents: A meta-analytic review. *Aggression and violent behavior*, 31, 186-199.
- Tsehay, D. S., Mulatie, M. W., Sellakumar, G. K. and Begashaw, G. A. (2014). Prosocial behaviors and identity statuses among adolescent students, Addis Ababa Ethiopia. *Innovare Journal of Social Sciences*, 2(1), 2347-5544.
- Tural Hesapçıoğlu, S. ve Yeşilova, H. (2015). Lise öğrencilerinin zorbalığa ve zorbalara ilişkin duyguları, düşünceleri ve tutumları. *Anatolian Journal of Psychiatry/Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 16(4), 284-293.
- Uçar, G. (2018). *Ağrı/Patnos ilçesi özelinde 12. sınıf ergenlerde ayrışma bireyleşme kapasitesi ile akran zorbalığı sistemi arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Aydın Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=MzP7PYssFqdb3WlroAkcxrJvVhM1qjH5xxLL6XZQBwcYUJxWPJXXZoWVzCoA3T>

- Ünlü, H. (2001). *Lise öğrencilerinin algıladıkları sosyal desteğin ve ego kimlik statülerinin sosyo ekonomik düzey ve cinsiyete göre incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Van Geel, M., Vedder, P. and Tanilon, J. (2014). Relationship between peer victimization, cyberbullying, and suicide in children and adolescents: a meta-analysis. *JAMA pediatrics*, 168(5), 435-442.
- Varan, A. (1990). *Liseli gençlerin kimlik statülerinin cinsiyet, yaş ve sosyal-çevre açısından incelenmesi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Verschueren, M., Rassart, J., Claes, L., Moons, P. and Luyckx, K. (2017). Identity statuses throughout adolescence and emerging adulthood: a large-scale study into gender, age, and contextual differences. *Psychologica Belgica*, 57(1), 32-42. <https://doi.org/10.5334/pb.348>
- Víllora, B., Larrañaga, E., Yubero, S., Alfaro, A. and Navarro, R. (2020). Relations among poly-bullying victimization, subjective well-being and resilience in a Sample of late adolescents. *International journal of environmental research and public health*, 17(2), 590-613. <https://doi.org/10.3390/ijerph17020590>
- Wallace, M. T., Barry, C. T., Zeigler- Hill, V. and Green, B. A. (2012). Locus of control as a contributing factor in the relation between self perception and adolescent aggression. *Aggressive behavior*, 38(3), 213-221.
- Walters, J. M., Farley, J. P., Deater-Deckard, K. and Kim-Spoon, J. (2020). Predictors of sibling victimization and associations with self-perception and relationship attachment in adolescence. *The Journal of Early Adolescence*, 40(3), 305-327.
- Weiner, I. B. and Del Gaudio, A. C. (1976). Psychopathology in adolescence: An epidemiological study. *Archives of General Psychiatry*, 33(2), 187-193.
- Wheeler, L. (1991). A brief history of social comparison theory. J. Suls and T. A. Wills (Ed.), *Social comparison: Contemporary theory and research* içinde (3–21). New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- Wiley, R. E. and Berman, S. L. (2012). The relationships among caregiver and adolescent identity status, identity distress and psychological adjustment. *Journal of adolescence*, 35(5), 1203-1213.

- Wills, T. A. (1981). Downward comparison principles in social psychology. *Psychological bulletin*, 90(2), 245-271.
- Yaban, E. H., Sayil, M. ve Tepe, Y. K. (2013). Erkek ergenlerde anne babadan algılanan destek ile akran zorbalığı arasındaki ilişkide arkadaşlık niteliğinin rolü. *Türk Psikoloji Dergisi*, 28(71), 20-32.
- Yalaki, Z. ve Taşar, M. A. (2019). Ergenlerde çevrimiçi oyun oynama özellikleri akran zorbalığına yol açıyor mu?. *Ege Tıp Dergisi*, 58(4), 336-343.
- Yelboğa, N. ve Koçak, O. (2019). Lise öğrencilerini akran zorbalığına iten nedenlerin değerlendirilmesi ve Artvin örneği. *Istanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(35), 771-802.
- Yeşilkılıç, B., Çakır, M.A. ve Dutar, Ş. (2018). Anne baba tutumlarının ergenlerin kimlik statüleri üzerindeki etkisinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Uluslararası Bilim ve Eğitim Dergisi*, 1(1), 68-77
- Yıldırım, R. (2012). Akran zorbalığı. *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(2), 39-51.
- Yörükoğlu, A. (2019). *Gençlik çağı ruh sağlığı ve ruhsal sorunlar* (15. Basım). İstanbul: Özgür Yayınları.
- Yunus, F. W., Malik, M. and Zakaria, A. (2018). Identity status of TESL students in Malaysia. *Journal of asian behavioural studies*, 3(6), 103-110.

EKLER

Ek 1. Etik İzin Belgesi



T.C.
MALATYA VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 61316475-44-E.23719501
Konu : Anket Uygulama İzin Onayı
(Gökhan GÜMÜŞ)

29.11.2019

VALİLİK MAKAMINA

İlgi : MEB. Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü'nün 22.08.2017 tarih ve 12607291 sayılı 2017/25 Genelgesi.

Ahi Evran Üniversitesi Rektörlüğü'nün bila tarih ve bila sayılı yazılarında; Üniversitenin Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı Yüksek lisans öğrencisi Gökhan GÜMÜŞ'ün yürütmekte olduğu "Ergenlerde Kendilik Algısı ve Kimlik Gelişimi Süreçlerinin Akran Zorbalığın Etkisi" konulu araştırmasına istinaden ilimize bağlı ekte belirtilen Okullarda okuyan öğrencilere anket uygulamayı talep etmektedir.

Anket-Tez Araştırma ve Değerlendirme Komisyonumuz, 26/11/2019 tarihinde yapılan toplantıda; ilgili yasal düzenlemelerde belirtilen ilke, esas ve amaçlara aykırılık teşkil etmeyecek şekilde, denetimleri ilgili okul müdürlüğü tarafından gerçekleştirilmek üzere, veli muvafakatnamesi alınması, derslerin aksatılmaması kaydıyla gönüllülük esasına göre anket uygulamasını uygun görmüş olup, Müdürlüğümüzce de uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görülmesi halinde Olurlarınıza arz ederim.

Erhan PELİTOĞLU
İl Millî Eğitim Müdür Yardımcısı

OLUR
29.11.2019

Ali TATLI
Vali a.
İl Millî Eğitim Müdürü

Ek 2. Veri Toplama Araçları

Sevgili Öğrenciler,

Yürütmekte olduğum yüksek lisans tez çalışması kapsamında hazırladığım bir dizi ölçme aracı, üç ayrı soru formu olarak aşağıda yer almaktadır. Sizlerden bu formları çok dikkatlice okuyarak içten ve gerçekçi cevaplar vermeniz beklenmektedir. Bu durum araştırmanın geçerli ve güvenilir sonuçlar vermesi açısından oldukça önemlidir. Katkılarınız için çok teşekkür ederim.

Gökhan GÜMÜŞ
Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi
Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik
Ana Bilim Dalı

Kişisel Bilgi Formu			
<i>Cinsiyetiniz:</i>	() Kız	Erkek ()	
<i>Okulunuzun Adı:</i>			
<i>Okulunuzun Türü:</i>	Anadolu Lisesi (),	Fen Lisesi ()	
	İmam Hatip Lisesi (),	Meslek Lisesi ()	
<i>Sınıfınız:</i>	9(),	10(),	11(), 12()

Sosyal Karşılaştırma Ölçeği

Sizin de bildiğiniz gibi hepimiz zaman zaman kendimizi diğer insanlar ile karşılaştırırız ve bazı değerlendirmeler yaparız. Bu değerlendirmeler sonucu kendimiz ile ilgili bazı fikirler ediniriz. Sizin de kendiniz ile ilgili bazı görüşleriniz mutlaka vardır. Bu bölümde sizi en çok ifade eden rakamı işaretleyiniz.

(1) Sütunun sol bölümüne yakınsınız
(6) Sütunun sağ bölümüne yakınsınız

1	Yetersiz	(1) (2) (3) (4) (5) (6)	Yeterli/ Üstün
2	Beceriksiz	(1) (2) (3) (4) (5) (6)	Becerikli
3	Başarısız	(1) (2) (3) (4) (5) (6)	Başarılı
4	Sevilmeyen biri	(1) (2) (3) (4) (5) (6)	Sevilen biri
5	İçe dönük	(1) (2) (3) (4) (5) (6)	Dışa dönük
6	Yalnız	(1) (2) (3) (4) (5) (6)	Yalnız değil
7	Dışta bırakılmış	(1) (2) (3) (4) (5) (6)	Kabul edilmiş
8	Sabırsız	(1) (2) (3) (4) (5) (6)	Sabırlı
9	Hoşgörüsüz	(1) (2) (3) (4) (5) (6)	Hoşgörülü
10	Söyleneni yapan	(1) (2) (3) (4) (5) (6)	İnsiyatif sahibi
11	Korkak	(1) (2) (3) (4) (5) (6)	Cesur
12	Kendine güvensiz	(1) (2) (3) (4) (5) (6)	Kendine güvenli
13	Çekingen	(1) (2) (3) (4) (5) (6)	Atılgan
14	Dağınık	(1) (2) (3) (4) (5) (6)	Düzenli
15	Pasif	(1) (2) (3) (4) (5) (6)	Aktif
16	Kararsız	(1) (2) (3) (4) (5) (6)	Kararlı
17	Antipatik	(1) (2) (3) (4) (5) (6)	Sempatik
18	Boyun eğici	(1) (2) (3) (4) (5) (6)	Hakkını Arayıcı

Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği

Aşağıda öğrenciler arasında zaman zaman gözlenen bir takım söz ve eylemler yer almaktadır. Bazı öğrenciler bu söz ve eylemleri bazen tek başlarına bazen de arkadaşlarıyla birlikte yaparak kendilerinden daha güçsüz öğrencileri rahatsız ederler. Sizden istenen bu söz ve eylemlere; a) ne sıklıkla uğradığınızı ve b) ne sıklıkla yaptığınızı ilgili maddenin karşısına işaretlemenizdir. Vereceğiniz cevaplar gizli tutulacak ve hiç kimseye gösterilmeyecektir.

		BANA YAPILDI					BEN YAPTIM				
		Hemen hemen	Haftada en az 1 defa	Ayda 1 defa	Dönem boyunca 1	Hicbir zaman	Hemen hemen	Haftada en az 1 defa	Ayda 1 defa	Dönem boyunca 1	Hicbir zaman
1	El-kol şakası yaparak rahatsız etme										
2	Rahatsız etmek amacıyla sürekli olarak gıdıklama										
3	Saç ve kulak çekme										
4	Oturmak üzereyken altına rahatsız edici bir cisim koyma										
5	Kuyrukta zorla sırasını alma, önüne geçme										
6	Oyun oynarken sahayı ya da bir mekanı güç kullanarak terketmeye zorlama										
7	Çimdik atma, ısırma										
8	Kalem, toplu iğne vb. sivri cisimler ile saldırma										
9	İtme, dürtme, kolunu bükme, çelme takma, yere düşürme										
10	Zarar vermek ya da rahatsız etmek amacıyla üzerine bazı cisimler atma, fırlatma										
11	Kasıtlı olarak omuz atma, dirsek vurma, çarpma										
12	Sopa, çubuk, cetvel vb. cisimler ile vurma										
13	Tekme-tokat atma, yumruk atma, yüze, kafaya, enseye vurma										
14	Bıçak, muşta, tornavida, maket bıçağı vb. kesici aletlerle saldırma veya korkutma										
15	Tabanca gibi ateşli ve patlayıcı maddelerle saldırma ya da korkutma										
16	Saç ve ten rengi, diş yapısı, dış görünüşü, giysileri, beden yapısı ya da bedensel özürüyle alay etme										
17	Aksanı, şivesi ya da konuşma tarzıyla alay etme										
18	Adı ya da soyadıyla dalga geçme, hoşla gitmeyen, küçük düşürücü isimler (lakap)										

	takma													
19	Anne, baba ya da ailesinin bazı özellikleriyle alay etme													
20	Küfür etme, kaba ve çirkin sözler söyleme													
21	Çeşitli nedenlerle sataşma, hakaret etme, küçük düşürme, utandırma, aşağılama, dalga geçme, alay etme, incitme, kızdırma, ağlatma.													
22	Tehdit etme													
23	Oyuna ve çeşitli etkinliklere almama													
24	Grup dışına iterek yalnızlığa terk etme													
25	Görmezden gelme, yok sayma													
26	Dışlamak amacıyla konuşmama, sorularına cevap vermeme													
27	Diğer öğrencilerin de konuşmasını ve arkadaşlık yapmasını engelleme													
28	Arkadaşlarını kendisine karşı kıskırtarak aralarının bozulmasına çalışma													
29	Aleyhinde söylentiler çıkarma ve yayma													
30	Yapmadığı şeylerle ilgili iftira ve asılsız söylentiler ile suçlanma ve zor duruma düşürülme													
31	Hakkında çeşitli yerlere çirkin yazılar yazma													
32	Yapmadığı şeylerle ilgili öğretmene şikayet etme													
33	Sırlarını başkalarına anlatarak zor duruma düşürme													
34	Para ya da okul harçlığını zorla alma													
35	Eşyalarını ya da yiyeceklerini zorla alma													
36	Kantinden zorla bir şeyler ısmarlatma													
37	Para ya da eşyalarını çalma													
38	Kalem, kitap, defter vb eşyalarını kasıtlı olarak yırtma, kırma, atma, yakma													
39	Defter ya da kitaplarını karalama ya da üzerlerine kötü şeyler yazma													
40	Kasıtlı olarak elbiselerini yırtma, yırtmaya çalışma, kirletme													
41	Baskıyla telefonuna kontür yükletme													
42	Ödünç alınan para ya da eşyayı geri vermeme													
43	Çanta ya da diğer eşyalarını izinsiz karıştırma													
44	Cinselliği çağrıştıran beden ve yüz ifadelerini kullanma (dudağını yalama, göz süzme, el-kol hareketleri yapma vb.)													
45	Yavru, fıstık, yakışıklı diye laf atarak rahatsız etme													

46	Birini onun isteği dışında cinsel amaçla öpme, dokunma ya da bunları yapmaya çalışma																			
47	Birinin giysilerini (etek, eşofman vb.) isteği dışında açarak rahatsızlık verme																			
48	Rahatsız edici cinsel içerikli fiziksel şakalar yapma																			
49	Cinsel içerikli isim takma (gay, lezbiyen, sapık vb.)																			
50	Rahatsız edici cinsel içerikli sözel şakalar yapma																			
51	İstemediği halde cinsel konuları konuşmaya zorlama.																			
52	Cinsel içerikli söylentiler çıkarma ve yayma																			
53	Tuvaletin duvar ya da kapısına, birinin adını kullanarak cinsel içerikli sözler yazma ya da resim yapma.																			

Genişletilmiş Ego Kimlik Statüleri Ölçeği

Aşağıda genel olarak sizler için önemli olan bazı konulardaki tercihlerinizle ilgili cümleler bulunmaktadır. Her maddeyi dikkatlice okuyarak kendi duygu ve düşüncelerinizi ne derece yansıttığınızı düşününüz. Buna göre ilgili kutuyu işaretleyiniz.

		Kesinlikle katılmıyorum	Çoğunlukla katılmıyorum	Katılmıyorum	Katılıyorum	Çoğunlukla katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum
1	Aslında girmek istediğim mesleği seçmiş değilim, daha iyisine rastlayıncaya kadar bulabildiğim herhangi bir işte çalışırım.						
2	Dine gelince, bana hitap eden bir şey bulamadım ve gerçekten araştırma gereksinimi de duymuyorum.						
3	Erkeklerin ve kadınların ve rolleri hakkındaki düşüncelerim anne ve babaminkilerle aynıdır. Onlar için geçerli olan benim için de geçerlidir.						
4	Bana bir diğerinden daha çekici görünen belirli bir "yaşam tarzı" yoktur.						
5	Farklı tipte birçok insan vardır. Ben hala, bana en uygun arkadaşları bulabilmek için çeşitli yollar arıyorum.						
6	Bazen çağrıldığım zaman eğlence türünden boş zaman etkinliklerine katılırım fakat kendi başıma bir etkinlik denediğim çok enderdir.						
7	Aslında biriyle çıkmanın yolları üzerinde düşünmedim. Biriyle çıkıp çıkmama konusu beni pek fazla ilgilendirmiyor.						
8	Birçok şey çok çabuk değiştiği için politika hiçbir zaman emin olmadığım bir konudur. Fakat politikada hangi tarafı tutup neye inanabileceğimi bilmemin önemli olduğunu düşünüyorum.						
9	Bir birey olarak ne derecede yetenekli olduğuma ve benim için hangi mesleklerin uygun olacağına hala karar vermeye çalışıyorum.						
10	Din konusunda çok fazla düşünmem; öyle ya da böyle olması beni rahatsız etmez.						
11	Evlilikte sorumlulukları paylaşmanın birçok yolu var. Benim için hangisinin uygun olacağına henüz karar vermeye çalışıyorum.						
12	Kendi yaşam tarzımla ilgili görüşüm için kabul edilir bir bakış açısı bulmaya çalışıyorum fakat henüz bulamadım.						
13	Arkadaşlık için birçok neden vardır fakat ben yakın arkadaşlarımı kişisel olarak belirlediğim değer ve						

	benzerliklere dayanarak seçerim.							
14	Kendimi verebildiğim bir boş zaman etkinliğim olmamakla beraber değişik uğraşlar deneyerek gerçekten hoşlanabileceğim bir tanesini arıyorum.							
15	Geçmiş yaşantılarıma dayanarak bugün istediğim flört ilişkisinin tarzını seçmiş bulunuyorum.							
16	Gerçekten politikayı düşünmedim. Şu anda beni fazla ilgilendirmiyor.							
17	Birçok farklı meslek düşünebilirdim. Ancak annemle babam ne istediklerini söyledikleri için aslında hiçbir zaman sorun olmadı.							
18	Bir kimsenin dini inancı kendine özgüdür. Ben kendim tekrar tekrar düşündüm ve neye inanabileceğimi biliyorum.							
19	Evlilikte kadın ve erkeğin rollerinin neler olduğunu gerçekte hiçbir zaman ciddi olarak düşünmedim. Bu konu beni pek ilgilendirmiyor.							
20	Epeyce düşündükten sonra benim için ideal bir "yaşam tarzı"nın ne olacağı hakkında kişisel bir görüş geliştirdim. Herhangi birinin görüş açımı değiştirebileceğine inanmıyorum.							
21	Arkadaşlarımı nasıl seçeceğim konusunu en iyi annemle babam bilir.							
22	Düzenli olarak uğraşmak için pek çok şey arasından bir veya daha fazla boş zaman etkinliği seçtim ve bu seçimlerimden de memnunum.							
23	Biriyle çıkma konusu ile ilgili olarak fazla düşünmem. Her şeyi sadece oluruna bırakırım.							
24	Politikaya gelince, bu konuda daha çok anne babama benzediğimi sanırım. Oy verme ve benzeri durumlarda onları izlerim.							
25	Gerçekte bana uygun işi bulmakla ilgilenmiyorum, herhangi bir iş olabilir. Yani ne bulursam ona takılıp giderim.							
26	Dinin bana göre ne anlam taşıdığından pek emin değilim; karar vermek istiyorum ancak henüz arayışım bitmiş değil.							
27	Kadın ve erkeğin rolleri hakkındaki görüşlerim tamamıyla anne babamla ailemden gelir. Daha fazlasını araştırmaya gerek duymadım.							
28	Hoşa giden bir yaşam tarzı ile ilgili görüşlerimi annemle babam öğretti ve ben öğrendiklerimi sorgulama gereksinimi duymuyorum.							
29	Gerçekten yakın herhangi bir arkadaşım yoktur ve şu an böyle birini aradığımı da sanmıyorum.							
30	Bazen boş zaman etkinliklerine katılırım fakat gerçekte düzenli olarak yapacağım özel bir etkinlik arama gereksinimi duymuyorum.							
31	Biriyle çıkmanın farklı tarzlarını deniyorum. Ancak benim için en iyi olanına henüz karar vermedim.							
32	Pek çok farklı politik parti ve idealler vardır. Hepsini düşünüp incelemeden hangisine uyacağıma karar veremem.							

33	Düşünüp incelemek biraz zaman aldı ancak şimdi meslek olarak neyi istediğimi gerçekten biliyorum.						
34	Şu anda din kafamı karıştıran bir konudur. Benim için neyin doğru neyin yanlış olduğu hakkındaki görüşlerimi sürekli değiştiriyorum.						
35	Evlilikte kadın ve erkeğin rollerini düşünmeye hayli zaman harcadım ve benim için neyin en iyi yürüyeceğine karar verdim.						
36	Yaşamın kendisi ile ilgili kabul edilebilir bir bakış açısı geliştirebilmek için başkaları ile birçok tartışmaya giriyorum ve kendimi tanımaya çalışıyorum.						
37	Sadece annem ve babamın beğendiği arkadaşları seçerim.						
38	Her zaman anne babamın yaptığı boş zaman etkinliklerini aynen yapmayı seviyorum ve hiçbir zaman başka bir etkinliği ciddi olarak düşünmedim.						
39	Sadece annem ve babamın çıkmamı bekledikleri tipten kişilerle dışarı çıkarırım.						
40	Politik inançlarım üzerinde iyice düşündüm ve anne babamın inandığı hususlardan bazılarını kabul edebileceğimin bazılarını ise kabul edemeyeceğimin farkına vardım.						
41	Anne babam iş için nereye gideceğimi çok önceden kararlaştırdılar ve ben de onların planlarını izliyorum.						
42	Din konusu ile ilgili ciddi sorularla dolu bir dönem geçirdim ve bu gün, bir birey olarak neye inanacağımı biliyorum.						
43	Bugünlerde eşlerin evlilikteki rolleri hakkında çokça düşünüyor ve bu konuda karara varmaya çalışıyorum.						
44	Anne ve babamın yaşamla ilgili görüşleri benim için yeterince iyidir. Başka herhangi bir görüşe gereksinim duymuyorum.						
45	Birçok farklı arkadaşlık denedim ve şimdi artık bir arkadaşta aradığım şeyler hakkında kesin bir görüşe sahibim.						
46	Birçok farklı boş zaman etkinliği denedikten sonra gerçekten tek başıma ve arkadaşlarımla yapmaktan hoşlandığım bir veya daha fazla etkinlik buldum.						
47	Biriyle çıkma hakkındaki tercihlerim halen gelişme sürecindedir. Bu konuda henüz tam olarak karar vermiş değilim.						
48	Politik inançlarımdan emin değilim; ancak gerçekten neye inanabileceğimi düşünüp bulmaya çalışıyorum.						
49	Karar vermem uzun zaman aldı fakat şimdi bir meslek için hangi yönde hareket edeceğimi kesin olarak biliyorum.						
50	Anne babamın her zaman yerine getirdiği dini gereklere ben de aynen uyuyorum. Gerçekten nedenini hiç düşünmedim.						
51	Evlü çiftlerin aile sorumluluklarını paylaşabilecekleri pek çok yol vardır. Bu yollar üzerinde düşündüm ve bugün kendim için ne istediğimi kesin olarak biliyorum.						

52	Sanırım yaşamdan bir parça keyif alıyorum ancak kendimi yaşamda belli bir bakış açısına sahip görmüyorum.						
53	Hiç yakın arkadaşım yok. Sadece çeşitli gruplara takılıp, dolaşıyorum.						
54	Gelecekte zevk alabileceğim bir veya daha fazla boş zaman etkinliği bulabilme ümidiyle çeşitli boş zaman etkinliklerini denemekteyim.						
55	Farklı tipten kişilerle çıktım ve şimdi biriyle çıkma konusunda kendi kurallarımın olduğunu ve kiminle çıkacağımı kesinlikle biliyorum.						
56	Şu ya da bu yönde politik tercih yapabilecek kadar politika ile ilgilenmiş değilim.						
57	Meslek için o kadar çok olanak vardır ki, şu anda bir meslek için ne yapmam gerektiğine karar vermeye çalışıyorum.						
58	Gerçekte dinimle ilgili hiçbir şüpheye düşmedim; anne ve babam için doğru olan benim için de doğru olmalıdır.						
59	Erkek ve kadınların rolleri ile ilgili görüşler o kadar çeşitli görünmektedir ki bunları pek fazla düşünmem						
60	Kendi kendimi epeyce inceledikten sonra yaşam tarzımın ne olması gerektiği hakkında çok kesin bir görüşe vardım.						
61	Aslında benim için hangi tip arkadaşın en iyi arkadaş olabileceğini bilmiyorum. Arkadaşlığın benim için tam olarak ne anlam taşıdığını belirlemeye çalışıyorum.						
62	Boş zaman etkinlikleri ile ilgili tercihlerimin tümünü anne ve babamdan elde ettim ve gerçekten başka bir şey denemedim.						
63	Sadece anne ve babamın uygun bulabileceği kişilerle çıkarım.						
64	Ailemin “kürtaj” ve “tedavisi mümkün olmayan ölümcül hastaların kendi rızasıyla öldürülmesi” gibi konularla ilgili kendi ahlaki ve politik inançları bulunmaktadır. Ben de her zaman onların bu inançları doğrultusunda hareket etmişimdir.						

Ek 3. Veri Toplama Aracı İzinleri

1.112 ileti dizisinden 2.

11:06 (8 saat önce)

Gökhan Gümüüş
Alici: eoksuz

Sayın hocam merhaba. Adım Gökhan Gümüüş. Kirsehir Ahi Evran Üniversitesi Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik bölümünde Yüksek Lisans öğrencisiyim. Yüksek lisans tez çalışmam için tarafınızdan alan yazınıza kazandırılan "Sosyal Karşılaştırma Ölçeğini" kullanmak istiyorum. İzin verirsiniz çok mutlu olacağım. Saygılarımla...

13:25 (5 saat önce)

Ölçek
Gelen Kutusu

Gökhan Gümüüş
Alici: ben

Gökhan Bey,
İlgili dosyalar ektedir
Başarılar
Prof. Dr. Ergün Öksüz

5 Ek

Postalarda arayın

1.112 ileti dizisinden 4.

Ölçek (Gelen Kutusu x)

Gökhan Gümüş
Alıcı: teyas

11:05 (8 saat önce)

Sayın hocam merhaba. Adım Gökhan Gümüş. Kirşehir Ahi Evran Üniversitesi Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik bölümünde Yüksek Lisans öğrencisiyim. Yüksek lisans tez çalışmam için tarafınızdan alan yazınıza kazandırılan "Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği"ni kullanmak istiyorum. İzin verirseniz çok mutlu olacağım. Saygılarımla...

Tuncay Ayas
Alıcı: ben

kolay gelsin
Prof. Dr. Tuncay AYAS
Sakarya Üniversitesi
Eğitim Fakültesi
Psikolojik Danışma ve Rehberlik ABD

11:14 (7 saat önce)

Gökhan Gümüş 15 Eki 2019 Sal., 11:05 tarihinde şunu yazdı:

2 Ek

Hangi

Biri

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı, Soyadı : Gökhan GÜMÜŞ

Yabancı Dili : İngilizce

Eğitim Durumu

Lisans : Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik

Yüksek Lisans: Ahi Evran Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik (Halen)

Mesleki Deneyim

Akçadağ Anadolu Lisesi, Malatya

2019- Halen

Yayınlar:

Talu, E. ve Gümüş, G.(2020). Ergenlerde Akran Baskısı ve Riskli Davranışlar Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(2), 390-403. <https://doi.org/10.31592/aeusbed.709641>